

บทบาทพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :

ศึกษากรณีการไล่เกลี้ยข้อพิพาท

พันตำรวจโทประเสริฐศักดิ์ บุญศรี

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

The Official Role In The Reconciliation Process: A Study Case Of Mediation

Pol.Lt.Col. Prasertsak Boonsri

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ   บทบาทพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์ :ศึกษากรณีการไล่เกลี้ยข้อพิพาท
ชื่อและนามสกุล   พันตำรวจโทประเสริฐศักดิ์ บุญศรี
วิชาเอก   กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา   นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ่อคำ

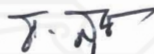
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2556

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

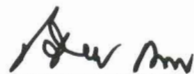
..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ่อคำ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยชัย สุวรรณพานิช)

..... (อาจารย์ชัยรัชต์ ฌ นคร)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ บทบาทพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :

ศึกษากรณีการไต่ถามข้อพิพาท

ผู้ศึกษา พันตำรวจโทประเสริฐศักดิ์ บุญศรี รหัสนักศึกษา 2544002310 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ้อคำ **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องบทบาทพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :ศึกษากรณีการไต่ถามข้อพิพาท มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนต่อการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาตามหลัก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน (2) เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และลักษณะความผิดทางอาญาที่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการการไต่ถามข้อพิพาทตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (3) เพื่อศึกษาและค้นหาแนวทางมาใช้เป็นข้อเสนอแนะบทบาทของพนักงานสอบสวนในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reserch) ประเภทการวิจัยเอกสาร (Documentary Reserch) โดยวิธีการรวบรวมเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ ตำราทฤษฎีมาสังเคราะห์เพื่อเลือกสรรนิสิตต่างๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จากผลการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนมีบทบาทสำคัญ เนื่องจากสามารถยุติข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยมีผลดีมากกว่าผลเสีย คือ ลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล ประหยัดเวลา และงบประมาณภาครัฐ ซึ่งสมควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน ทำให้เหยื่อได้รับโอกาสในการเยียวยาโดยเร็วและหากสามารถตกลงกันได้ ในชั้นสอบสวน และผู้กระทำผิดได้รับการฟื้นฟูโดยเร็ว อีกทั้งเป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ไม่ต้องมีประวัติการต้องหาคดีอาญาติดตัว ทำให้ทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

ผลการศึกษาผู้ศึกษาได้ศึกษาหลักการและวิธีการนำหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนโดยไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่น และผู้ศึกษาได้เสนอให้มีการออกกฎหมายรองรับอำนาจพนักงานสอบสวนในการดำเนินการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

คำสำคัญ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การไต่ถามข้อพิพาท พนักงานสอบสวน

Independent Study title: The Official Role in The Reconciliation Process:
A Study Case Of Mediation

Author: Pol.Lt.Col. Prasertsak Boonsri; **ID:** 2544002310; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Paninee Kitpoka, Associate Professor;

Academic year: 2012

Abstract

This Independent Study Title “Official role in the reconciliation process. : A study case of mediation has purpose (1) to study the history and the problems related to the role of conciliation officers to promote harmony in the criminal justice system under investigation(2) to study the theories of justice, reconciliation rules. and the criminal case can be brought into the process of mediation under the reconciliation process(3) to study and find solutions to a recommendation of the officer's role in enforcing the law on mediation in the criminal of investigation. In this study, using qualitative research (Qualitative Research) of research papers (Documentary Research) by method of the collection documents from various sources, including books, research, thesis papers, laws printed electronic devices which about the role of the officer in the remote to reconciliation process.

This is a quantitative research by using legal documents, law codes, regulations, academic paper, articles, legal researches, and other documents relate to a topic.

Results of the study was to study the principles of justice Restorative justice principles and methods used to settle disputes in a criminal case in the inquiry without any overlap with other agencies in the justice system. The study was presented to the competent authority in support of legislative action in a dispute resolution officer's criminal. For the purposes of conducting a fair reconciliation.

Keywords: Oriented Reconciliation Process, For Resolving Conflicts,
Investigation Office

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาในการให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้า ขอกล่าวขอบคุณดังต่อไปนี้

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ภาณีณี กิจพ้อคำ ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็น อาจารย์ที่ปรึกษา โดยท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าทั้งในและนอกเวลาราชการ เพื่อให้คำปรึกษา และชี้แนะหลักในการศึกษาค้นคว้า ศึกษา วิเคราะห์ และประเด็นปัญหาที่เป็นประโยชน์ในการ ทำรายงานศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบ ตลอดถึงเจ้าหน้าที่สาขานิติศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำพร้อมด้วยการแก้ไขในข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนจนรายงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัวที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนและ เป็นกำลังใจในการศึกษาด้วยดีตลอดมา และตลอดถึงกัลยาณมิตรที่คอยให้ความช่วยเหลืออย่าง จริงใจ หากรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีข้อบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้ศึกษา ขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และหากมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการสร้างสรรค์ ผู้ศึกษาขอมอบให้เป็นความดีแก่ คณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และผู้มี พระคุณดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ประเสริฐศักดิ์ บุญศรี

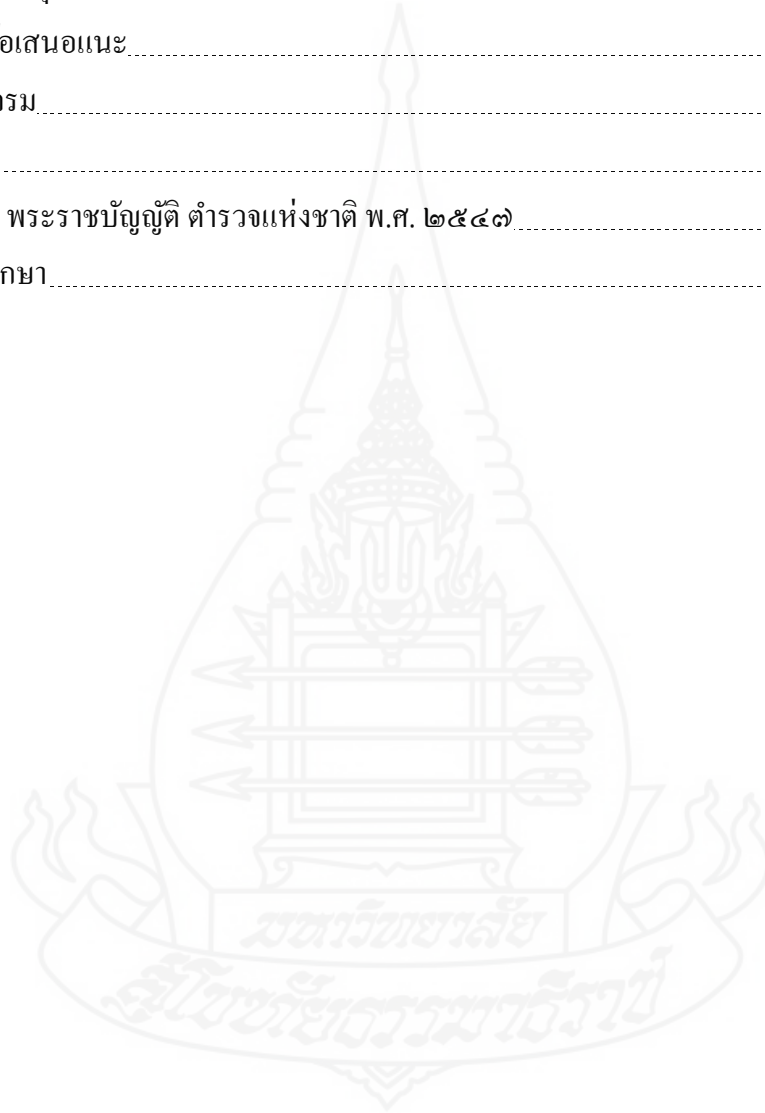
พฤษภาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	5
ขอบเขตของการศึกษา	6
วิธีดำเนินการศึกษา	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	8
แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	33
หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวน	48
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	56
บทที่ 3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	
คดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของต่างประเทศ	60
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของต่างประเทศ	60
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของประเทศไทย	70
บทที่ 4 วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทพนักงานสอบสวน	
ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน	73
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวน	73
การนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนไปบังคับใช้	84

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	92
บทสรุป.....	92
ข้อเสนอแนะ.....	96
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	100
ก พระราชบัญญัติ ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗.....	101
ประวัติผู้ศึกษา.....	161

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	20

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสถานการณ์ข้อพิพาทของไทยทางอาญาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จะเห็นได้จากจำนวนคดีที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2556 พ.ศ. ๖๖ อนุชา รมยษณัฒนัฒน์ รอง โฆษก ตร. แดลงถึงสถิตติสภาพอาชญากรรมว่า ที่ประชุม สปก.ตร. ได้มีการรายงานสภาพอาชญากรรมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมาตั้งแต่เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2555 มีคดีอาญากรรมอุกฉกรรจ์ ชีวิตและร่างกายและความผิดต่อทรัพย์สิน รับแจ้ง 19,277 คดี จับกุมได้ 8,860 คดี คิดเป็นร้อยละ 45.96 โดยเป็นการรับแจ้งเพิ่มขึ้น 579 คดี สำหรับรายละเอียดกลุ่มรับแจ้ง 1,205 คดี จับได้ 723 คดี กลุ่มชีวิตและร่างกายรับแจ้ง 6,446 คดี จับได้ 3,406 คดี และกลุ่มความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินรับแจ้ง 12,767 คดี จับได้ 5,462¹ ดังนั้น จึงมีแนวคิดการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมการลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและสนับสนุนให้การระงับปัญหาอาชญากรรม และข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมีความรวดเร็วและเป็นธรรม

จากสถานการณ์ข้างต้น กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นกระบวนการในการแสวงหาความยุติธรรมที่มีกระบวนการรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ใช้แนวคิดการหันเหคดีออกจากศาล กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การใช้ชุมชนเป็นฐานและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อประโยชน์ต่อผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ มีความมุ่งหวังเพื่อลดจำนวนการเป็นคดีความระหว่างผู้กระทำผิด และผู้เสียหาย และลดการพึ่งพาท้องศาลกระบวนการยุติธรรมภาครัฐมาให้ชุมชนสร้างมาตรการควบคุมสมาชิกของชุมชนด้วยชุมชน โดยเฉพาะปัจจุบันองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมของไทย ต่างก็มีมาตรการในการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมน้อยที่สุด เช่น พนักงานอัยการมีการนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้กับผู้ต้องหา ศาลมีการพิพากษาผู้กระทำผิดให้รอการกำหนดโทษ รอการลงโทษ หรือคุมประพฤติโดยไม่ต้องส่งตัวเข้าเรือนจำ ส่วนราชทัณฑ์ ก็มีวิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ การอภัยโทษ

¹ <http://www.matichon.co.th/default.php>:วันที่ 08 มกราคม พ.ศ. 2556

เพื่อจูงใจให้นักโทษประพฤติปฏิบัติกลับตนเป็นคนดี พ้นโทษออกจากเรือนจำเร็วที่สุดและสามารถใช้ชีวิตนอกเรือนจำได้อย่างปกติ มาตรการต่างๆ เหล่านี้มีระเบียบและกฎหมายรองรับ มีการนำเข้ามาใช้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นได้รับโอกาสในการแก้ไขความประพฤติของตน โดยชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีความสอดคล้องกับแนวความคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ในการปฏิบัติงานด้านการสอบสวนนั้นบุคลากรหลักก็คือ พนักงานสอบสวนซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ อันเป็นลักษณะงานที่ปฏิบัติคล้ายคลึงกับงานของอัยการและศาล กล่าวคือ ปฏิบัติงานด้านอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน นอกจากนั้นยังเป็นลักษณะงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเสมือนด่านแรกของกระบวนการยุติธรรม คือในชั้นพนักงานสอบสวน การกระทำความคิดหรือข้อพิพาทที่พนักงานสอบสวนได้รับแจ้งหรือได้รับคำร้องทุกข์ไว้ มีหลายประเภท อาจแบ่งได้ดังนี้ เช่น คดีที่กระทำโดยเจตนา คดีที่กระทำโดยประมาท คดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย (ลหุโทษ) คดีที่มีโทษสูง คดีความผิดอันยอมความได้ คดีอาญาแผ่นดินยอมความไม่ได้ เป็นต้น ซึ่งคดีแต่ละประเภทดังกล่าวบางครั้งผู้กระทำความผิดอาจจะไม่ใช่อาชญากรโดยสันดาน โดยกระทำผิดไปโดยมิได้มีเจตนา เช่น เกิดอารมณ์ชั่ววูบ การบันดาลโทสะ การขาดความยับยั้งคิด การถูกขู่ข่ม ความประมาท เลินเล่อ ความยากจน หรือกระทำเพราะถูกบีบบังคับทางจิตใจ ผู้กระทำผิดบางคนหากได้รับการอบรมให้ความรู้หรือช่วยเหลือ อาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสามารถแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดีได้โดยไม่ต้องนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้โดยการนำพฤติการณ์แห่งคดี การยอมรับผิด การชดใช้เยียวยาแก่เหยื่อมาประกอบการพิจารณาด้วย ซึ่งคดีประเภทนี้แม้กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดที่ไม่สามารถยอมความกันได้ แต่หากได้มีการไกล่เกลี่ยให้เหยื่อได้รับการเยียวยาจนเป็นที่พอใจ และผู้กระทำผิดพร้อมจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ก็น่าจะมีข้อยกเว้นของกฎหมายให้เป็นความผิดอันสามารถยอมความได้ ทั้งนี้โดยมีพนักงานสอบสวน หรือมีคณะกรรมการเป็นผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย แต่พบว่าในปัจจุบันหากเป็นความผิดที่ไม่สามารถยอมความกันได้ตามกฎหมายแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการไกล่เกลี่ยจนสามารถตกลงกันได้ คดีก็ไม่สามารถยุติได้ในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนก็ยังคงส่งสำนวนการสอบสวน และตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อลงโทษ ผู้กระทำผิด ส่งผลให้มีคดีที่สำคัญอื่นๆ ค้างอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลจำนวนมาก เพราะศาลจะต้องเสียเวลามาพิจารณาคดีประเภทนี้ ก่อให้เกิดความสิ้นเปลือง เสียเวลา สูญเสียงบประมาณในการดำเนินการ ตลอดจนส่งผลให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี มีรอยมลทิน และผู้เสียหายหรือเหยื่อไม่ได้รับการเยียวยา หรือชดใช้ค่าเสียหายโดยเร็ว

จากเหตุผลดังกล่าว กระแสยุติธรรมทางเลือกในชั้นก่อนฟ้องคดีจึงได้มีการนำแนวคิด “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ซึ่ง เป็นทั้งปรัชญา แนวคิด และกลวิธีในการเยียวยาสร้างความ สัมครสมานสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด ชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยมุ่งให้ ความสำคัญกับการมองอาชญากรรมในมิติที่ว่า “อาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่าง บุคคล” (interpersonal conflict) ซึ่งเป็นการมองในมิติเชิงซ้อนที่แตกต่างไปจากกระบวนการทัศน เดิมที่มองว่า “อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ซึ่งรัฐกำหนดไว้ภายใต้อำนาจ อันชอบธรรม” เพียงมิติเดียวทำให้ขาดความสมบูรณ์ ความคมชัดในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ในลักษณะองค์รวม และด้วยวิธีการคิดใหม่ที่ว่า “อาชญากรรมคือความขัดแย้งระหว่างปัจเจก บุคคล” นี้ ทำให้ทั้งสองฝ่าย ได้แก่ “เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด” ตระหนักถึงความ รับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างที่เกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือ ทำให้เหยื่อ อาชญากรรมไม่ถูกกีดกันกันออกจากกระบวนการวิธีการอำนวยความสะดวกอย่างสิ้นเชิงแบบ กระบวนการทัศนเดิม แต่เปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมได้มีสิทธิมีเสียง มีโอกาสแสดงท่าที ความรู้สึกต่อ “อาชญากรรม” ที่เกิดขึ้น รวมทั้งอาจพัฒนาสู่การแสดงความเมตตาให้อภัยผู้กระทำผิด อันเป็นการนำพาสังคมสู่ดุลยภาพที่มีความเอื้ออาทรต่อกันในที่สุด ส่วน “ผู้กระทำผิด” ก็ได้มีเวที และโอกาสแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนรวมทั้งได้แสดงความสำนึกผิดอันเป็นการ เยียวยาประสานรอยร้าวทางอารมณ์ความรู้สึกระหว่างสมาชิกสังคมที่บาดหมางโกรธเคืองกันเข้า ด้วยกันอีกครั้ง โดยมีผู้แทนชุมชนและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเข้าร่วมเป็นคนกลางใน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำให้ผู้เสียหายมีบทบาทหลัก (Active Role) ในกระบวนการ ยุติธรรมได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมโดยตรง สามารถถามทุกคำถามที่อยากรู้จากผู้กระทำผิดเอง สามารถแสดงความกังวล/ความห่วงใยต่อผลร้ายจากอาชญากรรมที่กระทบต่อชีวิตของเขามีการ เจรจาตกลง (Negotiate) กับผู้กระทำผิดและร่วมกันวางแผนในการชดใช้แก้ไขผลร้ายที่เกิดจาก อาชญากรรม และผู้กระทำผิดก็มีโอกาสที่จะขอโทษผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดของเขาด้วย ตนเอง ทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้รู้จักและเข้าใจกันในตัวตนของเขาจริง ๆ ไม่ใช่เป็นการ รู้จักจาก/ตราภาพประทับที่ถูกสร้างขึ้น หรือ Stereotype

ในบางโปรแกรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ก็เป็น ทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ไม่ต้องฟ้องร้องคดี ในบางโปรแกรมการระงับข้อพิพาทก็มีขึ้นหลังการ พิจารณาคดีของศาลแล้ว อาจเป็นส่วนหนึ่งของการคุมประพฤติ (ถ้าเป็นความต้องการของ ผู้เสียหาย) บางโปรแกรมก็ใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก บางโปรแกรมก็ใช้ใน กระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตาม บุคลากรทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมทั้ง

ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา พนักงานคุมประพฤติสามารถส่งคดีเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มความเป็นสำคัญ เพราะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าไม่เป็นที่ต้องการของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย

ประการสำคัญของการส่งคดีเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาท มักทำโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด หรือบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอย่างไรก็ตามผู้เสียหายอาจร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้โดยผ่านโปรแกรมที่ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในชุมชน (Local Victim Service Program) หรือโดยการติดต่อกับหน่วยงานคุมประพฤติ หรือติดต่อโดยตรงกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่รับผิดชอบคดีนั้นอยู่

ปัญหาในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นที่ประจักษ์ว่าพนักงานสอบสวนไม่เพียงพอต่อปริมาณคดี พนักงานสอบสวนแต่ละคน จึงได้นำ กระบวนการยุติธรรมทางเลือก “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” มาแก้ปัญหาเพื่อลดปริมาณคดี มีวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องมาจากคดีอาญา อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้คู่กรณีทั้งฝ่ายผู้ต้องหา และฝ่ายผู้เสียหายได้มีโอกาสในการพบปะ พูดคุยทำความเข้าใจกัน หรือชดใช้ค่าเสียหาย โดยอาจมีการให้ญาติของคู่กรณี หรือบุคคลที่ทั้งสองฝ่ายเคารพนับถือ หรือไว้วางใจมาเข้าร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยด้วย รูปแบบและวิธีการและข้อตกลงต่างๆ ตลอดจนบุคคลที่มาเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยอาจแตกต่างกันไปเนื่องจากยังไม่มีหลักเกณฑ์ ระเบียบ หรือกฎหมายมารองรับ โดยความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านความรุนแรงหรือพฤติกรรมแห่งคดี ปัจจัยเกี่ยวกับเหยื่อ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด หรือปัจจัยเกี่ยวกับพนักงานสอบสวน เป็นต้น จากหลักการดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่มีรูปแบบที่เป็นหลักตายตัว แต่ทุกรูปแบบที่ใช้อยู่จะมีผลมาจากความผูกพันระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะต้องสร้างจากรากหญ้าสู่ระดับบน²

ผู้ศึกษาในฐานะที่ประกอบวิชาชีพเป็นพนักงานสอบสวนจึงมีความสนใจศึกษา “บทบาทการระงับข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ศึกษาขั้นตอนหรือกระบวนการที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นอย่างไร พนักงานสอบสวนควรมีบทบาทในกระบวนการดังกล่าว หรือควรมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทด้วยหรือไม่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพให้เกิดประสิทธิผลและเพื่อลดปริมาณคดีลงได้ในที่สุด

² ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์และคณะ “อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม : ปัญหาอุปสรรคและแนวทางควบคุม”เอกสารประกอบสัมมนา, โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพมหานคร, 11 มิถุนายน 2529

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน
2. เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และลักษณะความผิดทางอาญาที่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
3. เพื่อศึกษาและค้นหาแนวทางมาใช้เป็นข้อเสนอแนะบทบาทของพนักงานสอบสวนในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีหลักการอยู่ที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความกัน เมื่อผู้กระทำความผิดสำนึกผิดและยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ขณะเดียวกันผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและได้รับค่าชดเชยค่าเสียหายโดยรวดเร็วทันที ซึ่งเป็นและไปตามหลักนิติสมบัติ หรือหลักคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งจะเป็นผลดีแก่คู่กรณีและสังคมมากกว่า เพราะสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน และลดงบประมาณภาครัฐ อีกทั้งส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามีส่วนร่วมในการอำนวยความยุติธรรมและป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชนเพื่อเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตามทฤษฎี “อาชญาวิทยาแนวสันติวิธี (Peacemaking Criminology) ซึ่งเป็นกระบวนการค้าชผู้มีส่วนร่วมได้เสียในการกระทำความผิด ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อร่วมกัน ระบุชี้และจัดการความเสียหาย ความต้องการของแต่ละฝ่ายเพื่อให้สามารถฟื้นฟูเยียวยา (Restoration) ทำให้ความเสียหายกลับคืนได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ อันเป็นวิธีการที่เหมาะสมยิ่งกว่าหลักการลงโทษผู้กระทำความผิด

4. ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเชิงเอกสาร สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนต่อการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน ระเบียบต่างๆของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง และแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ผู้วิจัยทำการศึกษาดังกล่าวไปเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และแนวทางวิธีปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งของต่างประเทศและของไทย โดยการศึกษาวิเคราะห์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนเฉพาะตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายและความผิดที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมกับรัฐเท่านั้น

5. วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ได้มีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Document Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากตำรากฎหมาย หนังสือ งานวิจัย บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุมทางวิชาการ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปและนำมาเป็นข้อมูลในการเสนอแนะแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนในการบังคับใช้กฎหมายในการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนต่อไป

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงหลักการทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน
2. ได้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์และวิธีการนำหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน โดยไม่เกิดความซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างๆ

3. สามารถนำผลจากการวิจัยโดยจัดทำเสนอร่างกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานสอบสวนดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนเพื่อนำไปใช้หรือเป็นแนวทางปฏิบัติในการเบี่ยงเบนคดีอาญาบางเรื่อง บางลักษณะที่ไม่มีความจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงานและลดงบประมาณภาครัฐได้

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคดีแทนที่การปล่อยให้เป็นหน้าที่ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยมีวัตถุประสงค์ไม่เพียงแต่มุ่งลงโทษผู้กระทำความผิด แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาทางความรู้สึกเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม (Social Harmony)

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง การบรรเทาผลกระทบและการทำความเข้าใจหรือความเข้าใจ บางครั้งเป็นการบำบัดเพื่อบรรเทาปัญหาทางอารมณ์หรือทางร่างกายและเพื่อปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งการประนอมข้อพิพาทอาจเกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาแนะนำและเกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาแนะนำและเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยไปพร้อมกัน

3. พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าหน้าที่ซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนได้แก่ การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด

4. ชั้นสอบสวน หมายถึง ขั้นตอนในการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนเริ่มตั้งแต่เมื่อคดีอาญาเกิดขึ้น และก่อนที่จะส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการพิจารณา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และผลงานวิจัยที่สนับสนุนงานวิจัย “บทบาทพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ศึกษากรณีการไต่ถามข้อพิพาท” ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมขึ้นในบทที่ 2 มีดังนี้

1. แนวคิดและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
2. แนวคิดเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาท
3. การไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวน
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์¹

แนวคิดและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน นั้นมีแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1.1 หลักนิติรัฐ

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเรื่องของการกระทำของรัฐหรือในการเมืองการปกครองรัฐที่เป็นไปตามแนวคิดหลักการสำคัญของหลักนิติรัฐ (Legal State) ที่เกี่ยวข้องและรองรับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน คือ เป็นปรัชญารากฐานในกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐและการจำกัดอำนาจรัฐ

ความคิดเรื่องหลักนิติรัฐเป็นความคิดของประชาชนที่สืบทอดมาจากรัฐนิยม (Individualism) และรัฐธรรมนูญ (Constitution) รัฐที่เป็นนิติรัฐนี้ต้องมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของราษฎร² เช่น เสรีภาพในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน เสรีภาพในการทำสัญญาและการประกอบอาชีพ เป็นต้น รัฐจึงมีฐานะเป็นนคนรับใช้ของสังคมโดยถูกควบคุมอย่างเคร่งครัด

---

¹ สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2553 , หน้า 10 -29

จะเห็นได้ว่าการที่รัฐจะต้องเคารพต่อเสรีภาพต่างๆของราษฎรมีได้วิธีเดียว คือ รัฐยอมตนอยู่ใต้บังคับแห่งกฎหมายโดยเคร่งครัดเท่านั้นและตราบใดที่กฎหมายยังให้อยู่กฎหมายนั้นก็ผูกมัดรัฐอยู่ กล่าวคือ ในรัฐที่เป็นนิติรัฐนั้นฝ่ายปกครองหรือทุกองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและดำเนินการต่างๆ ภายในขอบเขตของกฎหมาย การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องอ้างอิงแหล่งที่มาแห่งอำนาจนั้นจากกฎหมาย ต้องใช้อำนาจนั้นตามวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนดไว้ รวมทั้งในหลายๆกรณีต้องใช้รูปแบบหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ด้วย

ดังนั้นการที่ประเทศใดประเทศหนึ่ง (รัฐใดรัฐหนึ่ง) จะเป็นนิติรัฐนั้นจะต้องมีลักษณะดังนี้

1.1.1 การกระทำของรัฐต้องชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อผู้ปกครองรัฐยอมอยู่ใต้กฎหมาย เคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ แห่งกฎหมาย ทั้งในด้านการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ นักนิติศาสตร์จึงถือว่านิติรัฐเป็นรัฐที่มุ่งจำกัดและตีกรอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองรัฐโดยกฎหมายและมีให้ใช้อำนาจนั้นไปโดยอำเภอใจโดยไม่มีขอบเขตหรือไร้กฎเกณฑ์จนทำลายสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้นให้ผู้ปกครองรัฐต้องปกครองภายใต้กรอบของกฎหมายเท่านั้น

ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวนที่เป็นความผิดอาญาอันยอมความมิได้นั้นกฎหมายไม่ได้บัญญัติรับรองอำนาจให้กระทำได้ การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นการที่จะให้ตำรวจมีอำนาจในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่เป็นความผิดอันยอมความมิได้ดังกล่าวจะต้องมีการบัญญัติกฎหมายหรืออาจจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้อำนาจดังกล่าวถึงจะกระทำได้ โดยนัยดังกล่าวกฎหมายจึงเป็นแหล่งที่มาของการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจและขณะเดียวกันกฎหมายก็เป็นข้อจำกัดหรือขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจไปในตัวด้วย

1.1.2 การกระทำของรัฐต้องอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย

ในประเทศที่เป็นนิติรัฐ ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของรัฐย่อมกำหนดไว้แน่นอน มีการแบ่งแยกอำนาจในการใช้อำนาจรัฐ (Separation of powers) ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เป็นการเอาอำนาจธิปไตยมาแบ่งออกเป็นส่วนๆ แต่เป็นการแบ่งหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐ (Function of Powers) โดยหน้าที่อย่างหนึ่งมอบให้องค์กรหนึ่งเป็นผู้ใช้หัวใจสำคัญ ลักษณะการใช้อำนาจของรัฐที่ปรากฏออกมา (output) ควรแยกเป็น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ

ความมุ่งหมายแท้จริงของหลักการแบ่งแยกอำนาจจึงควรเป็นการกระจายหน้าที่ตามความสามารถเฉพาะด้านและดูแลให้เกิดการคานและดุลกัน (Check and Balance) เพื่อมิให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบกล่าวคือ

1) อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ในการจัดทำกฎหมายถ้าเป็นระบบการปกครองแบบรัฐสภาร่างกฎหมายส่วนใหญ่จะเสนอโดยรัฐบาล (ฝ่ายบริหาร) และรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) จะเป็นผู้พิจารณาต่อไปว่าจะรับหรือไม่ ถ้าเป็นระบบการปกครองแบบประธานาธิบดีการจัดทำกฎหมายเป็นการริเริ่มโดยรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) แต่การประกาศใช้บังคับกฎหมายต้องให้ประธานาธิบดีลงนาม ซึ่งประธานาธิบดีอาจใช้สิทธิยับยั้ง ไม่ยอมลงนามให้ใช้เป็นกฎหมาย เว้นแต่รัฐสภาจะยืนยันโดยมติพิเศษจำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของสมาชิกสภา เป็นต้น ดังนั้นการที่จะรองรับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนได้นั้นจะต้องมีการตรากฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติขึ้นมามอบอำนาจให้ฝ่ายบริหารใช้อำนาจดังกล่าว

2) อำนาจบริหาร เป็นอำนาจของรัฐบาลฝ่ายบริหารการใช้อำนาจตามกฎหมายของฝ่ายบริหารมี 2 ลักษณะ คือ การใช้อำนาจบริหารกระทำในฐานะทางการเมืองโดยอาศัยอำนาจรัฐธรรมนูญเป็นหลักกับกระทำในฐานะฝ่ายปกครองโดยอาศัยอำนาจกฎหมายปกครองเป็นหลัก ซึ่งจะการกระทำดังกล่าวจะกระทำเกินขอบเขตของกฎหมายให้อำนาจไว้ไม่ได้ ดังนั้นการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่กฎหมายให้อำนาจไว้ คือ การระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่เป็นความความผิดอันยอมความได้เท่านั้นจะนั้นการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่เป็นความผิดอาญาอันยอมความมิได้นั้น ไม่สามารถที่จะกระทำได้ เพราะจะเป็นการกระทำเกินขอบเขตของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ ดังนั้นฝ่ายบริหารในฐานะฝ่ายปกครอง คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่เป็นความผิดอันยอมความมิได้นั้น ต้องมีกฎหมายให้อำนาจถึงจะกระทำได้

3) อำนาจตุลาการ เป็นอำนาจที่ทุกคนเห็นตรงกันว่าต้องใช้โดยบุคคลที่มีความเป็นกลางและต้องมีความเป็นอิสระเพื่อค้ำประกันความเป็นกลางนั้นด้วย อำนาจวินิจฉัยคดีมอบหมายให้ศาล (ฝ่ายตุลาการ) เป็นผู้ใช้อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีข้อพิพาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการใช้อำนาจทางนิติบัญญัติและอำนาจบริหารอย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้นเป็นการยากที่จะแยกอำนาจอริปไตยออกจากกันอย่างเด็ดขาด การจะพิจารณาว่า

การกระทำขององค์กร 1 ใน 3 นี้ องค์กรใดชุดหรือฝ่ายหนึ่งต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) หรือไม่เพียงใด จึงพิจารณาเพียงว่าการกระทำนั้นๆจะต้องไม่กระทบแก่นของหลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งอาจพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

(1) ดูจากเจตนาว่าการกระทำนั้นๆจะต้องไม่มีเจตนาร้ายที่จะขัดขวางการใช้อำนาจขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง

(2) ดูจากผลของการกระทำนั้นๆจะต้องไม่ส่งผลกระทบรุนแรงถึงขนาดที่ทำให้อำนาจอื่นไม่สามารถดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดได้

(3) ดูจากปริมาณของกรณีที่ถูกกระทบว่าจะต้องไม่ก้าวท้าวเข้าไปในอำนาจอื่นหลายครั้ง หากเป็นกรณีครั้ง 2 ครั้งและไม่เข้าข่าย ข้อ (1) และ (2) ก็อาจพออนุโลม

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงแนวคิดเรื่องนิติรัฐ (Legal State) กับการรองรับอำนาจในเรื่องการกระทำขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหารในฐานะฝ่ายปกครอง เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนอันเป็นความผิดเล็กน้อยที่ดำเนินการไปแล้ว ไม่ก่อให้เกิดผลดีแก่สังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจดำเนินการยุติธรรมขององค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการ (ศาล) นั้นสามารถที่จะทำได้ เพราะไม่ได้ใช้อำนาจที่ขัดขวางในการใช้อำนาจตุลาการและไม่ได้ใช้อำนาจที่ส่งผลกระทบที่ทำให้อำนาจตุลาการใช้อำนาจหรือดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) ถึงกับดำเนินการต่อไปไม่ได้

1.1.3 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐจะกระทำโดยอำเภอใจและมีขอบด้วยกฎหมายต่อประชาชนมิได้ เพราะรัฐได้ยอมตนอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายและยอมผูกพันการกระทำใดๆของตนกับกฎเกณฑ์ของกฎหมายที่รัฐได้ตราขึ้นจึงมีหลักการที่สำคัญ คือ หลักการควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ หลักการควบคุมไม่ให้การกระทำขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหารขัดต่อกฎหมาย โดยมีองค์กรของรัฐฝ่ายตุลาการเป็นผู้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและรวมไปถึงองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นด้วย

ซึ่งแนวคิดหลักนิติรัฐดังกล่าวนี้จะเป็นแนวคิดที่รองรับหลักการ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในกรณีที่มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าว ในความผิดอาญาอันยอมความมิได้นั้นต้องมีกฎหมายให้อำนาจถึงกระทำได้ และต้องกระทำภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ โดยมีองค์กรตุลาการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

1.2 กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) เป็นกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาปกติ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การที่มุ่งเน้นที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดแต่ละข้อหา การดำเนินการพิจารณาคดีอาญาเริ่มตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ อัยการ และศาล ในการสืบสวนสอบสวนว่าได้มีการกระทำที่มีการกล่าวหาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ จำเลยหรือผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดดังกล่าวหรือไม่ มีเหตุอื่นใดที่จะทำให้การกระทำของผู้กระทำความผิดไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย หรือมีเหตุที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่ต้องรับโทษ และสุดท้ายหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องรับโทษในความผิดที่ได้กระทำ สมควรจะลงโทษผู้กระทำความผิดสถานใด กระบวนการต่างๆทั้งหมดนี้ มีผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ ณ จุดศูนย์กลางของกระบวนการ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เป็นการคุ้มครองและให้หลักประกันแก่ผู้กระทำความผิด ให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จะทำให้สามารถต่อสู้พิสูจน์การกระทำของตนในกระบวนการต่างได้อย่างเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง สิทธิที่จะพบทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย สิทธิที่จะให้มีการสืบพยานต่อหน้าจำเลยตลอดจนมาตรฐานการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ที่จะต้องมีมาตรฐานการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดกว่าคดีแพ่ง โดยผู้กล่าวหาต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศจากความสงสัยตามสมควรว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจริง มิฉะนั้นอาจจะต้องยกผลประโยชน์ให้แก่ผู้กระทำความผิดไปมาตรการคุ้มครองสิทธิต่างๆดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต้องมีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เนื่องจากผลของการดำเนินการทั้งหมดอาจจะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการโต้ตอบผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเจ็บปวดในลักษณะความยุติธรรมแก้แค้นทดแทนที่เป็นสิทธิของรัฐ การลงโทษได้เป็นการควบคุมสังคมและอาชญากรรม การกำหนดโทษถือเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) มีทฤษฎีการลงโทษอยู่ 4 ประการดังนี้

1.2.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการแก้แค้นทดแทน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) เป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าเมื่อบุคคลใดกระทำความผิดขึ้น บุคคลนั้นสมควรจะต้องชดใช้ต่อการกระทำของตนให้เหมาะสมกับความผิดที่ตนได้

ก่อนขึ้น หากความผิดที่ก่อขึ้นเป็นเรื่องเล็กน้อย การชดเชยที่บุคคลนั้นจะต้องรับก็อาจจะมีไม่มากนัก แต่หากความร้ายแรงของความผิดที่ก่อขึ้นมีมาก บุคคลนั้นก็สมควรจะต้องรับความทุกข์ทรมานให้สาสมกับสิ่งที่ตนกระทำ หากผู้เสียหายต้องทนทุกข์ทรมานจากการกระทำของบุคคลนั้นเพียงใด บุคคลผู้กระทำความผิดก็สมควรต้องประสบเคราะห์กรรมในระดับที่ใกล้เคียงกัน

1.2.2 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อป้องปรามความผิด

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อป้องปรามความผิด (Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้บุคคลนั้นต้องได้รับความทุกข์ไม่ว่าในเชิงทรัพย์สิน เสรีภาพ หรือชีวิตร่างกาย ย่อมจะส่งผลประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคคลนั้นต้องยิ่งคิดมากขึ้นว่า หากตนคิดจะกระทำความผิดอีกในอนาคต อาจจะมีผลให้ตนเองต้องได้รับความทุกข์ทรมานของการต้องโทษทางอาญาอีก ทำให้บุคคลที่เกิดความยิ่งคิดเหล่านี้เกิดความยับยั้งชั่งใจและอาจจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต นอกจากนี้การลงโทษผู้กระทำความผิดอาญารายหนึ่ง ยังเป็นการส่งสัญญาณไปยังบุคคลอื่นในสังคมอีกด้วย คือ หากบุคคลอื่นๆเหล่านั้น คิดที่จะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก อาจจะเป็นเหตุให้บุคคลอื่นๆเหล่านั้นต้องรับโทษในลักษณะเช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับโทษไปแล้ว การลงโทษผู้กระทำความผิดรายหนึ่งจึงเปรียบเสมือน “ตัวอย่าง” ของผู้กระทำความผิดที่ต้องรับโทษชดเชยความผิดที่ตนก่อ ซึ่งอาจจะทำให้บุคคลอื่นที่คิดจะทำสิ่งที่คล้ายกันอาจจะยับยั้งชั่งใจไม่กระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน

1.2.3 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Incapacitation) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น การจำคุกในลักษณะลงโทษต่อเสรีภาพของบุคคล ทำให้บุคคลที่ต้องรับโทษนั้นไม่สามารถไปกระทำการต่างๆได้ตามปกติที่บุคคลนั้นอาจจะต้องกระทำหากตนไม่ต้องรับโทษอยู่ มีผลที่ตามมาคือ

1. ทำให้บุคคลที่ต้องรับโทษปราศจากเสรีภาพ ต้องรับทุกข์ทรมานจากการที่ต้องทนอยู่ในบริเวณจำกัด อยู่ในสภาพที่ไม่สุขสบายเช่นที่ตามปกติคนใช้ชีวิตอยู่และไม่สามารถทำสิ่งต่างๆได้ตามที่ตนต้องการ

2. บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถไปทำความผิดและสร้างความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ชุมชนหรือสังคมได้อีก ในระหว่างที่ตนต้องถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพตามปกติการกันบุคคลที่มีโอกาสจะก่อให้เกิดอันตรายนี้ออกจากชุมชนหรือสังคม จึงเป็นหลักประกันประการหนึ่งที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) จะให้แก่ชุมชนหรือสังคมได้ว่าจะไม่ได้รับอันตรายหรือความเดือดร้อนจากการกระทำของบุคคลเหล่านั้นอีก อย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาที่บุคคลเหล่านั้นถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพอยู่ จะทำให้ชุมชนหรือสังคมมี

ความปลอดภัยขึ้นมาบ้างตามสัดส่วนของบุคคลที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดอันตรายที่ถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพเหล่านี้

1.2.4 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นแนวคิดที่มีต่อมนุษย์ด้วยกัน มองว่าบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่ชั่วร้าย ซึ่งอาจจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือโดยสันดานของบุคคลเหล่านี้ ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ แต่อีกส่วนหนึ่งมองว่ามนุษย์โดยรากเหง้าตามธรรมชาติ ไม่ได้เป็นผู้ที่ชั่วร้ายมาแต่กำเนิด ลักษณะโดยสันดานหรือการกระทำต่างๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาภายหลัง อาจจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง สภาพแวดล้อม สถานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา หรือการเลี้ยงดูหรือแม้แต่สภาพสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ การที่บุคคลหนึ่งเป็นผู้กระทำความผิดอาญา จึงไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป หากมีกระบวนการที่เหมาะสมและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้แก้ไขปรับปรุงตนเอง บุคคลเหล่านี้จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองจากผู้กระทำความผิดอาญาให้กลายเป็นบุคคลที่สามารถใช้ชีวิตและประกอบอาชีพในชุมชนและสังคมได้

สรุปได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่มุ่งเน้นการลงโทษ คือ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยมุ่งผลการแก้แค้นทดแทนต้องการสร้างความข่มขู่ยับยั้งและต้องการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำอีก เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักที่จะเยียวยาหรือฟื้นฟูให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม จึงทำให้ไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเท่าใดนัก และที่สำคัญกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักนั้นเน้นไปทางพิจารณาตัดสินผู้ศาลทำให้คดีสิ้นสุดและเน้นแต่ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเดียวเป็นภาระของรัฐที่ต้องดูแล จึงเกิดแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้นเพื่อเบี่ยงเบนคดีไม่ให้เข้าสู่การพิจารณาคดีของ ที่เรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice)

1.3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา

การประกอบอาชญากรรมในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป คือ การกระทำผิดไม่ได้ถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อรัฐดังเช่นในอดีต อาชญากรรมมีผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงอันได้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชน วัตถุประสงค์ของการลงโทษได้เปลี่ยนไป จากเดิมที่เน้นลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิด มาให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายด้วยวิธีการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นให้มีโอกาสกลับคืนสู่สภาพก่อนเกิดการกระทำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยถือว่าปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาของสังคม สมาชิกทุกคนควรร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหามากกว่าจะเน้นการลงโทษอย่างเดียว

โดยลืมนองไปว่าทัศนคติหรือมุมมองต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักนั้นประกอบด้วยกันหลายด้าน เช่น ด้านการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหาย (Rehabilitation) ด้านการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิด (Due Process) ด้านการไม่แทรกแซงโดยรัฐ (Non-intervention) ด้านความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (Justice) และด้านความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ด้วยเหตุที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมีแนวคิดที่จะอำนวยความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เกิดขึ้น จึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ในฐานะที่เป็นทางเลือกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมคู่ขนาน โดยที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักก็ยังคงใช้อยู่ไม่ได้ถูกยกเลิกแต่ประการใด

1.3.1 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

“กระบวนการยุติธรรม” (Justice) หมายถึง วิธีการดำเนินการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายแก่บุคคลโดยบุคลากรและองค์กรหรือสถาบันต่างๆซึ่งมีหน้าที่บริหารงานยุติธรรม ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวนพนักงานอัยการ ทนายความ ศาล กระทรวงยุติธรรมและกรมราชทัณฑ์ ส่วน “สมานฉันท์” หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเกิดคำใหม่ขึ้นมาเรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) ซึ่งนักวิชาการที่สนใจแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้ให้ความหมาย เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” อาทิ เช่น

ซูซาน ชาร์ป (Susan Sharpe)² ได้อธิบายถึง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานแตกต่างจากการอำนวยความยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน (Retribution) โดยมุ่งให้ความสำคัญกับสิ่งซึ่งจำเป็นต้องได้รับการเยียวยา (สำหรับเหยื่อ) ส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง (สำหรับผู้กระทำความผิด) และสิ่งซึ่งควรเรียนรู้เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคม (สำหรับชุมชน) แนวคิดนี้ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของการให้การนิยามเกี่ยวกับอันตรายและการชดเชยเยียวยา กล่าวคือ เหยื่อเป็นผู้กำหนดว่าอันตรายที่ตนได้รับ คือ อะไรและการชดเชย

² Susan Sharpe.2001. “Restorative Justice, a Vision for Headling and Change.” Cited in <http://3.ns.sympatico.ca/ijs/core.htm> อ้างในจุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ “วรรณกรรมปริทัศน์ เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน” (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), .2548) หน้า 28

เยียวยาที่เหมาะสมสำหรับตนจะมีขนาดเท่าใด ขณะที่ชุมชนสามารถเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้กระทำความผิดให้การสนับสนุนอาชญากรรมและประกันโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ตนเองของผู้กระทำความผิดและทำให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) ซึ่งเป็นปรัชญาสำคัญที่ทำให้กระบวนการทัศนกรรมองปัญหาเปลี่ยนไปจากเดิม

แวน เนส (Van Ness)³ ได้ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ว่าหมายถึง วิธีการตอบสนองความขัดแย้ง พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และอาชญากรรมด้วยการทำให้สิ่งต่างๆ ถูกต้องมากที่สุดเท่าที่จะทำได้สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตระหนักถึงความขัดแย้งหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น เยียวความเสียหายทั้งทางร่างกายและความสัมพันธ์ให้มากที่สุดและสร้างแผนความรับผิดชอบหรือข้อตกลงที่จะป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีกและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หมายความรวมถึงโครงการ กระบวนการและกระบวนการวิธีที่ดำเนินการตามหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วย

จูฮาร์ตัน เอื้ออำนวยและคณะ⁴ ได้ให้ความหมาย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ว่าหมายถึง ปรัชญาแนวคิดและกระบวนการปฏิบัติต่อความขัดแย้ง พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การกระทำกึ่งอาชญากรรมและอาชญากรรม ด้วยการคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมและชุมชน ผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นศูนย์กลางโดยกระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice process) จะสร้างความตระหนักต่อความขัดแย้งหรือความเสียหาย เยียวความเสียหายทั้งทางร่างกาย ทรัพย์สินและความสัมพันธ์ รวมทั้งแผนความรับผิดชอบหรือข้อตกลงเชิงป้องกันที่เป็นไปได้อันนำไปสู่ผลลัพธ์แห่งความสมานฉันท์ของสังคม

1.3.2 แนวคิดทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม มิใช่เป็นแต่เพียงการกระทำละเมิดต่อรัฐเท่านั้น ซึ่งการกระทำความผิดอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือผลร้ายต่อบุคคลทุกฝ่ายที่เสียหาย จึงจำต้องมีการเยียวยาหรือแก้ไขฟื้นฟูความเสียหายนั้น มิใช่เพียงแต่ลงโทษเพื่อให้เกิดความหยาบจำ กระบวนการยุติธรรมเชิง

³ Van Ness, D. & Croker, C. 2003. Restorative Justice: Overview of for the network. http://www.restorativejustice.org/RJ_City/01-03/rjcity_default.htm

⁴ จูฮาร์ตัน เอื้ออำนวย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การปรับกระบวนการทัศนกรรมองปัญหา” (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548) หน้า 90

สมานฉันท์ต้องการแก้ไขฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิดแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้าย เพื่อให้มีการชดเชย แก้ไขฟื้นฟู และให้มีการกลับคืนสู่สังคม รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ส่วนชุมชนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการก่อให้เกิดความสงบสุข ดังนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะมีคำถามพื้นฐานเกิดขึ้น 3 ประเด็น ได้แก่ ความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้คืออะไร จะแก้ไขเยียวยาให้ทุกคนคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างไร ใครจะเป็นผู้แก้ไขเยียวยา และด้วยวิธีการอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างจากแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักแบบดั้งเดิมที่มีคำถามพื้นฐานว่า “การกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายเรื่องใด มาตราใด ใครเป็นผู้กระทำ และจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างไร”

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) จึงเป็นปรากฏการณ์สังคมที่มีแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและอาชญาวิทยาที่อธิบายถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญามีดังนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functional Theory) เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงสังคมกับความสัมพันธ์ทางสังคมว่า สังคมส่วนรวมเป็นระบบหนึ่งที่ประกอบด้วยระบบย่อยๆ ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกส่วนย่อมส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ ซึ่งต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วยแต่ระบบสังคมนี้จำเป็นต้องดำรงอยู่ต่อไป ระบบสังคมจึงต้องมีโครงสร้างหน้าที่ประสานกับการทำหน้าที่ของระบบย่อยในสังคมที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านการครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ ศาสนา ฯลฯ อันเป็นผลให้สังคมดำรงอยู่แต่อย่างไรก็ตามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นถือว่าการละเมิดหน้าที่ของสังคมทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านไปในทางลงโทษกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่สามารถวิเคราะห์อธิบายได้ดังนี้

1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทุกยุคทุกสมัยจะมีโครงสร้าง (Structure) ของตนเอง ซึ่งโครงสร้างนี้อาจจะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไปในแต่ละระบบสังคม วัฒนธรรมและแต่ละยุคสมัยแห่งกาลเวลา (Time and Space) และยังมีความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยๆ ของโครงสร้างดังกล่าว ดังเช่นโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์บางรูปแบบอาจมีองค์ประกอบบางอย่าง เช่น คนกลางไกล่เกลี่ยหรืออาจมีผู้ประสานงาน เป็นต้น แต่โครงสร้างบางอย่างจะต้องมีอยู่ในระบบ คือ ผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายหรือผู้ละเมิดกับผู้กระทำละเมิดและการชดเชยค่าเสียหายกับการสำนึกรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้กระทำความผิด เป็นต้น

2) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในทุกสังคมจะทำหน้าที่ (Function) อย่างเดียวกันแม้ว่าโครงสร้างที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน ได้แก่

- (1) หน้าที่เสียยาสमानฉันท์ความขัดแย้งในสังคมที่เกิดจากอาชญากรรม โดยคนในชุมชนด้วยตนเอง
- (2) หน้าที่ในการร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ความทุกข์ยากเดือดร้อนของเหยื่ออาชญากรรมของคนในชุมชน
- (3) หน้าที่ในการรักษาระเบียบของสังคม
- (4) หน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม
- (5) หน้าที่ในการเคารพกติกาของสังคม เป็นต้น

ขณะเดียวกันกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะทำหน้าที่เรียกร้องสิทธิ (Claim) ให้กับปัจเจกบุคคลและความเป็นชุมชนไปพร้อมๆกัน คือ เรียกร้องสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมที่สูญเสียไปเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นมา เรียกร้องสิทธิที่ควรได้รับการชดใช้จากผู้กระทำความผิดในฐานะผู้กระทำละเมิดและเรียกร้องสิทธิจากรัฐในฐานะที่มีความบกพร่องในการคุ้มครองปลอดภัยแก่ประชาชนและสังคม รวมทั้งเรียกร้องสิทธิให้กับชุมชน โดยการทำหน้าที่ของปัจเจกบุคคล

3) โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แต่ละอย่างจะทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น ชุมชนนอกจะทำหน้าที่ในเชิงของการป้องกันอาชญากรรม (เปรียบได้กับการทำหน้าที่ของตำรวจ) ยังต้องทำหน้าที่ในเชิงแก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยวิธีสมานฉันท์ด้วยการเป็นคนกลาง (เปรียบได้กับการเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยเสียยาในลักษณะการใช้อำนาจของตุลาการ) บางครั้งชุมชนยังทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนให้กำลังใจแก่เหยื่ออาชญากรรม (ซึ่งเปรียบได้กับนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์)

2. ทฤษฎีการควบคุมและยับยั้งอาชญากรรม (Control and Deterrence Theory) สามารถแยกพิจารณา ออกได้คือ ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory) กับทฤษฎีการยับยั้งอาชญากรรม (Deterrence Theory) ดังนี้

1) ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory) เป็นทฤษฎีที่สนใจเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดกับแรงจูงใจในการกระทำความผิด คือ ผู้คนส่วนใหญ่ได้รับการขัดเกลาให้เชื่อในระบบคุณธรรมและความถูกต้องชอบธรรมของกฎหมายและเลือกที่จะไม่ทำการใดๆอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย เพราะเขามีต้นทุนทางสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับคนอื่นๆและมีโอกาสทางสังคมในเรื่องต่างๆ

2) ทฤษฎีการยับยั้ง (Deterrence Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึง อาชญากรรม เป็นผลลัพธ์ที่ผู้กระทำความผิดคาดคำนวณซึ่งน้ำหนัก ว่าผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบ อาชญากรรมจะมากหรือน้อยกว่าการที่กระทำความผิดแล้วถูกจับได้ทฤษฎีการควบคุมและยับยั้ง อาชญากรรม ได้มีการหยิบยกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นเมื่อเกิดคดีฉ้อโกงโดยฉพาะคดีสำหรับเด็ก และเยาวชน คดีที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเร่งให้ศาลต้องทำงานกันอย่างรวดเร็ว ทั้งคดีเล็กๆน้อยๆทั่วไป และคดีอุกฉกรรจ์ทั้งหลายนี้ทำให้ผลกรรมที่ควรได้รับตามมาจากการกระทำลดลงและเกิดคำถามต่อ ความชอบธรรมของกฎหมายซึ่งไม่เพียงเรื่องที่มาของการลงโทษอย่างรวดเร็วตามความรู้สึกทั่วไป แต่ รวมถึงเรื่องที่เกิดกันเหยื่ออาชญากรรมออกไปเป็นคนชายขอบของกระบวนการยุติธรรมและดำเนินคดี โดยนักกฎหมายที่ตัดโอกาสเด็กเยาวชนในการที่จะสามารถได้ฟังอย่างเข้าใจ ซึ่งทำให้เด็กไม่สามารถ เรียนรู้โดยตรงเกี่ยวกับอันตรายที่คนอื่นๆในสังคมได้รับจากการกระทำของเขา

3. ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ (Theory of Reintegrative Shaming) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความพยายามให้ผู้กระทำความผิดใช้ จิตสำนึกอย่างมีสติในการตระหนักถึงความละอายใจต่อการกระทำความผิดของตน แต่มิใช่ต่อตัว ผู้กระทำเอง โดยการแสดงความไม่พอใจหรือแสดงการรังเกียจต่อการกระทำมิใช่ต่อตัวบุคคล และ ยังคงให้การเคารพนับถือต่อตัวตนของผู้กระทำความผิดในระดับเดิม กฎเกณฑ์สำคัญที่ทำให้การ ละอายทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การเกรงกลัวต่อความผิดบาปที่กระทำ แต่มิใช่ต่อตัวบุคคล ผู้กระทำบาป ซึ่งทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการนี้ยังเป็นเรื่องเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเรื่องของการ แสดงความรับผิดชอบและการยกย่องนับถือซึ่งเป็นกุญแจในการยึดโยงและบูรณาการผู้กระทำ ความผิดไว้ในชุมชน โดยไม่ผลักไสผู้กระทำความผิดพลัดไปให้กลายเป็นคนนอกชุมชน

4. ทฤษฎีการพรรณนาความรู้สึก ทฤษฎีการพรรณนาความรู้สึก (Narrative Theory) เป็นการอธิบายถึงการเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมเล่าเรื่องราวที่ตกเป็นเหยื่อ อาชญากรรมซึ่งเกิดขึ้นกับพวกเขา โดยการเล่าเรื่องซึ่งเป็นกระบวนการบำบัดเยียวยาอย่างหนึ่งและ เป็นสื่อ นำสู่การตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง (Self-Awareness) ดังนั้นการพูดเรื่องราวที่เกิดขึ้นอีก ครั้งจึงทำให้เหยื่ออาชญากรรมเรียนรู้ที่จะคิดถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในมุมมองที่แตกต่างออกไปจากเดิม คือ ใน ฐานะ “ผู้เล่าเรื่อง” มิใช่ฐานะ “เหยื่อผู้กระทำ” โดยเรียนรู้จากปฏิกิริยาตอบสนองของกลุ่มผู้ฟังที่ร่วม แบ่งปันและเยียวยาความรู้สึกแก่กัน

1.3.3 หลักการสำคัญของการดำเนินความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อ พิพาทคืออาญา มองว่า “อาชญากรรม” (Crime) ไม่เป็นเพียงแต่การฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเอาตัว ผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เท่านั้น แต่ว่าเป็นความจริงแล้ว อาชญากรรม ทำให้เกิดความ

เสียหายด้วยและความเสียหายนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแท้จริงและส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย จึงควรเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม ดังนั้นในคดีอาญาเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐจึงไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ผู้กระทำความผิดและชุมชน ได้มีโอกาสร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วยเพื่อเข้าใจถึงหลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาให้ชัดเจนขึ้นนั้นมีปรัชญา วิธีคิด การมองปัญหาที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ต่างออกไปกับแนวคิดดั้งเดิมหรือแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) ตามตารางเปรียบเทียบดังนี้⁵

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
1. อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมายและรัฐ	1. อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดต่อความสัมพันธ์ของประชาชน
2. การล่วงละเมิดนั้นก่อให้เกิดความผิด	2. การล่วงละเมิดนั้นก่อให้เกิดภาระหน้าที่
3. ความยุติธรรม คือ การที่รัฐเข้าไปจัดการกับผู้กระทำความผิด โดยนำตัวมาลงโทษ	3. ความยุติธรรมเกี่ยวข้องกับเหยื่อ ผู้กระทำความผิดและชุมชน ในการพยายามให้ได้รับในสิ่งที่ควรได้
4. ศูนย์ของกระบวนการ คือ ตัวผู้กระทำความผิดกับการรับโทษ	4. ศูนย์ของกระบวนการ คือ ความต้องการของผู้เสียหายและความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดในการแก้ไขความเสียหาย
5. ให้ความสำคัญกับการประณามความผิดและการกระทำความผิดในอดีต	5. ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา แนวโน้มที่จะปฏิบัติตามกฎหมายและเหตุการณ์อนาคต

⁵ สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ, อ้างแล้ว หน้า 25

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
6. ความสัมพันธ์เป็นปฏิปักษ์ต่อกันในรูปแบบของกระบวนการพิจารณาคดี	6. รูปแบบของการสนทนาและเจรจาต่อรอง
7. กำหนดให้มีการลงโทษและการป้องกัน	7. การชดใช้ การบรรเทาผลร้ายเป็นทางหนึ่งในการฟื้นฟูคู่ความทั้งสองฝ่าย โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การประนีประนอม
8. กฎหมายเป็นผู้ให้ความหมายของคำว่าความยุติธรรม โดยคำนึงถึงเจตนาในการกระทำและกระบวนการในการดำเนินการเป็นสำคัญ	3. ความยุติธรรมเกี่ยวข้องกับเหยื่อ ผู้กระทำความผิดและชุมชน ในการพยายามให้ได้รับในสิ่งที่ควรได้
4. ศูนย์ของกระบวนการ คือ ตัวผู้กระทำความผิดกับการรับโทษ	8. กฎหมายเป็นผู้ให้ความหมายของคำว่าความยุติธรรม โดยคำนึงถึงเจตนาในการกระทำและกระบวนการในการดำเนินการเป็นสำคัญ
9. ชุมชนอยู่นอกขอบของกระบวนการยุติธรรมรัฐเท่านั้นเป็นผู้ดำเนินการแทนชุมชน	9. ชุมชนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนในกระบวนการฟื้นฟูและแก้ไข
10. เป็นการแข่งขัน ค่านิยมเรื่องปัจเจกชน	10. กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน
11. เป็นบทบาทของรัฐที่จะดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดโดยตรง เหยื่อถูกละเลย ผู้กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์กับรัฐ	11. บทบาทของเหยื่อและผู้กระทำความผิดในการแก้ปัญหาาร่วมกันแบบองค์รวม โดยตระหนักถึงความต้องการสิทธิของเหยื่อ
12. ความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด คือ การได้รับโทษ	12. ความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด คือ ความเข้าใจผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตนและการช่วยคิดตัดสินใจว่าจะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ หรือการแก้ไขผลร้ายจากการกระทำของตน
13. กฎหมายเป็นสิ่งที่กำหนดว่า การกระทำใดเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ไม่ได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมอื่น	13. การกระทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดต้องดูบริบททั้งหมด โดยเชื่อว่าการกระทำความผิดเกิดจากสภาพสังคม

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
14. トラバアของความเป็นอาชญากรจะคิดตัวตลอดไป	14. トラバアของความเป็นอาชญากรจะหมดไปโดยผ่านกระบวนการฟื้นฟู
15. ไม่ส่งเสริมสนับสนุนเรื่องการสำนึกและการให้อภัย	15. มีความเป็นไปได้ที่จะมีความสำนึกผิดของผู้กระทำความผิดและการให้อภัยของเหยื่อ
16. การดำเนินการขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ในวิชาชีพต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ	16. ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมโดยตรง

จากตารางเปรียบเทียบสรุปได้ว่าแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มีลักษณะแตกต่างกันหลายประการดังนี้

ประการแรก ถ้าเป็นแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก มองว่า “การกระทำความผิดอาญาถือเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ” คือ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากเรื่องส่วนบุคคลและเป็นเรื่องที่กระทำผิดต่อรัฐ เพราะฉะนั้นรัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทในแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า “การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม” ดังนั้นเป้าหมายในการมองจะแตกต่างกันระหว่างการมองที่ตัวบุคคลที่ได้รับผลกระทบเป็นสำคัญ

ประการที่สอง แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก มองว่า “การกระทำความผิดอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย” ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เพื่อให้เกิดความหลายจำ แต่แนวคิดเชิงสมานฉันท์มองว่า “การกระทำความผิดทางอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหาย เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู (Restoration)”

ประการที่สาม แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ในประเด็นที่ทำให้เกิดวัตถุประสงค์หลักของการลงโทษว่า “ต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยมุ่งผลของการแก้แค้นทดแทน (Retribution)” ต้องการจะสร้างความข่มขู่ยับยั้ง (Deterrent) และต้องการตัดโอกาสเขาไม่ให้กระทำความผิดอีก (Incapacitation) แต่วัตถุประสงค์หลักของ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ก็คือ “ต้องการฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิด” ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้ายซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน เพื่อให้มีการชดเชย มีการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟู และให้มีการกลับคืนสู่สังคม

ประการที่สี่ สำหรับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นแนวคิด

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจะมีกระบวนการวิธีคิดพื้นฐาน คือ การกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายเรื่องใด มาตราใด ใครเป็นผู้กระทำแล้วจะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างไร แต่ถ้าเป็นแนวคิดแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะมีวิธีคิดพื้นฐาน คือ “ความเสียหาย” หรือ “ผลกระทบ” ที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้คืออะไร จะแก้ไขเยียวยาให้ทุกคนคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างไร ใครจะเป็นผู้แก้ไขเยียวยาและด้วยวิธีอย่างไร

1.3.4 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่อาจนำมาใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนนั้นมีรูปแบบสากลร่วมสมัยที่ใช้กันอยู่นั้นมีโปรแกรมต่างๆ จำแนกได้เป็น 4 รูปแบบดังนี้⁶

1. รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-เหยื่อผู้กระทำความผิด รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-เหยื่อผู้กระทำความผิด (Victim-offenders Mediation (VOM)) เป็นรูปแบบที่นิยมใช้ในสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1978 ในปีค.ศ. 1990 ได้นิยมแพร่หลายในประเทศตะวันตกโดยประมาณว่ามีโปรแกรมต่างๆ ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-เหยื่อผู้กระทำความผิด นี้มีไม่น้อยกว่า 700 โปรแกรม

วิธีการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-เหยื่อผู้กระทำความผิด ประกอบด้วย “การเผชิญหน้า” ระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิด ซึ่งพนักงานคุมประพฤติหรือนักสังคมสงเคราะห์หรืออาสาสมัครอาจทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และมีข้อสังเกตสำคัญที่ว่า ทั้งเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดต้องพูดคุยทำความเข้าใจกันในโลกของความเป็นจริงและบนฐานของความสมเหตุสมผลของสองฝ่าย โดยพยายามขจัดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การไกล่เกลี่ยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยการจัดเวทีที่ปลอดภัยและควบคุมได้ให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำความผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้เรียนรู้ผลกระทบของอาชญากรรมที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม และเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาที่กระทำไป และให้โอกาสเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดได้ร่วมกันพัฒนาและยอมรับแผนการเยียวยาชดเชยความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้นรูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-เหยื่อผู้กระทำความผิด (VOM) นิยมใช้กันมากใน

⁶ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 4 หน้า 145-149

ประเทศแคนาดาประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศออสเตรเลียประเทศนอร์เวย์ และประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น

2. รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว

(Family Group Conference (FGC)) การประชุมกลุ่มครอบครัว เริ่มขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา การประชุมรูปแบบนี้มีกฎหมายรองรับและเป็นนโยบายรัฐ เช่น โครงการเว็กก้า เว็กก้า (Wagga Wagga project) ของประเทศออสเตรเลียที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยให้การประชุมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชน แต่บางครั้งก็ใช้หลังมีคำสั่งศาลแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำความผิดและสมาชิกครอบครัวผู้มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่ายโดยมีเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการในขณะนี้โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การประชุมกลุ่มครอบครัวอาจใช้ในโรงเรียน โบสถ์ หรือกลุ่มสมาชิกอื่นๆ โดยกระบวนการนี้มีการเข้าถึงความเอาใจจริงเอาใจของชุมชนต่ออาชญากรรมและความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง ซึ่งมีแนวคิดความละลายเชิงบูรณาการเป็นแนวคิดที่สำคัญที่ใช้ในการประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะทำให้สมาชิกครอบครัวได้มีโอกาสพูดคุยแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับผลกระทบที่พวกเขาได้รับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยเป้าหมายของการประชุมกลุ่มครอบครัว คือ การเปิดโอกาสสำหรับเหยื่ออาชญากรรมให้มีส่วนร่วมโดยตรงในการอภิปรายเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการลงโทษเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิด เป็นการเพิ่มความตระหนักถึงความรับผิดชอบตามหลักมนุษยธรรมของผู้กระทำความผิดอันเกิดจากการกระทำของเขา และเปิดโอกาสให้ได้แสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและโยงยัดผูกพันความรับผิดชอบร่วมของกลุ่มผู้สนับสนุนผู้กระทำความผิดต่อการเยียวยาชดใช้และการปรับพฤติกรรมในอนาคต รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทั้งผู้กระทำความผิดและเหยื่ออาชญากรรมเป็นกุญแจเชื่อมโยงชุมชนที่ทำให้การสนับสนุนเข้าด้วยกันอีกครั้ง รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (FGC) นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศนิวซีแลนด์ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแอฟริกาใต้ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา เป็นต้น

3. รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง

(Sentencing Circles) เป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “วงกลมแห่งสันติ” โดยผู้เข้าร่วมในการพิจารณาแบบล้อมวงได้แก่ สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษา ตำรวจและอื่นๆ มาแล้วเป็นเวลาหลายปีในประเทศแคนาดา

การล้อมวงสามารถดำเนินการได้ในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการยุติธรรมรวมทั้งภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว ผู้มีส่วนร่วมได้แก่เหยื่ออาชญากรรม ผู้สนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม เช่น ครอบครัวและเพื่อน ผู้กระทำความผิด ผู้สนับสนุนกระทำความผิด เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและสมาชิกในชุมชน ระหว่างการล้อมวง ผู้เข้าร่วมจะได้รับการสนับสนุนในการพูดจากันอย่างเปิดเผยด้วยความเคารพต่อผลกระทบที่เกิดจากอาชญากรรมที่มีต่อชุมชนขณะเดียวกันก็แสวงหาวิธีในการเยียวยาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายและหาวิธีการบูรณาการผู้กระทำความผิด โดยใช้ชนนเป็นสัญลักษณ์ส่งผ่านไปรอบๆวง ผู้ที่ถือชนนก็คือผู้ที่ได้รับโอกาสเป็นผู้พูดในขณะนั้นโดยไม่มีภาระขัดจังหวะ กระบวนการนี้อาจมีการล้อมวงเพียงวงเดียวหรือหลายวงซึ่งแต่ละคนมีโอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนแตกต่างกันไป โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้มีการเยียวยาทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ค่าเสียหาย เสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม สมาชิกชุมชน ครอบครัวและผู้กระทำความผิด โดยให้มีสิทธิมีเสียงและแบ่งปันความรับผิดชอบในการค้นหาข้อสรุปที่ได้กระทำความผิดจริง กำหนดสาเหตุพฤติกรรมอาชญากรรมได้ชัดเจนมากขึ้น สร้างจิตสำนึกรักชุมชนและสร้างศักยภาพในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนให้ชุมชนและส่งเสริมสนับสนุนและแบ่งปันคุณค่าความรู้สึกร่วมกันเป็นชุมชน ซึ่งปัจจุบันการพิจารณาคดีโดยชุมชนนั้นบางรัฐ อาจกระทำการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ บางรัฐอาจกระทำการโดยพนักงานอัยการ⁴⁷ รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles) ใช้กันแพร่หลายในกลุ่มชาวพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือ โบราณ เช่น ชาวอะบอริจินของประเทศแคนาดาและประชากรทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

4. รูปแบบคณะกรรมการการบูรณาการชุมชน รูปแบบคณะกรรมการ

การบูรณาการชุมชน (Community Reparative Boards) เป็นวิธีการเชิงสมานฉันท์ในชุมชนที่หวนกลับคืนมาใหม่ เป็นต้นแบบใหม่ที่ชุมชนแสดงความรับผิดชอบต่อเด็กเยาวชนกระทำความผิดอย่างกว้างขวางรู้จักกันในนามของคณะกรรมการเยาวชน (Youth Panels) คณะกรรมการเพื่อนบ้าน (Neighborhood Boards) หรือคณะกรรมการยุติธรรมทางเลือกชุมชน (Community Diversion Boards) คณะกรรมการนี้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดีหรือการคุมประพฤติ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำความผิด เหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำความผิดรวมอยู่ด้วย ใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง และดำเนินการเช่นเดียวกับรูปแบบอื่นๆ คือ มีการพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่คณะกรรมการจะพิจารณาโทษ คณะกรรมการเหล่านี้มีความสำคัญต่อสมาชิกชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในขั้นตอนที่อยู่ระหว่างชุมชนกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา

เป้าหมายของคณะกรรมการนี้ คือ สนับสนุนพลเมืองให้เป็นเจ้าของระบบงานยุติธรรมโดยมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการอำนวยความยุติธรรม เปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมและสมาชิกได้เผชิญหน้ากับผู้กระทำความผิดเพื่อศึกษาเข้าใจพฤติกรรมกระทำ ความผิด เปิดโอกาสให้ผู้กระทำต่อเหยื่ออาชญากรรมและชุมชน และสืบทอดเจตนาารมณ์ของชุมชนในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมอันเป็นการลดค่าความเสียหายจากการที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเต็มรูปแบบ รูปแบบคณะกรรมการการบูรณาการชุมชนนั้นมีใช้กัน เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศแคนาดา เป็นต้น

1.3.5 ประเภทความผิดที่อาจนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ประเภทความผิดที่อาจนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน สามารถแยกประเภทความผิดได้ดังต่อไปนี้

1. ความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำ ความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำ (Juvenile Delinquents) ในหลายๆประเทศในยุโรป เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศ

สหรัฐอเมริกา เป็นต้น มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดโดยระบบกฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งรูปแบบที่ใช้จะมีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference (FGC))

2. ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว ครอบครัวได้ชื่อว่าเป็นด่านแรกในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมให้แก่สังคม แต่จากข้อเท็จจริงที่ผ่านมาปรากฏว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในครอบครัวเป็นจำนวนมากทั้งด้านความถี่และความรุนแรงไม่แตกต่างกันไปจากที่เกิดกับสังคมภายนอกโดยมีผู้หญิงซึ่งเป็นสมาชิกครึ่งหนึ่งของครอบครัวและครึ่งหนึ่งของโลกนี้ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากน้ำมือชายที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันกับตนในฐานะผู้นำครอบครัว คู่สมรส เพื่อนคู่คิด ฯลฯ เพราะอาชญากรรมและความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงเหล่านี้เป็นเรื่องที่ถูกชักจูงให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องที่น่าอับอาย เป็นเรื่องส่วนตัวไม่ควรจะเปิดเผยให้สาธารณชนรับรู้ ทำให้ตลอดเวลาที่ผ่านมาผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหาดังกล่าวต้องอดทน ใช้ชีวิตอย่างทุกข์ทรมานและต้องเจ็บปวดชอกช้ำตามลำพังอยู่ในอาณาจักรของครอบครัวที่ชายเป็นใหญ่ อยู่ในขอบเขตของกฎหมายที่มองว่าหญิงอยู่ในสนามอำนาจของ “บุคลากรของกระบวนการยุติธรรม” ที่มีอคติและเลือกปฏิบัติด้วยขั้นตอนกระบวนการและกลไกที่ดูเหมือนกันยังให้เกิดความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคกันในสังคมสำหรับทุกคน แต่ไม่ใช่ต่อผู้หญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงโดยเฉพาะจากที่ได้ชื่อว่าเป็นสามีของตนนับได้ว่ากรณีดังกล่าวเป็นปัญหาสังคมถึงอาชญากรรมที่ต้องใช้กระบวนการยุติธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการพัฒนาแนวคิดและวิธีการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมที่ให้ความสำคัญกับ “เหยื่ออาชญากรรม” ในฐานะประธานของปัญหามากยิ่งขึ้น

กว่าเดิม โดยคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เสียหายและแสวงหาวิธีการที่จะให้ผู้กระทำความผิด เยียวยาชดเชยและปรับปรุงนิสัยความประพฤติอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการยุติธรรม เจริญमानันท์เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับเรื่องนี้ได้

3. ความผิดอาญาที่ย่อมความกันได้ ความผิดอาญาที่ย่อมความกันได้ซึ่งเป็น ความผิดส่วนตัวอาญาส่วนตัว ซึ่งเป็นความผิดโดยปกติมีลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคล มิได้กระทบกระเทือนสาธารณชน กฎหมายจึงยอมให้ถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันได้ และเมื่อยอมความกันแล้วผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องร้องอีกไม่ได้ คดีอาญาประเภทความผิดที่ย่อม ความกันได้ เช่น ความผิดประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา 276 วรรค 1) ความผิดฐานอนาจาร (มาตรา 278 และ มาตรา 284) ความผิดฐานทำให้ เลื่อมเสียเสรีภาพ (มาตรา 309 วรรค 1) ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น (มาตรา 310 วรรค 1 และมาตรา 311 วรรค 1) ความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 326-328) ความผิดฐานฉ้อโกง (มาตรา 341-342, 344-346 และ มาตรา 349-350) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ (มาตรา 352-355) ความผิดฐาน ทำให้เสียทรัพย์ (มาตรา 358-359) ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 362-364) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมึ ความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เมื่อ เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดเป็นญาติกันตามมาตรา 71 ได้แก่ความผิดฐานลักทรัพย์ (มาตรา 334-335) ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ (มาตรา 336 วรรค 1) ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน (มาตรา 343) ความผิดฐานรับของโจร (มาตรา 357) ความผิดฐานทำให้ทรัพย์ที่มีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ เสียหาย (มาตรา 360) เป็นต้น

4. ความผิดที่กระทำโดยประมาท ความผิดอาญาที่กระทำโดยประมาท ก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเจริญमानันท์ได้ เพราะการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดขึ้นจาก การเจตนากระทำความผิดอันมีจิตชั่วร้ายเป็นสภาวะจิตใจที่น่าตำหนิของผู้กระทำความผิด⁴⁹ ความผิดที่กระทำโดยประมาท เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญาของ ไทย ได้แก่ เจ้าพนักงานทำให้ผู้ ถูกคุมขังหลุดพ้นจากการการคุมขังไปโดยประมาท (มาตรา 205) กระทำให้เกิดเพลิงไหม้โดย ประมาท(มาตรา 225) กระทำให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนโดยประมาทตามความในมาตรา 226- มาตรา 237(มาตรา 239) กระทำให้อันตรายโดยประมาท (มาตรา 291) กระทำให้อันตราย ได้รับความเสียหายโดยประมาท (มาตรา 300) กระทำให้อันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจโดยประมาท

เนื่องจากการนำความผิดอาญาที่กระทำโดยประมาทมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญานี้ เพราะการกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำโดยผู้กระทำไม่มีเจตนาที่จะทำความผิดทางอาญาอย่างแท้จริงและไม่ประสงค์จะให้เกิดความเสียหายขึ้น เขาจะระมัดระวังขึ้นหากเขารู้ว่าจะต้องใช้ความระมัดระวัง นอกจากนี้ยังมีหลายกรณีที่คนเราบางคนอาจเกิดมาเป็นคนซุ่มซ่าม เตะโน่น ชนนี้ จี๋ลิ้ม อยู่เป็นปกตินิสัย⁵⁰ การจะกะเกณฑ์ให้ต้องรับโทษอาญาถึงจำคุก เพราะขาดความระมัดระวังจึงออกจะเป็นการฝืนวิสัยเกินไปและไม่สมเหตุผลเท่าใดนัก

5. ความผิดเล็กๆ น้อยๆ อื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น คดีอาญาประเภทนี้เป็นความผิดประเภทที่แม้จะมีโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นคดีความผิดอันยอมความกันได้ เพราะถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดิน⁵² ทำให้ต้องมีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) คือ การดำเนินคดีไปตามลำดับขั้นตอน ดังนั้นความผิดเล็กๆ น้อยๆ อื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้นซึ่งแต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมแต่ละลำดับ ได้แก่ ตำรวจ อัยการ และศาล อาจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกระยะสั้นอันก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้กระทำความผิดและสังคมมากกว่า รวมทั้งลดความแออัดในเรือนจำได้ ทางหนึ่ง ความผิดคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ ประเภทนี้ ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี เป็นต้น

1.3.6 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในขั้นตอนต่างๆ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ใช้ควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก (MainStream Criminal Justice) (กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ) มิใช่เข้าไปแทนที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาจึงมีแนวคิด หลักการ และลักษณะพิเศษที่แตกต่างออกไปจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก และจากเหตุผลที่แตกต่างกันนี้จึงส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำไปปรับใช้ได้กับทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม⁵⁴ทางอาญากระแสหลัก คือ

1. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา
ในชั้นตำรวจ ซึ่งโดยปกติตำรวจจะมีหน้าที่หลัก คือ ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ แต่ในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ตำรวจสามารถใช้ดุลพินิจได้เมื่อสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ คือ

การใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ที่อยู่ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน ในกรณีที่น่ากระบวนกรยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ เช่น การดักเตือน ซึ่งการดักเตือนนั้นมีได้ 2 ลักษณะดังนี้

1) การดักเตือนอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นการ ดักเตือนด้วยวาจา ในกรณีที่เป็นกรกระทำคามผิดที่ไม่รุนแรงและมีพยานหลักฐานพอที่จะตั้งข้อหาได้และผู้กระทำคามผิดยอมยอม

2) การดักเตือนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การทำเป็นหนังสือดักเตือน

ในกรณีที่เป็นกรกระทำคามผิดซ้ำคดีตัวอย่าง คดีอาญาทำให้เสียหายต่อทรัพย์สิน (Malicious Damage) คดีนี้เหตุเกิดขึ้นที่เมือง แวกก้า แวกก้า (Wagga Wagga) ประเทศออสเตรเลีย โดยมีผู้กระทำคามผิดเป็นเด็กชายชื่อ เจสัน อายุ 10 ปีและเด็กหญิงชื่อนาเดีย อายุ 11 ปี เดินผ่านถนนมาเห็นรถยนต์จอดอยู่ จึงได้ขูดสิริรถเล่น และได้เดินเล่นกันไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถูกนำตัวไปควบคุม ณ ห้องแห่งหนึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าคดีนี้สามารถที่จะตกลงกันได้ จึงได้ส่งเรื่องให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยมีการจัดประชุมกันที่บ้าน ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้เริ่มดำเนินการ โดยสอบถามรายละเอียดจากเจสันและนาเดียหลังจากนั้น ได้ให้เจ้าของรถยนต์แสดงความรู้สึกต่อการกระทำนั้น และให้ผู้ปกครองของเด็กทั้งสองได้แสดงความรู้สึกด้วย ผลการเจรจาตัวผู้กระทำคามผิดและครอบครัวรู้สึกผิดและขอโทษ พร้อมทั้งเสนอการชดใช้ค่าเสียหายจำนวน 300 ดอลลาร์ ผู้เสียหายพอใจยอมรับคำขอโทษและค่าเสียหายที่เสนอผลการประชุมจึงเป็นที่ยุติคดีได้ คดีอาญาที่เกิดขึ้นจึงระงับลง เป็นต้น

2. กระบวนกรยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นอัยการ พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการพิจารณาสั่งฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งในชั้นอัยการสามารถนำเอากระบวนกรยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ได้ หากชั้นตอนนั้นนำมาซึ่งความพอใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธี การต่อรองคำรับสารภาพหรือ การสั่งชะลอการฟ้อง คือกรณีที่พนักงานอัยการได้พิจารณาถึงผลร้ายที่เกิดขึ้นและการกระทำของผู้กระทำคามผิดแล้วเห็นว่ายังไม่ควรสั่งฟ้องคดี โดยพิจารณาจากประวัติส่วนตัวของผู้กระทำคามผิดแล้วเห็นว่าไม่เคยต้องโทษจำคุกหรือเคยรับโทษแต่เป็นกรณีประมาท จึงสั่งชะลอฟ้องไว้และรอฟังรายงานความประพฤติ หากพ้นกำหนดแล้วผู้กระทำคามผิดไม่ได้กระทำคามผิดซ้ำหรือไม่ได้ผิดเงื่อนไข ก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีมีผลให้คดีระงับไป

คดีตัวอย่างเช่น คดีอาญาทำร้ายร่างกายผู้จัดการบริษัท เซฟเวย์ (Assault on a Safeway Manager) คดีดังกล่าวได้มีการดำเนินการกระบวนกรยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นอัยการคือก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาลด้วยวิธีการต่อรองคำรับสารภาพและการพิพากษาโดยศาล⁶⁰ คดีนี้เกิดขึ้น

ที่ห้างเซฟเวย์ เมืองพอร์ตคอลลิน รัฐโคโรลาโด ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 1998 ขณะที่นายเรนดี้ เดวิดสัน (Randy Davidson) เสมียนของห้างเซฟเวย์กำลังปฏิบัติงานอยู่นั้น ได้มีกลุ่มชายหนุ่มผิวดำได้เข้ามาเลือกซื้อสินค้าในห้างและนำสินค้าออกจากห้างโดยไม่ชำระราคา เมื่อนายเดวิดสันได้เข้าไปทวงถามจึงถูกชายหนุ่มในกลุ่มดังกล่าว ชื่อ มิลตัน บราวน์ (Milton Brown) ใช้กำลังทำร้ายจนหมดสติ เป็นเหตุให้สูญเสียการรับฟังไป ภายหลังนายมิลตันถูกตำรวจจับกุมดำเนินคดี ในชั้นอัยการได้เสนอให้รับสารภาพ เนื่องจากไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน หากไม่รับสารภาพต้องรับโทษถึง 4 ปี นายมิลตันให้การรับสารภาพ อัยการจึงยื่นขอต่อศาลเพื่ออนุมัติการต่อรองคำรับสารภาพ ศาลเห็นพ้องด้วยจึงได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family group conference) การประชุมกลุ่มครอบครัวได้จัดขึ้นที่ศูนย์ประชุมพอร์ตคอนลินโดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1) ฝ่ายผู้กระทำความผิด คือ นายมิลตันและป้า (เนื่องจากมารดาของนายมิลตันป่วยเข้ารับการรักษาอยู่ที่โรงพยาบาล)

2) ฝ่ายผู้เสียหาย คือ นายเรนดี้และภรรยา

3) ผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยและผู้ช่วยไกล่เกลี่ย

4) เจ้าหน้าที่

5) ชุมชน

โดยใช้ระยะเวลาการประชุมประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง ในระหว่างการประชุม นายมิลตันได้สำนึกในความผิดและกล่าวขอโทษต่อนายเรนดี้และครอบครัว ฝ่ายเรนดี้และภรรยาได้แสดงความรู้สึกต่อการกระทำที่เกิดขึ้นและให้อภัยนายมิลตัน ในวันที่ 26 พฤษภาคม 1999 ศาลได้พิพากษาจำคุก 199 วัน แต่ให้คุมประพฤติไว้ 5 ปี โดยมีเงื่อนไขว่าต้องทำงานบริการสังคมจำนวน 300 ชั่วโมง ห้ามยุ่งเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาเสพติดทุกชนิด ตลอดจนให้ใช้ค่าเสียหายแก่มูลนิธิที่คุ้มครองผู้เสียหาย, มูลนิธิทางสาธารณะ, ค่าธรรมเนียมแก่ศาล, ค่ารักษาพยาบาล หากผิดเงื่อนไขใดๆต้องกลับมารับโทษ หลังจากมีคำพิพากษานายมิลตันได้เริ่มทำงานบริการสังคมโดยเป็นผู้ช่วยโค้ชฝึกสอนฟุตบอล, ทำงานที่ร้านอาหารพิชซ่า และได้เรียนต่อที่มหาวิทยาลัยที่ให้ทุนการศึกษา ผลการดำเนินการนี้ได้สร้างความพอใจแก่ทุกฝ่าย โดยฝ่ายผู้เสียหายพอใจต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย

3. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล เช่น ประเทศแคนาดา ได้นำมาใช้ในคดีอาญาความผิดฐานฉ้อโกงที่มีราคาทรัพย์สินมากกว่า 20,000 ดอลลาร์,

ความผิดฐานปล้นทรัพย์, ความผิดเกี่ยวกับเพศ, ความผิดฐานลักพาตัวไปเรียกค่าไถ่, ความผิดฐานประมาท ศาลมีอำนาจส่งคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ โดยส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการพิจารณาตามโครงการใกล้เคียงตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คดีตัวอย่างเช่น คดีฟันท์บอล (Paintball)⁶¹ การกระทำความผิดได้เกิดขึ้นในเดือน เมษายน ค.ศ. 1998 ในเมืองเลิฟแลนด์ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีชายหนุ่มใช้ปืนฟันท์บอลยิงเข้าไปยังกลุ่มเด็กหญิงบริเวณหน้าร้านไอศกรีมสเวนเซน เป็นเหตุให้เด็กหญิงผู้หนึ่งตาบอดถาวร และเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ในปีเดียวกัน ผู้กระทำความผิดได้ปรากฏตัวต่อหน้าผู้พิพากษาศาลเยาวชน โดยยอมรับสารภาพผิดตามข้อกล่าวหา ซึ่งในช่วงเวลาขณะนั้นทั้งผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายต่างต้องการที่เผชิญหน้ากัน พนักงานคุมประพฤติเห็นว่าคดีนี้สามารถใช้วิธีการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ และก่อนมีคำพิพากษาจึงได้จัดให้มีการประชุมขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ยื่นขอให้จัดประชุมต่อผู้พิพากษา การดำเนินการระดมได้ถูกดำเนินการโดย ผู้ใกล้เคียงและเจ้าหน้าที่ตำรวจเลิฟแลนด์ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 15 คน อันได้แก่

- 1) ผู้กระทำความผิดและครอบครัว
- 2) ผู้เสียหายและครอบครัว
- 3) สมาชิกในชุมชน ได้เข้าร่วมรับฟังผลของการกระทำที่เกิดขึ้นซึ่งการ

พิจารณาได้พูดถึงความปลอดภัยของปืนฟันท์บอลและความต้องการอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับอันตรายจากปืน โดยการประชุมนี้ใช้เวลา 4 ชั่วโมง ผู้กระทำความผิดยอมชดเชยค่าเสียหายต่อเหยื่อและครอบครัว พร้อมทั้งเสนอบริจาคดวงตาให้แก่ผู้เสียหาย และเมื่อถึงวันพิพากษาข้อตกลงในการประชุมได้ถูกนำไปประกอบในการทำคำพิพากษา โดยศาลพิพากษาให้จำคุก 45 วัน แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษ โดยให้คุมประพฤติดำเนินการ 2 ปี เป็นต้น

4. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นราชทัณฑ์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นราชทัณฑ์ เป็นกระบวนการนำผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงเล็กน้อย ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมตามปกติ โดยนำบุคคลเหล่านี้เข้าไปอยู่ในกระบวนการชุมชนบำบัด (Community-based Corrections)⁶² ถือเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยใช้ชุมชนบำบัด ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสม เพราะบุคคลส่วนใหญ่ที่กระทำความผิดจะเป็นคดีประเภทความผิดเล็กน้อย คงเป็นไปได้ที่จะคุมขังทุกๆ คน สำหรับความผิดอาญาทุกข้อหา ดังนั้นการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาเพื่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยให้มีชุมชนมีส่วนร่วม เพราะจากสภาพปัญหา

ของจำนวนบุคลากรและราชทัณฑ์มีจำนวนจำกัด เรือนจำควรมีไว้สำหรับผู้กระทำความผิด ที่มีลักษณะความผิดที่รุนแรงจำเป็นต้องนำตัวผู้กระทำความผิดกันออกจากสังคม

กระบวนการชุมชนบำบัดของราชทัณฑ์มีสิ่งๆที่ตามมาคือ การช่วยให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนเข้าสู่สังคม (Reintegration) เป็นกระบวนการที่จะเตรียมการทั้งสังคมและผู้กระทำโดยคาดหวังว่าหลังจากที่ผู้กระทำความผิดกลับเข้าสู่สังคมแล้ว จะปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม คือ ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสามารถที่จะปฏิบัติตามกฎหมายและมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่เข้ากับสังคมได้และหลังจากที่มีการบำบัดแล้ว บุคคลดังกล่าวต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงในที่ดีขึ้นภายในตัวเอง ภายในครอบครัว เพื่อนหรือสถาบันที่อยู่รอบตัว

แม้ในเชิงหลักการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจถูกนำมาใช้เพื่อบรรเทาความเคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็มีข้อจำกัดในประการอื่นนอกจากที่จะมีแนวโน้มในการนำมาใช้กับเฉพาะคดีอาญาบางประเภทเท่านั้น กล่าวคือ

1. การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาขึ้นอยู่กับความร่วมมือด้วยความสมัครใจของกลุ่มทุกฝ่ายเป็นสำคัญ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือ ก็ควรใช้วิธีการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) เพราะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้เป็นมาตรการที่ทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก แต่เป็นทางเลือกหนึ่งเมื่อจะไม่นำกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักมาใช้กับคดีอาญาบางประเภท

2. บทบาทของชุมชนในการให้ความร่วมมือกับการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญานั้นมีข้อจำกัดหลายด้าน ชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรและบุคคลที่มีทักษะไม่เท่ากัน บางชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ มีความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรมความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติของชุมชนหรือสังคมที่มีต่อการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิด

3. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาอาจไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการอำนวยความสะดวกทางอาญาได้ทุกกรณี หากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักสามารถจัดระบบให้สามารถควบคุมสังคมได้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาก็อาจไม่ใช่เรื่องจำเป็น

สรุปได้ว่าแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นมาตรการระงับข้อพิพาทที่มีแนวคิดมาจากกระบวนการยุติธรรมชุมชนผสมผสานกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เน้นไตรภาคี คือ ผู้กระทำความผิดหรือผู้ก่ออาชญากรรม ผู้เสียหายหรืออาชญากรรม และชุมชน (การมีส่วนร่วมของชุมชน) ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้สึกปลอดภัยและชุมชนมีพลังเข้มแข็ง (Community Safety) และมีเป้าหมายเพื่อให้คู่กรณีได้มีโอกาสเยียวยาสมานฉันท์ โดยชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้อง รับรู้ ช่วยจัดการและเสริมพลังเพื่อเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งและการกระทำความผิดอาญาเล็กๆ น้อยๆ ให้บรรลุลงความสันติสุขสมานฉันท์ของสังคม ลดบทบาทภาครัฐ ลดการพึ่งพารัฐ เพิ่มการมีส่วนร่วม เพิ่มความรู้สึกความเป็นเจ้าของชุมชนในการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่ข้อตกลงในการประชุมขององค์การสหประชาชาติขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ⁷

โดยธรรมชาติของมนุษย์หากมีความขัดแย้งหรือข้อขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว มักจะถือความต้องการและความคิดของตนในการจัดการข้อขัดแย้งเพื่อเป้าหมายนั้น โดยการจัดการความขัดแย้งมุ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ วิธีการจัดการความขัดแย้งได้มีการพัฒนารูปแบบเรื่อยมาจากการให้ผู้นำสังคมเป็นผู้จัดการและได้มีการพัฒนาไปสู่ในรูปแบบศาล โดยมีผู้พิพากษาเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท จนกระทั่งได้มีการพัฒนาเต็มรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม มีการสืบพยาน การฟ้องคดี กระบวนการพิจารณาคดีและการพิพากษาคดี การนำข้อขัดแย้งขึ้นสู่กระบวนการศาลถึงแม้จะสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทได้ก็ไม่อาจถือว่าเป็นวิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งที่ดีที่สุดเพราะผลแห่งคำพิพากษาของศาลย่อมทำให้คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้ (Win/Lose) จึงไม่อาจถือได้ว่าคำตัดสินของศาลเป็นวิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งที่ดีที่สุด

ปัญหาความล่าช้า กระบวนการพิจารณาที่ยุ่งยากของกระบวนการศาลเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง รวมถึงการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เสียเวลาทั้งของคู่พิพาทและส่วนของรัฐ โดยเหตุนี้ทำให้เกิดแนวคิดในการหาวิธีการเพื่อระงับข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมีเป้าหมายให้คู่พิพาทเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถรักษาสัมพันธภาพร่วมกันไว้ อันเกิดความสงบสุขของสังคมโดยรวม การระงับข้อพิพาทโดยวิธีไกล่เกลี่ยเป็นการระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาทำหน้าที่เป็นคน

⁷ เรวัด ทองประกอบ, “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี, 2553) หน้า 46 - 74

กลางในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้คู่พิพาทยอมเจรจาผ่อนผันเข้าหากันอันจะนำไปสู่การทำความตกลงได้ด้วยความพอใจของทุกฝ่าย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นทางเลือกอีกทางเลือกหนึ่ง ในการระงับข้อพิพาทแทนการนำคดีเข้าสู่กระบวนการศาล และทำให้มีแต่ฝ่ายชนะไม่มีฝ่ายแพ้ (Win/Win)

สังคมในปัจจุบันมีคนอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ในชีวิตประจำวันย่อมมีนิติสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลโดยเมื่อไม่สามารถตกลงกันได้หรือไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญา ย่อมส่งผลให้เกิดข้อพิพาททางแพ่งมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาททางแพ่งภายในประเทศ หรือข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศซึ่งมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดคดีความจำนวนมากขึ้นสู่ศาล แต่เนื่องจากจำนวนผู้พิพากษามีจำกัด และไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนข้อพิพาทที่เพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาปริมาณคดีล้นศาลจึงทำให้การระงับข้อพิพาททางศาลเป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งศาลยุติธรรมได้แก้ปัญหาโดยการนำมาตรการต่างๆ มาใช้ในการดำเนินคดีให้เสร็จไปโดยเร็ว เช่น การเร่งรัดพิจารณาคดี การพิจารณาคดีต่อเนื่อง และการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา รวมถึงการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาท นอกจากนี้ ในสภาวะการณ์ปัจจุบันประเทศกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ โดยสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ได้มีกลุ่มชนบางกลุ่มใช้ความรุนแรง ก่ออาชญากรรม ทำลายทรัพย์สิน ร่างกายและชีวิต ของประชาชนในจังหวัดนั้นๆ ซึ่งรัฐบาลกำลังต่อรอง (Negotiate) กับความขัดแย้ง และความไม่สงบว่าจะใช้กำลังหรือชนะใจคนสามจังหวัดภาคใต้ แล้วจะดำเนินกระบวนการรอมชอม (Conciliation) ให้สำเร็จได้อย่างไร หรือจะตั้งกระบวนการไกล่เกลี่ย (Mediation) โดยมีสถาบันกลาง หรือคณะบุคคลกลางทำการไกล่เกลี่ย (Mediator) เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจซึ่งกันและกัน แล้วอยู่ร่วมกัน โดยต่างฝ่ายต่างเคารพสิทธิพื้นฐานของกันและกันอย่างสงบและสันติ

ความหมายและประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliation or Mediation)

คำว่า Conciliation นั้นมาจากภาษาละติน Conciliare หมายถึง การเข้ามาไกล่เกลี่ย กล่าวคือ ทำให้ข้อขัดแย้งหมดไป หรือทำให้ผู้ที่เห็นแตกต่างกันหรือผลประโยชน์ขัดแย้งกันเกิดความพอใจ⁸

วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliation or Mediation) เป็นทางเลือกหนึ่งของวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก หรือ Alternative Dispute Resolutions: ADR ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้น และถูกประยุกต์นำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในศาลและนอกศาลด้วย กล่าวได้ว่าวิธีการนี้กำลังได้รับความสนใจในการนำมาประยุกต์ใช้กับคดีต่างๆ ด้วยทั้งที่เป็นคดีแพ่งและคดีความอัน

⁸ วรรณชัย บุญบำรุง, หลักและทฤษฎีของอนุญาโตตุลาการเปรียบเทียบกับกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง, 2548, หน้า 19

ยอมความได้ คำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (Conciliation or Mediation) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายทั้งที่เป็นต่างประเทศและของไทย

นักกฎหมายของต่างประเทศหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliation or Mediation)” ไว้ดังนี้

Professor Jacqueline M. Nolan – haley แห่ง Fordham University ได้ให้ความหมายของคำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (Conciliation or Mediation) คือ การไกล่เกลี่ยถูกเข้าใจ โดยทั่วไปว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะสั้น มีแบบแผนมุ่งที่เนื้องานเป็นสำคัญและเป็นกระบวนการแทรกแซงอย่างมีส่วนร่วมด้วยกัน โดยคู่พิพาทจะทำงานกับบุคคลที่สามที่เป็นคนกลางอย่างผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อบรรลุข้อตกลงซึ่งเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน⁹

นักกฎหมายของประเทศออสเตรเลียชื่อ Gregory K. Burton and Robert S. Angyal คือ “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นกระบวนการโดยสมัครใจที่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นอิสระจากคู่พิพาท เอื้ออำนวยให้เกิดการเจรจากันระหว่างคู่พิพาทในการแก้ปัญหาของพวกเขาโดยช่วยกันแยกแยะประเด็นของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและช่วยพัฒนาทางเลือกต่างๆ ในการระงับข้อพิพาทเพื่อให้เกิดข้อตกลงตามความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย”

นักกฎหมายของประเทศเนเธอร์แลนด์ชื่อ J.W. Bitter and S.C. Conway ได้ให้ความหมายของคำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (Conciliation or Mediation) โดยทั่วไปไว้คือ “การไกล่เกลี่ยถูกเข้าใจ โดยทั่วไปว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการซึ่งคู่พิพาทได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่สาม คนหนึ่ง หรือหลายคนในการระงับข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่เสนอการตัดสินใจหรือคำชี้ขาดที่ผูกมัดคู่พิพาท แต่จะแนะนำช่วยเหลือคู่พิพาทในการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นธรรม”

นักกฎหมาย Kagal & Kelly (1998) ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความเห็นว่า คำว่าการประนอมข้อพิพาท (Conciliation) นั้นเป็นกระบวนการซึ่งมีฝ่ายที่เป็นกลางใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและสร้างโอกาสที่คาดหวังในภายหน้าต่อการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายเพียงแต่รองรับให้สอดคล้องกับแผนที่ชัดเจนในการระงับข้อพิพาท

⁹ สมชาติ โลกสันติสุข, การบริหารงานคดี: การไกล่เกลี่ยในศาล, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2547

พจนานุกรมของ Black Law ให้ความหมาย Mediation ว่าเป็นการแทรกแซงหรือการสอดแทรกของบุคคลที่สาม เพื่ออยู่ท่ามกลางบุคคลสองฝ่ายที่มีข้อพิพาท เพื่อชักจูงใจให้บุคคลที่มีข้อพิพาทปรับเปลี่ยนหรือตกลงในปัญหาข้อพิพาทได้ เป็นการตกลงกันในข้อพิพาทโดยการกระทำที่เป็นกลาง หรือบุคคลที่เป็นกลาง¹⁰

Christopher W.M. ให้ความเห็นว่าการไกล่เกลี่ย หมายถึง การแทรกแซงของบุคคลที่สามที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นคนกลางในการเจรจา หรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือคู่กรณีด้วยความสมัครใจและสามารถตกลงกันในปัญหาความขัดแย้งร่วมกันได้¹¹

Henry J. Brown and Arthur L กล่าวไว้ว่าการไกล่เกลี่ย คือกระบวนการที่ส่งเสริมช่วยเหลือคู่กรณีด้วยบุคคลที่สามที่เป็นกลาง ที่เรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ซึ่งเป็นบุคคลที่ช่วยให้คู่กรณีสามารถตกลงแก้ปัญหาข้อพิพาทของตนได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการทำการตัดสินใจใดๆ ที่จะมีผลผูกพันคู่กรณี แต่ผู้ไกล่เกลี่ยจะใช้กระบวนการ เทคนิค และความรู้ความชำนาญต่างๆ ในการช่วยให้คู่กรณีเจรจาทกลงกันได้ข้อพิพาทที่มีอยู่โดยปราศจากการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล¹²

ข้อเขียนของผู้อำนวยการบริหาร (Executive Director) ของศูนย์อนุญาโตตุลาการของบริหารดิชโคลัมเบียประเทศแคนาดา Derrill T Warren, Q.C กล่าวไว้เพื่ออธิบายขอบเขตและบทบาทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังต่อไปนี้

“การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” มีพื้นฐานหรือหลักเกณฑ์แตกต่างจากวิธีอนุญาโตตุลาการ ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการในฐานะคนกลาง เป็นผู้ช่วยเหลือ (Facilitator) ในระหว่างที่มีการเจรจาต่อรองระหว่างคู่พิพาท จุดประสงค์ของการช่วยเหลือก็คือเพื่อให้ข้อพิพาทระงับไปด้วยความสมัครใจเป็นชัยชนะของทั้งสองฝ่าย ยอมรับว่าเป็นการตกลงที่เป็นธรรม ถึงแม้ว่าจะไม่มีฝ่ายใดได้รับประโยชน์ไปครบถ้วนตามที่เรียกร้องมาในตอนเริ่มต้นข้อพิพาทก็ตาม การเจรจาต่อรองกันโดยสุจริตเป็นหัวใจสำคัญ แม้ตามหลักปฏิบัติทั่วไปผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่ให้คำแนะนำหรือให้คำตัดสิน หรือออกความเห็นว่าคุณพิพาทควรตกลงกันอย่างไรก็ตาม แต่ผู้ไกล่เกลี่ยมักจะเสนอแนวคิดริเริ่ม (Creativity) โดยใช้การสอบถามที่มีความชำนาญ (Through The Skillful of Questions) ผู้ไกล่เกลี่ยจะแยกข้อเท็จจริงสำคัญๆ ออกจากข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวข้องโดยเร็ว และมุ่งคำนึงถึงผลประโยชน์

¹⁰ โปบลุส บุญรัตน์, ทักษะของพนักงานสอบสวนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวน ศึกษาเฉพาะกองบังคับการตำรวจนครบาล 7. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551, หน้า 24

¹¹ เรื่องเดียวกัน

¹² เรื่องเดียวกัน

หรือส่วนได้เสียของกลุ่มพิพาทมากกว่าการเจรจาของผู้พิพาท ที่มีการใช้อารมณ์ จะหมดไปด้วยความอดทน และตั้งใจฟังอย่างซื่อสัตย์ของผู้ไกล่เกลี่ยในข้อพิพาทที่เป็นปัญหาทางเทคนิค ผู้ไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเทคนิคนั้น เพราะว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่ใช่ผู้ตัดสินข้อพิพาท ถ้ามีความจำเป็นกลุ่มพิพาทจะจัดหาผู้เชี่ยวชาญเอง แต่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรเป็นผู้ช่วยเหลือที่ได้รับการฝึกอบรมอย่างระดับมืออาชีพ (Highly Trained Professional Facilitator) โดยทำหน้าที่ของคุณเหมือนผู้ควบคุมวงดนตรี (Conductor of an Orchestra) แม้ว่าผู้ควบคุมวงจะไม่สามารถเล่นดนตรีชิ้นใดได้ แต่ความรู้ความชำนาญในการควบคุมวงดนตรีของเขาช่วยเหลือนักดนตรีเล่นได้ อย่างไรก็ตาม

สำหรับนักกฎหมายไทย ได้ให้คำนิยามของคำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”

(Mediation) และ “การประนีประนอมข้อพิพาท” (Conciliation) ดังนี้

อาจารย์พิชัยศักดิ์ หรยางกูร ได้ให้ความหมายของคำว่า “การประนีประนอมข้อพิพาท” (Conciliation) ว่าเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทแบบหนึ่งที่บุคคลที่สามมีบทบาทในการชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากันเพื่อระงับข้อพิพาท และบุคคลที่สามทำความเห็นของตนเสนอให้คู่พิพาทพิจารณาเพื่อปฏิบัติตาม หากคู่พิพาทเห็นคล้อยตามก็จะเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความตามความเห็นของบุคคลที่สามนี้ ซึ่งมักได้รับการเลือกให้มาทำหน้าที่นี้ ก็เพราะเป็นบุคคลที่คู่พิพาทยอมรับนับถือในเรื่องคุณธรรม หรือความสามารถ และได้ให้ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ดังนี้ “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (Mediation) เป็นการระงับข้อพิพาทที่ตกลงโดยบุคคลที่สามโดยก้าวไปไกลน้อยกว่าการประนีประนอม (Conciliation) ข้อพิพาท กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บุคคลที่สามเพียงแต่ชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากัน แต่ในชั้นประนีประนอมข้อพิพาทนั้น บุคคลที่สามได้เสนอแนะทางออกให้แก่คู่พิพาทด้วย แต่เป็นการแนะนำ กล่าวคือ คู่พิพาทไม่ถูกผูกมัดให้ต้องปฏิบัติตาม¹³

สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม (2547, หน้า 10-16) อธิบายว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้นิยามของคำว่า “ไกล่เกลี่ย” ไว้ว่า พูดยาให้ปรองดองกัน พูดยาให้ตกลงกัน ทำให้เรียบร้อย ทำให้เสมอกัน แสดงให้เห็นว่าบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย หรือคนกลางเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือให้คู่พิพาทตกลงระงับข้อพิพาทด้วยตัวของคู่พิพาทเอง ดังนั้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง วิธีการระงับข้อพิพาทโดยบุคคลที่สามที่เรียกว่า

¹³ พิชัยศักดิ์ หรยางกูร, พจนานุกรมการอนุญาโตตุลาการ . กรุงเทพฯ: สามย่านวิทย์พัฒนา. 2545,

“ผู้ไกล่เกลี่ย” ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือเสนอแนะแนวทางและหาทางออกให้กับคู่พิพาทเพื่อตกลง ประนีประนอมยอมความกันนั่นเอง¹⁴

ข้อพิพาทให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กัน จนกระทั่งสามารถตกลง กันได้โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทกันต่อไป

โชติช่วง ทังวงศ์ ได้ให้ความหมาย “การไกล่เกลี่ย” หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาข้อ พิพาทโดยมีบุคคลที่สามที่เป็นคนกลางเข้ามาช่วยเหลือ แนะนำในการเจรจาต่อรองของกลุ่มความเพื่อ ระงับข้อพิพาท เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่าไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) และการประนีประนอม ข้อพิพาท (Conciliation) นั้นเห็นได้ว่า มีความหมายใกล้เคียงกันอย่างยิ่งสามารถใช้แทนกันได้ อันจะเห็นได้จาก United Nations Commission on International Trade Law: UNCITRAL หรือ คณะกรรมาธิการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (คณะกรรมาธิการแห่ง สหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ มีฐานะเป็นองค์การระหว่างประเทศ มี สำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ตั้งขึ้นโดยมติสมัชชาใหญ่ที่ 2205 ในสมัย ประชุมสามัญที่ 21 เมื่อ 17 ธันวาคม ค.ศ.1966 ตามญัตติที่เสนอโดยผู้แทนของประเทศสังกัริ ความ มุ่งหมายของคณะกรรมาธิการคือ ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศโดยมุ่งหมายให้ กฎหมายเหล่านั้นเป็นเอกภาพและคำนึงถึงการแก้ไขเพื่อไม่ให้ประเทศด้อยพัฒนาต้องเสียเปรียบที่ เคยเป็นอยู่) ได้เสนอคำนิยามไว้ว่า การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นกระบวนการหนึ่งไม่ว่าจะมีการ เรียกชื่อแตกต่างกัน เช่น Conciliation, Mediation, Neutral Evaluation และกระบวนการอื่นๆ โดย คู่พิพาทร้องขอให้บุคคลที่สามหรือบุคคลที่อยู่ในองค์การที่เป็นกลาง (Neutral) ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Impartial) มีความเป็นอิสระ (Independent) ใช้ความพยายามที่จะให้คู่พิพาทสามารถระงับข้อพิพาท ที่เกิดขึ้นร่วมกันด้วยความสมัครใจ ทั้งนี้ไม่ว่าข้อพิพาทนั้นจะเกิดจากสัญญาหรือความสัมพันธ์ทาง กฎหมายหรือไม่ก็ตาม¹⁵

สมชาติ โลกสันติสุข เห็นว่า ความหมายของทั้งสองคำมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่ยืดหยุ่นกว่าการประนีประนอมข้อพิพาทและแนวทางหรือ วิธีการจะระงับข้อพิพาทให้คู่พิพาทตกลงกันไม่ได้มีการกำหนดให้คำนึงถึงสิทธิ หน้าที่ ประเพณี ทางการค้า พฤติการณ์ต่างๆ รวมทั้งวิธีการที่คู่พิพาทเคยปฏิบัติต่อกันมาเหมือนกับการประนีประนอมข้อ

¹⁴ สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมสถิตินิติแพ่งและคดีอาญาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ระหว่างปี 2547-2551 .2547, หน้า 10-16

¹⁵ โชติช่วง ทังวงศ์ , ความแตกต่างในบทบาทของผู้พิพาทกษากับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย: การระงับข้อ พิพาทคดีแพ่งโดยการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความ ในศาล. กรุงเทพมหานคร: 2539, หน้า 45-56

พิพาท ส่วนในเรื่องการประนอมข้อพิพาทนั้นบทบาทของผู้ประนอมข้อพิพาทมีมากกว่าผู้ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทโดยผู้ประนอมข้อพิพาทจะต้องทำข้อเสนอแนะหรือความเห็นหรือการทำรายงานพร้อม ข้อเสนอแนะ หรือความเห็นและมักจะใช้สลับกันไปมาในความหมายที่ใกล้เคียงกัน¹⁶

มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต เห็นว่าในประเทศไทย ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการประนอมข้อพิพาทมิได้มีความหมายที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน สำหรับบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาความหมายหรือกระบวนการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) และการประนอมข้อพิพาท (Conciliation) มีการแยกออกจากกันโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นวิธีการที่ให้ ความสำคัญกับคู่ความในการให้ความช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายในการหาข้อตกลงร่วมกันสำหรับ กระบวนการประนอมข้อพิพาทนั้นมักกระทำผ่านทนายความของแต่ละฝ่าย โดยผู้ประนอมข้อพิพาท แทน ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผู้ประนอมข้อพิพาทไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาทตกลงกันไม่มีอำนาจ ให้คำตัดสินหรือกำหนดผลลัพธ์แห่งการเจรจาให้แก่คู่ความ แต่จะลดความตึงเครียดและสร้าง บรรยากาศที่ดีในการเจรจาหรืออาจเสนอแนวทางในการตกลงให้แก่คู่พิพาทได้ในลักษณะสัญญา ประนีประนอมยอมความซึ่งมีผลผูกพันตามกฎหมาย¹⁷ (มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต, 2545, หน้า 12)

กล่าวโดยสรุป การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการระงับข้อพิพาท ระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่มีบุคคลที่สามหรือคณะกรรมการเข้ามาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาด່รงกันได้สำเร็จ

การไกล่เกลี่ยจะช่วยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุถึงข้อตกลงร่วมกัน จากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้คอยกระตุ้น แนะนำ โน้มน้าว เสนอแนะ แปรความหรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้แก่คู่ความ

วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ย ไม่ใช่เพื่อชี้แนะข้อตกลงให้คู่ความ วัตถุประสงค์ที่แท้จริง คือ การเข้าไปช่วยให้คู่ความทำการเจรจาด່รงง่าย และเกิดอำนวยความสะดวกในการ ติดต่ोजเจรจาระหว่างคู่ความสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรในการเจรจาด่งคู่ความสามารถบรรลุ ข้อตกลง ร่วมกันได้หรือมองเห็นทางออกของปัญหา ผู้ไกล่เกลี่ยจึงเป็นผู้ที่พยายามนำทางให้คู่ความ เพื่อที่พวกเขาจะพบทางออกของปัญหาที่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย

การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ด่งนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อไรก็ย่อมได้ เช่นเดียวกับผู้ไกล่เกลี่ยก็อาจจะ ถอนตัว จากการไกล่เกลี่ยได้เช่นกัน ความตั้งใจจริงของคู่ความที่ต้องการให้ไกล่เกลี่ยเป็นหัวใจสู่ ความสำเร็จ ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องคอยสังเกต และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยต่อไป

¹⁶ สมชาติ โลกสันติสุข, การบริหารงานคดี: การไกล่เกลี่ยในศาล. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2547, หน้า 18

¹⁷ มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต, ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. วารสารศาลยุติธรรม, 45(2), หน้า 11 – 12. 2545

ปัญหาข้อพิพาท ไม่ได้จำกัดที่จะเกิดขึ้นระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มภาษา กลุ่มศาสนา และในขณะเดียวกันการไต่ถ้อยคำก็ไม่จำเป็นต้องมีความผิดเกิดขึ้นเสียก่อน แต่สามารถดำเนินการได้ก่อนที่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการไต่ถ้อยคำข้อพิพาท (สุคตวงวน สุธีสร, 2541, หน้า 43-47)

1. กลุ่มอาชญาวิทยาแนวสันติวิธี กลุ่มนี้มองว่าวัตถุประสงค์หลักของอาชญาวิทยาคือการส่งเสริมความสงบสุข สังคมที่ยุติธรรม ดังนั้นแนวคิดสันติวิธีพยายามนำเรื่องหลักของศาสนา และหลักปรัชญามาประยุกต์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด มีมุมมองว่า การที่รัฐใช้วิธีการลงโทษและควบคุมอาชญากรรมกลับเป็นการกระตุ้นและสนับสนุนให้มีการทำผิดมากขึ้น ลาร์รี ทิฟต์ (Larry Tiff) และเดนิส ซัลลิแวน (Dennis Sullivan) ได้เขียนหนังสือเรื่อง The Mask of Love สรุปได้ว่า การลงโทษที่รุนแรงของรัฐเปรียบได้เช่นเดียวกับพฤติกรรมอาชญากรรมที่ผู้กระทำผิดได้กระทำไป หรือแปลว่าการถูกควบคุมโดยรัฐ มีลักษณะคล้ายกับการที่ผู้กระทำผิดได้ละเมิดผู้อื่น มันจึงไม่ต่างกัน ไม่มีการแก้ไขปรับปรุง แต่รัฐต้องการมีอำนาจในการจัดการกับคนที่ทำผิดโดยลำพัง กลุ่มสันติวิธีเสนอวิธีการไม่ใช้ความรุนแรง (Non – violent method) รู้จักกันในนามของ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) แนวคิดเชิงสมานฉันท์ปฏิเสธการลงโทษ เห็นว่าการลงโทษที่เป็นทางการไม่สามารถป้องกันอาชญากรรมและควบคุมอาชญากรรมได้ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการแก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดแทน รัฐควรออกห่างมากที่สุด การที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ผู้กระทำผิดถูกตีตรา แต่ถ้าชุมชนเข้ามาดูแลผู้กระทำผิดแทน สังคมจะยกโทษและยอมรับการแก้ไขตนเองและยอมรับเขากลับคืนสู่สังคม ผู้กระทำผิดสามารถกลับมาเป็นคนดีของสังคมได้ในที่สุด

2. กลุ่มทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม โดย วิลเลม บอนเกอร์ (Willem Bongers) เชื่อว่าอาชญากรรมเป็นเรื่องของสังคมไม่ได้เกี่ยวข้องกับชีววิทยาหรืออื่นๆ แต่อาชญากรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เขาเชื่อว่าเพราะสังคมถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มมี (Have Group) และกลุ่มไม่มี (Have – not group) เกิดจากระบบของการผลิตที่สังคมแบ่งคนออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มปกครอง (Ruling Class) และ กลุ่มด้อยกว่า คือกลุ่มผู้ถูกปกครอง (Inferior Class) กฎหมายมีไว้เพื่อรับใช้กลุ่มผู้ปกครอง แม้จะแสดงให้เห็นว่ากฎหมายมีเพื่อปกป้องสมาชิกของทั้งสองกลุ่มก็ตาม แต่การลงโทษที่เกิดขึ้นมักจะเกิดกับกลุ่มผู้ด้อยกว่า เพราะไปทำให้เสียประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครอง จากการศึกษาที่มุ่งเน้นประเด็นสังคมนิยมทุนนิยม (Capitalist System) ภายใต้ระบบนี้ทุกคนจะเป็นเจ้าของผลผลิต ความมุ่งหวังในการแสวงหาผลกำไรจะหมดไป ความเห็นแก่

ตัวและการแข่งขันจะจำกัดขึ้นโดยที่ผลประโยชน์ส่วนรวมจะมาก่อน ระบบสังคมนิยมจะสามารถทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรมมากขึ้นอาชญากรรมจะลดลง

วัตถุประสงค์ในการไกล่เกลี่ยประกอบด้วย

(1) เพื่อช่วยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ในผลที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ย

(2) หลีกเลี่ยงการตัดสินคดีของศาล

(3) เพื่อช่วยเหลือคู่กรณีให้เข้าใจเงื่อนไข และผลกระทบในอนาคตของการตกลงกัน

(4) เตรียมให้คู่กรณีเห็นภาพการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย การแก้ปัญหาที่ไม่อาจตกลงกันได้ ที่จะเกิดขึ้น

(5) เพื่อลดระดับความคิดความต้องการของคู่ความที่จะนำคดีไปสู่ศาลแต่เพียงอย่างเดียว

(6) เพื่อช่วยเหลือให้คู่กรณีได้อยู่ร่วมกัน คบหาสมาคมด้วยความสงบสุขต่อไป

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(1) เปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างคู่กรณี

(2) เป็นแนวทางและเครื่องมือให้คู่กรณีสร้างความตกลงกันให้เกิดประโยชน์ที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง

(3) ลดบาดแผลของอารมณ์ ความรู้สึกที่รุนแรง และผลกระทบทางจิตวิทยาในเรื่องที่เป็นปฏิบัติต่อกัน

(4) ลดการแข่งขัน แย่งชิงซึ่งก่อให้เกิดการเจ็บแค้น โกรธเคืองกัน

(5) ช่วยเหลือคู่กรณีในการแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล และสร้างทางเลือกต่างๆ ที่จะนำไปสู่ความตกลงกัน

ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อพิพาทอันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลต่อบุคคลในสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมไทยหรือสังคมประเทศอื่นๆ ย่อมเกิดขึ้นได้อยู่ทุกขณะ แม้คู่สัญญาจะร่างสัญญาให้ดีที่สุดเพียงใด ก็ไม่อาจป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทได้ เพื่อให้ข้อพิพาทไม่บานปลายและเสียหายต่อคู่พิพาทมากเกินไป คู่พิพาทควรจะหาหนทางประนีประนอมยอมความ (Negotiation for Settlement Conciliation) โดยสันติระหว่างกันก่อน กระบวนการระงับความขัดแย้งหรือข้อพิพาทโดยสันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประนีประนอมยอมความ มี 2 ประเภท คือ

(1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (Court Annexed Conciliation or Mediation)

(2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (Out – of – court conciliation or Mediation)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (Court Annexed Conciliation or Mediation) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกรณีที่คู่พิพาทนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาล และในระหว่างที่ศาลกำลังดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวอยู่ คู่พิพาทได้ทำความตกลงกันในข้อพิพาท ซึ่งความ

ตกลงนี้มักเกิดจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษา เมื่อเห็นว่าข้อพิพาทในคดีสามารถที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ เมื่อข้อพิพาทสิ้นสุดลงโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันขึ้น ซึ่งหากผู้พิพากษาเห็นว่าสัญญาประนีประนอมดังกล่าวถูกต้องตามกฎหมาย ศาลก็จะพิจารณาให้เป็นไปตามที่ได้ยอมความในหลายๆ ประเทศได้ให้ความสำคัญในเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและได้มีการออกกฎหมายมารองรับและให้ความสำคัญในเรื่องนี้ไว้มาก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายในเรื่อง Uniform Mediation Act ประเทศอังกฤษได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับ Civil Commercial Mediation Code of Practice ประเทศญี่ปุ่นได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับ Law for Conciliation of Civil Affairs และคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (Uncitral) ได้มีการออกข้อบังคับ UNCITRAL Conciliation Rules (1980) และต่อมาภายหลังมีการออกกฎหมาย Uncitral Model Law on International Commercial Conciliation (2002) เพื่อใช้บังคับกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

สำหรับประเทศไทยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลทั่วไปแยกพิจารณาได้เป็น 2 วิธีการ คือ การประนอมข้อพิพาทในห้องพิจารณาและการประนอมข้อพิพาทตามระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล ซึ่งการประนอมข้อพิพาทในห้องพิจารณาเป็นอำนาจของผู้พิพากษาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 20 ทวิ ซึ่งบัญญัติเพิ่มเติมใน พ.ศ.2542

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (Out – of – court conciliation or Mediation) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลอาจเกิดขึ้นได้ทุกเวลานับแต่เริ่มมีข้อพิพาทเกิดขึ้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งคู่กรณีพิพาทยินยอมให้บุคคลภายนอกหรือองค์กรภายนอกทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ โดยศาลไม่ได้มาร่วมรับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นด้วย จึงสรุปสาระสำคัญของ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนี้

1. ความยินยอมให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีพิพาท บุคคลที่สามที่จะเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องอาศัยความยินยอมของคู่กรณีทั้งสองเป็นสำคัญ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องให้คู่กรณีทั้งสองแสดงความยินยอมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรลงชื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

2. ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้นบุคคลใดก็ตามที่คู่กรณีพิพาทยอมให้ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ก็ย่อมมีอำนาจที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่บุคคลที่สามจะเข้ามาทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทน่าจะเป็นบุคคลที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้จักเป็นอย่างดี จึงยินยอมให้ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

3. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณี ต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจหรือถูกบังคับเมื่อศาลมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

4. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ข้อตกลงที่สมประโยชน์แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมากที่สุดเป็นสิ่งที่ประสงค์ ต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลที่มุ่งถึงประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลคู่กรณีมีส่วนร่วมโดยตรงในการเจรจา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลในต่างประเทศมักนิยมทำการไกล่เกลี่ย ตัวอย่างเช่น ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี สหรัฐอเมริกา มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ซึ่งเป็นการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของเอกชน โดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้แก่ ทนายความที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี หรือผู้พิพากษาที่เกษียณอายุเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลนี้มักจะปรากฏเป็นทางเลือกของการระงับข้อพิพาท โดยคู่สัญญาจะระบุในสัญญาไว้ว่า หากมีการผิดสัญญากันจนเกิดเป็นข้อพิพาทกันขึ้นจะต้องนำคดีมาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะนำมาฟ้องร้อง¹⁸

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีให้ระงับข้อพิพาทโดยวิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นบุคคลภายนอกมิใช่ผู้พิพากษา คู่กรณีคาดหวังว่าผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะใช้ความสามารถของเขาเพื่อนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงระงับข้อพิพาทร่วมกัน ทั้งนี้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ได้รับการแต่งตั้งจะเป็นบุคคลที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันว่ามีความเหมาะสม โดยพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่เคารพนับถือ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งจดทะเบียนไว้ ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำนักระงับข้อพิพาทซึ่งมีทั้งอดีตผู้พิพากษา และบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่มีคุณสมบัติตามที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกำหนด และผ่านการอบรมเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อ

¹⁸ สุทธิพล ทวีชัยการ และนวลละออ วัฒนโน, 2547, หน้า 29 รายงานการศึกษาดูงานระบบ Court ADRs ประเทศสหรัฐอเมริกาของคณะผู้พิพากษาและข้าราชการตุลาการศาลแพ่ง. วารสารกฎหมายศาลแพ่ง, 3(3), หน้า 29.

พิพาทแล้ว ทั้งนี้สถาบันได้จัดทำ “ข้อบังคับกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท สถาบันอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2533” ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการระงับข้อพิพาท

รูปแบบวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีคนกลางเรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งผ่านการอบรมมาอย่างดี มาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือไกล่เกลี่ย เพื่อมุ่งให้ผู้กระทำความผิดยอมรับผิดในการกระทำของเขา และยอมรับผิด รวมทั้งพร้อมที่จะขอโทษชดเชยหรือแก้ไขตนเอง ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะทำให้ผู้เสียหายพอใจและให้อภัย แต่ก่อนที่จะให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาพบกันวิธีการ

ดังกล่าวนี้ใช้กันมากในแคนาดา สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์¹⁹

1. การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอีกรูปแบบหนึ่ง โดยนอกจากจะมีผู้กระทำความผิดผู้เสียหายและผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ยังมีตัวแทนของชุมชน ครอบครัวของทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมปรึกษาหารือ ประชุมกันถึงแนวทางในการจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้น นับเป็นการจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้นที่แตกต่างจากการพิจารณาคดีทั่วไป โดยยอมรับความเท่าเทียมกันของทุกฝ่ายในการที่จะตกลงแก้ไขปัญหาร่วมกัน

การประชุมเริ่มจากการที่ทุกฝ่ายจะเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึก โดยผู้ไกล่เกลี่ยที่จะแปลเปลี่ยนความขัดแย้งให้กลับเป็นความเข้าใจ และทำให้การจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการให้ผู้กระทำความผิดสำนึก และรับผิดชอบในการกระทำพร้อมทั้งทำสิ่งใดในการชดเชยให้ผู้เสียหายและชุมชน ในขณะที่ผู้เสียหายและชุมชน ก็ให้อภัยและพร้อมที่จะช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดไม่กระทำความผิดซ้ำอีก วิธีการนี้มีใช้ในนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา รวมถึงประเทศไทย ได้นำหลักการมาใช้ในการพิจารณาในคดีความผิดที่เกี่ยวกับกรณีที่ต้องหาเป็นเยาวชน และความผิดมีอัตราโทษไม่สูงมากนัก

2. การล้อมวงพิจารณาความ (Sentencing Circle) เป็นการพิจารณาความที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการโดยผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จำเลย ผู้เสียหาย ญาติ และครอบครัว ตลอดจนพยานและตำรวจ จะมานั่งล้อมวงเป็นวงกลมเพื่อพิจารณาความที่เกิดขึ้น โดยให้แต่ละฝ่ายทุกคนได้พูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกต่อเหตุการณ์ จากนั้นจึงเป็นความเข้าใจร่วมกัน การยอมรับผิดของผู้กระทำความผิด การให้อภัยของฝ่ายผู้เสียหาย และการชดเชยความเสียหายฝ่ายผู้กระทำความผิดจะชดเชยให้กับผู้เสียหายหรือสังคม รวมทั้งที่ประชุมจะร่วมกันกำหนดวิธีการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่จะช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก

¹⁹ ไพบูลย์ บุญยรัตน์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10, หน้า 29

วิธีพิจารณาความนี้ จึงเปรียบเหมือนคนในชุมชนที่ร่วมกันจัดการกับการกระทำผิดที่เกิดขึ้นโดยใช้การพิจารณาแบบไม่เป็นทางการ ทุกคนนั่งล้อมวงเสมอกันและช่วยกันคิดหาหนทางที่จะทำให้เกิดความยุติธรรมต่อทุกฝ่ายมากกว่าที่จะเน้นการลงโทษ โดยที่ผู้เสียหายไม่ได้อะไรทดแทน

การตกลงไกล่เกลี่ยและการล้อมวงพิจารณาความ อาจลงเอยโดยการให้ผู้กระทำผิดยอมรับและทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อชุมชน เช่น การทำงานบริการสาธารณะ หักเงินเข้ากองทุนสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรม ชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย และร่วมในการอภิปรายเพื่อให้ความรู้ในการป้องกันอาชญากรรม กับชุมชน ในขณะที่ชุมชนเองก็มีการรวมกลุ่มในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ และช่วยเหลือผู้เสียหาย

ในแคนาดา ตำรวจ ที่ทำงานด้านชุมชนสัมพันธ์จะรับบทบาทในเรื่องนี้ ตำรวจเหล่านี้ใกล้ชิดกับชุมชน ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดจะทำหน้าที่ในการดำเนินการข้างต้น การให้ความรู้และการป้องกันอาชญากรรม โดยการทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้นำชุมชน เมื่อมีคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเกิดขึ้น ตำรวจจะส่งเข้าโครงการ โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย ผู้นำชุมชน ร่วมกันเป็นคณะในการตกลงของกลุ่มคดี หากตกลงกันไม่ได้ก็ไม่ต้องดำเนินคดีในชั้นศาล หากมีกิจกรรมที่ผู้กระทำผิดจะต้องกระทำก็ร้องขอให้ศาลพิจารณาส่งต่อไป กระบวนการดังกล่าวนี้จะใช้เวลาไม่เกิน 1 เดือน โดยไม่ต้องรอการพิจารณาคดีเป็นปี

ในออสเตรเลีย มีการนำระบบการล้อมวงพิจารณาความ ไปใช้ในคดีเด็กและเยาวชน และคดีอาญาทั่วไป จุดประสงค์ก็เพื่อที่จะเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม โดยการให้โอกาสผู้กระทำผิดเข้ามาแก้ไขปัญหาคือข้อพิพาทในที่ประชุมแทนการพิจารณาคดีในศาล ยกเว้นในกรณีผู้กระทำผิดปฏิเสธคดี และต้องการที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน การประชุมแต่ละครั้งใช้เวลา 1 – 2 ชั่วโมง จะประกอบด้วยผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย และคนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมทั้งผู้นำชุมชน

ปัจจุบันการพิจารณาคดีโดยชุมชนมีกฎหมายรับรอง บางรัฐดำเนินการโดยตำรวจ บางรัฐดำเนินการโดยอัยการ บางรัฐผ่านอำนาจศาล และบางรัฐโดยองค์กรศาสนาใช้กับคดีเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ และคดีอาญาในบางส่วน นอกจากนี้บางประเทศมีการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้กับงานราชทัณฑ์ กล่าวคือ ให้เหยื่อและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการราชทัณฑ์

การฟื้นฟูความยุติธรรมจะใช้ในคดีที่ผู้กระทำผิดรับสารภาพ หรือยอมรับผิด และทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดยินยอมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยส่วนใหญ่ใช้กับการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ปล้น บุกรุก กรรโชก นื้อ โกง ยักยอก และคดีทางเพศ ในส่วนของขั้นตอนที่จะนำการฟื้นฟูความยุติธรรมมาใช้นั้น อาจทำได้ในขั้นตอนของตำรวจ

อัยการ หรือศาล ภายหลังจากพิจารณาคดี โดยเป็นคำสั่งศาล ทั้งนี้บางประเทศจะให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการหรือร่วมกันระหว่างฝ่ายรัฐกับชุมชนซึ่งรวมถึงการดำเนินการติดตามดูแลให้เป็นไปตามข้อตกลงที่ทำกันไว้ด้วย อย่างไรก็ตามในต่างประเทศส่วนมากจะใช้กระบวนการฟื้นฟูความยุติธรรมกับคดีเด็กและเยาวชน แต่ก็มีหลายประเทศที่ใช้ในคดีอาญาทั่วไปเช่นกัน ทั้งนี้จะต้องมีกฎหมายรองรับให้อำนาจในการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวนี้

การฟื้นฟูความยุติธรรม เป็นทางเลือกในการจัดการกับการกระทำผิดที่แตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำผิด การฟื้นฟูความยุติธรรม จะเน้นการฟื้นฟูความยุติธรรมให้กลับคืนมา โดยให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบและชดเชยให้ผู้เสียหายและชุมชนในทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้โดยมีกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งทุกฝ่ายจะเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการ

วางแผนร่วมกันในการชดเชยค่าเสียหาย และทำให้ความยุติธรรมกลับคืนมา การฟื้นฟูความยุติธรรมจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะเกิดขึ้นอย่างไร

กระบวนการไกล่เกลี่ยอาจเกิดขึ้น โดยความสมัครใจของคู่กรณี หรือโดยศาลกำหนด ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนกลางและเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ย ทำหน้าที่และมีบทบาทช่วยเหลือการไกล่เกลี่ย ในเรื่องที่เป็นหลักๆ แต่ละกรณีไป ในอันที่จะทำให้บรรลุผลในการยุติข้อพิพาทและเกิดความสมานฉันท์ระหว่างคู่กรณี

จุดมุ่งหมายของผู้ไกล่เกลี่ยก็คือช่วยเหลือแยกแยะประเด็นข้อพิพาท กระตุ้นให้มีการยื่นข้อเสนอและช่วยเหลือในการเจรจา โดยมีวัตถุประสงค์หลักในหัวใจว่าจะก่อให้เกิดการตกลงกันด้วยดี และเหมาะสมเป็นธรรมตามความต้องการของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องอธิบายเรียบเรียง ถกปัญหา สื่อสัมพันธ์ให้เกิดความร่วมมือกัน พร้อมกับจัดการกับข้อขัดแย้งไปด้วย ในขณะที่เดียวกันผู้ไกล่เกลี่ยไม่อยู่ในฐานะที่จะตัดสินเรื่องใดๆ ให้กับคู่กรณี แต่ช่วยเหลือคู่กรณีในขบวนการที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง หลังจากความตกลงกันบรรลุผลสำเร็จแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะทำการร่างบันทึกความเข้าใจกัน ทบทวน และขอความยินยอมจากคู่ความ และทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายของคู่ความ

บทบาทของทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะเข้ามาแทนที่ทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมาย ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาคือข้อขัดแย้งให้คู่กรณี แต่กับคู่กรณีจะได้รับการสนับสนุนให้มีที่ปรึกษาทางกฎหมายอย่างมีอิสระเสมอ เพราะว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่อยู่ในฐานะที่จะให้คำปรึกษา

กฎหมายและยังต้องห้ามที่จะให้คำปรึกษากฎหมายใดๆ แก่คู่กรณี แม้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยบางคนจะเป็น นักกฎหมายก็ตาม

บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย คือ เป็นคนกลางไม่ใช่มาแทนที่ผู้ให้คำแนะนำกฎหมาย ไม่ได้มาทำหน้าที่แทนคู่ความฝ่ายใดๆ แต่มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะช่วยเหลือคู่กรณีให้สามารถบรรลุ ข้อตกลงได้ด้วยตนเอง การตัดสินใจที่จะทำการตกลงในกระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นเรื่องที่คู่กรณีจะ ได้รับการแจ้งเตือนว่าเป็นเรื่องของการสมัครใจ ไม่มีใครบังคับได้ การตัดสินใจด้วยตนเองเป็น หัวใจสำคัญ ทนายความอาจจะเข้าร่วมการพิจารณาการไกล่เกลี่ย คู่กรณีจะได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับทนายความหรือที่ปรึกษาได้เสมอ เมื่อมีปัญหาที่จะต้องถามเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตนเองตาม กฎหมาย เมื่อได้รับการยืนยันจากทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายอย่างเต็มที่แล้ว จะทำให้เกิดใน กระบวนการไกล่เกลี่ยให้บรรลุผลได้เป็นอย่างมาก

เมื่อสิ้นสุดการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะมอบบันทึกการตกลงกันไว้ให้กับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย และหรือถ้าหากจำเป็นทนายความจะนำบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขเพื่อเสนอต่อศาลต่อไป

คุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

คุณสมบัติของการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่มีกฎเกณฑ์หรือกฎหมายกำหนดไว้ว่าจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร มีความรู้ระดับใด

ตามความเป็นจริงแล้ว ผู้ที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่จำเป็นต้องเป็นทนายความ หรือผู้ที่มีความรู้กฎหมายแต่อย่างใด ผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมายอาจเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีที่ไม่มี ความสามารถด้วยซ้ำไป

คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีนั้น ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่คู่กรณีมีข้อ พิพาทกัน มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ มีความตั้งใจแน่วแน่ในอันที่จะให้คู่กรณีสามารถทำความตกลงกัน ได้มีความสุขเป็นกลาง คู่กรณีมีความเชื่อถือไว้วางใจ สามารถสร้างความเชื่อถือให้คู่กรณีได้ ระหว่างการไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะในเรื่องความเป็นธรรม การเก็บความลับของคู่กรณีเป็นนักฟังที่ดี สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ดี รู้จักสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรขณะอยู่ในกระบวนการ ไกล่เกลี่ย การเตือนสติคู่กรณี ซึ่งให้เห็นผลประโยชน์ร่วมกันอย่างจริงจัง รู้จักแยกแยะปัญหาข้อ พิพาท เข้าใจความรู้สึกของคู่กรณี ความเป็นนักจิตวิทยาการสร้างบรรยากาศ การเริ่มต้นอย่างฉันท มิตรกับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เป็นกุญแจสำคัญของการไกล่เกลี่ยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

คุณสมบัติเบื้องต้นดังกล่าวนับว่าเป็นสิ่งสำคัญของผู้ที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จ

3. หลักการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวน²⁰

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าเมื่อประชาชนเกิดมีข้อพิพาทกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็มักจะมาขอให้พนักงานสอบสวนช่วยเหลือเป็นคนกลางไต่ถามเพื่อระงับข้อพิพาทในคดีดังกล่าว ดังนั้นจึงควรทราบกระบวนการในการไต่ถามซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญา

หลักและขั้นตอนในการสอบสวนคดีอาญาในชั้นสอบสวนในปัจจุบันนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ คือ

3.1.1 ขั้นตอนการรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ

คำร้องทุกข์ หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

คำกล่าวโทษ หมายถึง การที่บุคคลซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น

การร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวน คือมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การที่พนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับเรื่องความผิดที่กล่าวหา ก็เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษนั่นเอง

การรับคำร้องทุกข์นั้น พนักงานสอบสวน จะต้องพิจารณาว่า ผู้ที่มาร้องทุกข์เป็นผู้เสียหายหรือสามารถจัดการแทนผู้เสียหายได้หรือไม่ เช่นในกรณีความผิดต่อส่วนตัวนั้น หากผู้มาร้องทุกข์ไม่ใช่เป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง หรือเป็นบุคคลที่ไม่สามารถจัดการแทนผู้เสียหายได้ตามกฎหมายแล้ว พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจทำการสอบสวนได้ เพราะคดีความผิดต่อส่วนตัว กฎหมายห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีการร้องทุกข์ตามระเบียบ (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121) แตกต่างกับคดีความผิดต่ออาญาแผ่นดิน หากความผิดอาญาได้เกิดหรือมีผู้อ้างหรือพนักงานสอบสวนเชื่อว่ามีผู้กระทำความผิดอาญา

²⁰ เรวัด ทองประกอบ, อ่างแล้วเชิงจรดที่ 7, หน้า 63-70

เกิดขึ้นในเขตอำนาจของตน ก็ไม่จำเป็นต้องมีผู้ร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษพนักงานสอบสวนสามารถกล่าวโทษด้วยตนเองและรวบรวมพยานหลักฐานดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้

คำร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่างๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้

คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็นหนังสือต้องมีวัน เดือน ปี และลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้องด้วยปากให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวันเดือนปีและลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น กล่าวคือเมื่อปรากฏว่ามีผู้ประสงค์จะร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน เพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ใดในเรื่องใดก็ได้แล้วแต่เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการจดบันทึกปากคำผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ โดยการจดบันทึกลงในสมุดรายงานประจำวันของสถานีตำรวจ จากนั้นจึงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวหา ดังกล่าว ทั้งพยานหลักฐานฝ่ายผู้กล่าวหาและพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา ตามหลักว่าด้วยการสอบสวนต่อไป โดยผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใดหรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้

ในคดีที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาแผ่นดิน การถอนคำร้องทุกข์เช่นนั้นย่อมไม่ได้ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น

หมายถึงคดีความผิดต่อแผ่นดินหรือคดีอาญาแผ่นดิน ถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะขอถอนคำร้องทุกข์ไม่ต้องการจะให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาอีกต่อไป พนักงานสอบสวนก็ยังต้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหาต่อไป เพราะเป็นคดีที่ไม่อาจยอมความได้ตามกฎหมาย

3.1.2 ขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐาน

หลังจากที่ได้มีการรับคำร้องทุกข์หรือ คำกล่าวโทษแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องเริ่มทำการสอบสวนโดยมีซักช้า ส่วนจะทำการสอบสวนที่ใด เวลาใดนั้น แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยระหว่างการสอบสวนผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย พนักงานสอบสวนจะประวิงเวลา การสอบสวนไม่ได้ และจะทำการสอบสวนที่ใด เวลาใด ก็สามารถทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องสอบสวนต่อหน้าผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ ทั้งนี้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และเพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการดังนี้

- (1) ตรวจตัวผู้เสียหาย เมื่อผู้นั้นยินยอม
- (2) ตรวจผู้ต้องหาพิมพ์ลายนิ้วมือ และลายเท้า จัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา
- (3) ตรวจสถานที่เกิดเหตุ การทำแผนที่ หรือภาพวาด จำลอง ถ่ายภาพ

(4) ค้นหาเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้แต่ต้องปฏิบัติตามหลักว่าด้วยการค้น

(5) ออกหมายเรียกพยานบุคคล ซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี

(6) ออกหมายเรียกผู้ต้องหา

(7) ขออนุมัติต่อศาลออกหมายจับผู้ต้องหา เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับ

(8) สอบสวนปากคำผู้ต้องหา กรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับ ถูกเรียกหรือถูกส่งตัวมา หรือเข้ามาพบพนักงานสอบสวนเอง รวมทั้งแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ

(9) นำตัวผู้ต้องหาไปนำขึ้นสถานที่เกิดเหตุ และทำแผนประกอบคำรับสารภาพ

(10) ปลอ่ยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวระหว่างการสอบสวน

(11) ยื่นคำร้องขอคัดฟ้อง หรือฝากขังผู้ต้องหา

(12) ให้มีการถอนคำร้องทุกข์ ในคดีความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดที่กฎหมายระบุไว้ว่าเป็นความผิดอันยอมความได้

(13) เปรียบเทียบปรับในคดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ในชั้นสอบสวน

(14) การชั้นสูตรพลิกศพ

3.1.3 ขั้นตอนการมีความเห็นทางคดีของพนักงานสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวน ได้รวบรวมพยานหลักฐานจนครบทุกประเด็นแล้ว เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องรวบรวมเอาบันทึกการสอบสวน และให้เอาบันทึกเอกสารซึ่งได้มาอีกทั้งบันทึกและเอกสารทั้งหลายซึ่งเจ้าพนักงานอื่นผู้สอบสวนคดีเดียวกัน นั้นส่งมารวมเข้าสำนวนไว้ และเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็ให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ก็ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนหรือมีความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน แล้วแต่อัตราโทษแห่งคดี และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นดังกล่าวไปให้พนักงานอัยการพิจารณา

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือเรียกจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามทางการสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องพร้อมกับสำนวนการสอบสวนยังพนักงานอัยการ

(3) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนว่าควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนในกรณี ที่สั่งไม่ฟ้องให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อย หรือปล่อยชั่วคราว ถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ให้ขอเอง หรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

(4) นอกจากนั้นหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพิจารณาแล้ว พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจในการสอบสวนอีกครั้งหนึ่งเฉพาะในส่วนที่สอบสวนเพิ่มเติม และเมื่อมีการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว พนักงานสอบสวนก็ยังมีหน้าที่ในการเดินทางไปเบิกความเป็นพยานต่อศาลในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องที่ได้ทำการสอบสวนว่าได้ทำการสอบสวนมาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

3.2 การใกล้ชิดข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน

เนื่องจากพนักงานสอบสวนรับผิดชอบเกี่ยวกับคดีอาญาโดยตรง ดังนั้นจำเป็นที่พนักงานสอบสวนจะต้องรู้เกี่ยวกับหลักกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องนำไปใช้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใกล้ชิดข้อพิพาท สำหรับพนักงานสอบสวน มีดังต่อไปนี้

(1) ประมวลกฎหมายอาญา ในความผิดอันยอมความได้ และความผิดลหุโทษ ความผิดสองประเภทนี้ เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวน หรือผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นผู้ใกล้ชิดข้อพิพาท และใช้วิธีการใกล้ชิดตามที่ตนเองเห็นว่าจะจะเป็นทางที่จะทำให้ข้อพิพาทยุติลงได้

(2) ประมวลกฎหมายแพ่ง ในส่วนของความเสียหายทางแพ่งหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องคดีอาญา ในส่วนของการชดเชยค่าเสียหาย เมื่อคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ ประมวลกฎหมายแพ่งก็เปิดโอกาสให้มีการทำข้อตกลงเป็นหนังสือยุติข้อพิพาทได้ และมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย ดังปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งมาตรา 850 – 852

(3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 37 มาตรา 38 และ มาตรา 39 กล่าวถึงคดีที่อาจจะระงับไปได้ก่อน ไปถึงศาล เป็นการเปิดโอกาสให้มีการตกลงกันในความผิดที่ยอมความได้ และความผิดลหุโทษก็ให้ชำระค่าปรับตามกฎหมาย คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาด

3.2.2 ความผิดอันยอมความได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนสามารถไต่ถามได้

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญานั้น ความผิดที่พนักงานสอบสวนสามารถไต่ถามได้ และเป็นผลให้คดียุติได้ในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ว่าให้เป็นคดีอันยอมความได้พอจะประมวลได้ดังนี้

(1) ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

1. การเอาชื่อ รูป รอยประติษฐาน หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบ ห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อ แจ้างความรายการแสดงราคาจดหมายเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น หรือเลียนป้าย หรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกันจนประชาชนน่าจะหลงเชื่อว่าเป็นสินค้า หรือการค้าของตนเป็นสถานที่ทำการของผู้อื่นที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง หรือใจข้าวแพร่กระจาย ซึ่งข้อความเท็จเพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่ การค้าสินค้า อุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรมของผู้หนึ่งผู้ใด

โดยมุ่งประโยชน์แก่การค้าของตน (มาตรา 272 (1) (2) (3))

2. ข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยผู้อื่น อยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้เข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น หรือกระทำอนาจารบุคคลอายุกว่าสิบสามปี โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้บุคคลนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ความผิดดังกล่าวนี้มีได้เกิดต่อหน้าธารกำนัล ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย หรือมิได้เป็นการกระทำแก่ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรือผู้อยู่ในความปกครองพิทักษ์หรือในความอนุบาล (มาตรา 276 วรรคแรก)

3. การพาหญิงไปเพื่อการอนาจาร โดยใช้อุบายหลอกลวง ขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดครรลองธรรมเนียม หรือใช้วิธีการข่มขืนใจด้วยวิธีการอื่นใด หรือซ่อนเร้นหญิงซึ่งเป็นผู้ลักพาไป (มาตรา 285)

4. การข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเอง หรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจกระทำการตามนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือยอมจำยอมต่อสิ่งนั้น (มาตรา 309 วรรคแรก)

5. การหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย (มาตรา 310 วรรคแรก)

6. การกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกาย (มาตรา 311 วรรคแรก)

7. การเปิดเผยหรือเอาจดหมาย โทรเลขหรือโทรสารใด ซึ่งปิดผนึกของผู้อื่น ไป เพื่อล่วงรู้ข้อความก็ดี เพื่อนำข้อความในจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารเช่นว่านั้นออกเปิดเผยก็ดี ถ้าการกระทำนั้นน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด (มาตรา 322)

8. การล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น โดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เกษัตริย์ คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ พยาบาล นักบวช หมอความทนายหรือผู้สอบบัญชี หรือโดยมูลเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้นแล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวในวรรคแรกเปิดเผยความลับของผู้อื่น อันตนได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด (มาตรา 323)

9. การล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นเกี่ยวกับอุตสาหกรรม การค้นพบหรือการนิมิตในวิทยาศาสตร์ อันเนื่องมาจากตำแหน่งหน้าที่วิชาชีพหรืออาชีพอันเป็นที่ไว้วางใจ เปิดเผยหรือใช้ความลับนั้น เพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่น (มาตรา 324)

10. การทุจริตหลอกลวงผู้อื่น ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังกล่าวนี้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามหรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สามทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ (มาตรา 341)

11. การกระทำความผิดฐานฉ้อโกง โดยผู้กระทำความผิดตนเป็นคนอื่น หรืออาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงเป็นเด็ก หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง (มาตรา 342)

12. การกระทำโดยทุจริต หลอกลวงบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ให้ประกอบการงานอย่างใดๆ ให้แก่ตนหรือให้แก่บุคคลที่สามโดยจะไม่ใช่ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น หรือโดยจะใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกัน (มาตรา 344)

13. การสั่งซื้อหรือบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่ม หรือเข้าอยู่ในโรงแรม โดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร เครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรมนั้น (มาตรา 245)

14. การเอาทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นของตนเองหรือของบุคคลที่สาม ชักจูงผู้หนึ่งผู้ใดให้จำหน่ายโดยเสียเปรียบซึ่งทรัพย์สิน โดยอาศัยเหตุที่ผู้ถูกชักจูงมีจิตอ่อนแอ หรือเป็นเด็กเบาปัญญาและไม่สามารถเข้าใจตามสมควรซึ่งสาระสำคัญแห่งการกระทำของตน จนผู้ถูกชักจูงจำหน่ายซึ่งทรัพย์สินนั้น (มาตรา 346)

15. การหาประโยชน์ให้ตนเองหรือผู้อื่น จากการประกันวินาศภัย แกล้งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย (มาตรา 347)
16. การเอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินอันตนจำนำไว้แก่ผู้อื่น ถ้าได้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจำนำ (มาตรา 349)
17. การกระทำเพื่อมิให้เจ้าหน้าที่ของตนหรือของผู้อื่น ได้รับการชำระหนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน ซึ่งได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้โดยย้ายไปเสีย หรือโอนไปให้ผู้อื่นซึ่งทรัพย์สิน แกล้งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนใดอันไม่เป็นความจริง (มาตรา 250)
18. การครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์สินนั้น ไปเป็นของตนเองหรือบุคคลที่สาม โดยทุจริต หรือครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะมีผู้ส่งมอบให้โดยสำคัญผิดไปด้วยประการใดๆ หรือเป็นทรัพย์สินหายซึ่งผู้กระทำผิดเก็บไว้ (มาตรา 352)
19. การกระทำผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใดๆ โดยทุจริตจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ในกรณีที่ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่น หรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย (มาตรา 353)
20. การกระทำความผิดตามข้อ 18 และข้อ 19 ในฐานะที่ผู้กระทำผิดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นตามคำสั่งของศาล หรือตามพินัยกรรม หรือในฐานะเป็นผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน (มาตรา 354)
21. การเก็บได้ซึ่งสังหาริมทรัพย์อันมีค่า อันซ่อนหรือฝังไว้โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ แล้วเบียดเบียนเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเองหรือผู้อื่น (มาตรา 355)
22. การทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย นับเป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ และการกระทำนั้นอาจจะกระทำต่อเครื่องกล หรือเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบกิจการ หรืออุตสาหกรรมต่อปศุสัตว์ ยวดยาน หรือสัตว์พาหนะ ที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะ หรือในการประกอบอาชีพกิจการ หรืออุตสาหกรรม หรือต่อพืช หรือพืชผลของกสิกร (มาตรา 358 และมาตรา 359)
23. การเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือเข้าไปกระทำการใดๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์โดยปกติสุข โดยเหตุเกิดในเวลากลางวัน ไม่มีอาวุธ และมีได้ร่วมกันกระทำความผิด (มาตรา 362)

24. การย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน เพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นของตนเองหรือของบุคคลที่สาม (มาตรา 363)

25. การเข้าไปหรือการซ่อนตัวอยู่ในเคหสถาน อาคารเก็บรักษา ทรัพย์สิน หรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น หรือไม่ยอมออกไปจากสถานที่เช่นนั้น (มาตรา 364)

26. ความผิดที่กฎหมายให้ยอมความกันได้เพราะคู่กรณีผูกพันกันด้วยความ เป็นญาติ คือ

- ผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน
- ผู้สืบสันดานกระทำต่อผู้บุพการี
- พี่หรือน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน

ทั้งสามกรณีแม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้ยอมความกันได้ก็ถือว่าเป็น ความผิดอันยอมความได้ โดยจะระบุไว้ชัดเจนในตัวของความผิดดังกล่าวได้แก่

- ความผิดฐานลักทรัพย์
- วิ่งราวทรัพย์
- ถู้อโกงทรัพย์ โกงเจ้าหนี้
- ฐานยักยอกทรัพย์
- รับของโจร
- ทำให้เสียทรัพย์ (2) ความผิดตามกฎหมายอื่น ที่กฎหมายบัญญัติ

ให้ยอมความกันได้

- ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 และความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 24 มาตรา 25 และมาตรา 26

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนมี ลักษณะเป็นการกำหนดแนวทางสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ตลอดระยะเวลาในการ ดำเนินคดี ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล เหตุผลดังกล่าวเป็นเหตุผลที่น่าสนับสนุนให้มีการออกกฎหมาย มารองบเทาของพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอย่างดี เนื่องจากแนวทาง สมานฉันท์อันเป็นแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นสิ่งที่ ได้รับการศึกษาอย่างจริงจังในประเทศไทยในระบอบไม่กี่ปีมานี้ และมีการนำมาปฏิบัติแล้วเช่นการ ประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิด แนวทางนี้จะ ทำให้คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ และกลับไปใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนได้อีก เมื่อมีการไกล่เกลี่ยข้อ

พิพาทจะทำให้ระยะเวลาในการดำเนินคดีสั้นลง โดยตัดขั้นตอนการพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนโดยพนักงานอัยการ และการพิจารณาพิพากษาในศาลลง เมื่อคดียุติลงเพียงในชั้นเจ้าพนักงานจะทำให้ไม่มีคดีขึ้นสู่ศาลจึงเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อตอบโจทย์งานวิจัย เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ โดยผู้วิจัยทำการสรุปงานวิจัยดังกล่าวเป็นข้อๆเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายดังต่อไปนี้

1. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนงานวิจัยจุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะที่ได้ทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) .2548 เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน” ได้กล่าวถึงแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เริ่มปรากฏขึ้นใหม่ในสังคมและได้รับความนิยมนอกจากกลุ่มนักคิดทวนกระแสทั่วโลกเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับนั้นได้มีบรรดาข้อถกเถียงทางวิชาการในประเด็นต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย บ้างก็เป็นการเสริมประเด็นสนับสนุนแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ บ้างก็เป็นที่ประเด็นเชิงหักล้างที่ไม่เห็นด้วยกับการมอบอำนาจชี้ขาดความยุติธรรมทางสังคมให้แก่ผู้อื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ หรือยังกังวลใจในการยินยอมให้ประชาชนทั่วไปมีอำนาจดำเนินการควบคุมสังคมโดยยังคงเชื่อมั่นว่าหน้าที่การควบคุมสังคมควรจะต้องเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพเพียงกลุ่มเดิวนั้น²¹

ในงานวิจัยของจุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะได้กล่าวสรุป “การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน” ว่าเป็นกระบวนการวิธีการและกลไกของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์โยงใยกันระหว่าง “เหยื่ออาชญากรรม – ผู้กระทำความผิด- ชุมชน” เมื่อมีการคืนอำนาจและเสริมพลังแก่ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายในปัญหาอาชญากรรมคือเหยื่อ – ผู้กระทำความผิด – ชุมชนอย่างครบถ้วนเสมอภาคกันแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความสมานฉันท์สันติสุขของสังคมส่วนรวม (social harmony) ดังที่แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้กำหนดไว้เป็นเป้าหมายสุดท้ายที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมบรรลุถึงได้ทั่วหน้ากันในระยะเวลาอันสมควร

²¹ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางเลือกในการยุติข้อขัดแย้ง ทางอาญาสำหรับสังคมไทย. วารสารศาลพาห, 51(2), หน้า 112-142.

2. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ของชัยวัฒน์ หิรัญวัฒน์ เรื่อง “บทบาทพนักงานสอบสวนในการกักตุนไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม” ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice Process) ของประเทศไทย เกิดจากปริมาณคดีที่เกิดขึ้นมีจำนวนมากและขาดมาตรการในการกักตุน ซึ่งก่อให้เกิดสภาพปัญหาความแออัดในเรือนจำ โดยปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมิใช่ปัญหาของระบบราชทัณฑ์แต่เป็นปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันแก้ไข เพื่อหาแนวทางกำหนดพนักงานสอบสวน เพื่อช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลและผู้ต้องขังล้นเรือนจำ จากผลการศึกษารูปแบบและมาตรการกักตุนของต่างประเทศ คือ ประเทศญี่ปุ่นเพื่อนำมาปรับใช้เป็นบทบาทพนักงานสอบสวนของไทยรูปแบบและมาตรการในการกักตุนบางประเภท ไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นอัยการและศาล เพราะในปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษผู้กระทำความผิด มิใช่แต่เพียงการลงโทษเพื่อการแก้แค้นและจะเกิดผลดีเสมอไป โดยเฉพาะเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีเล็กๆ น้อยๆ หรือคดีที่ผู้กระทำความผิดไม่สมควรรับโทษจำคุก เพราะจะส่งผลกระทบต่อสถานะทางสังคม ทำให้เกิดรอยมลทิน (Stigma) เสมือนเป็นตราบาปทางสังคม จึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยขาดมาตรการในการกักตุน (Diversion) ไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการที่จำเป็นในสภาพปัจจุบันดังนั้น พนักงานสอบสวนในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาถือเป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการเมื่อคดีอาญาเกิดขึ้น และมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างใกล้ชิด เห็นควรมีบทบาทในการหารูปแบบและมาตรการกักตุนบางประเภทให้ยุติได้ในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลและผู้ต้องขังล้นเรือนจำ จากผลการศึกษารูปแบบและมาตรการกักตุนของต่างประเทศ คือ ประเทศญี่ปุ่นเพื่อนำมาปรับใช้เป็นบทบาทพนักงานสอบสวนของไทย

ชัยวัฒน์ หิรัญวัฒน์ ได้เสนอแนะในงานวิทยานิพนธ์ ว่ารูปแบบและมาตรการที่เหมาะสมในการนำมาปรับใช้เพื่อเป็นบทบาทพนักงานสอบสวนของไทย คือ รูปแบบและมาตรการในการกักตุนของประเทศไทยเนื่องจาก ดังนี้²²

1) หลักการสอบสวนของญี่ปุ่นและไทยเช่นเดียวกัน คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจของญี่ปุ่นมีอำนาจสอบสวนแต่ถูกควบคุมโดยพนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยก็มีอำนาจสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทำความเห็นเสนอสำนวนให้พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นการควบคุมโดยพนักงานอัยการเหมือนกัน

²² ชัยวัฒน์ หิรัญวัฒน์ “บทบาทพนักงานสอบสวนในการกักตุนไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545) หน้า 98

2) หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของไทยไม่มีเช่นเดียวกับญี่ปุ่น คือ พนักงานอัยการ ญี่ปุ่นจะมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการ โดยมีบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ญี่ปุ่น และประกาศอัยการสูงสุด วางระเบียบหลักเกณฑ์ในการสอบสวนคดีอาญา ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการจัดการตามมาตรการคดีความผิดเล็กน้อย ให้ยุติคดีได้ในชั้นพนักงานสอบสวน โดยไม่ต้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ เพียงแต่ทุกเดือนต้องทำบันทึกการจัดการคดีความผิดเล็กน้อยถึงพนักงานอัยการเพื่อตรวจสอบเหมือนกัน

ดังนั้น เมื่อหลักการสอบสวนและหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของไทยและญี่ปุ่น เหมือนกัน การใช้รูปแบบและมาตรการก็ควรจะใช้เหมือนกันได้ โดยการโอนอำนาจจากพนักงานอัยการมาได้บ้างและให้เพิ่มฐานความผิดเล็กน้อยหรือผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเล็กน้อย ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย หรือ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ เพื่อกำหนดเกณฑ์การสอบสวนคดีอาญามอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการจัดการคดีความผิดเล็กน้อย และบันทึกรายงานการจัดการคดีความผิดเล็กน้อยเสนอพนักงานอัยการทุกเดือนเพื่อตรวจสอบ ดังเช่นรูปแบบและมาตรการของญี่ปุ่น ดังนั้น รูปแบบและมาตรการของญี่ปุ่นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้เป็นบทบาทพนักงานสอบสวนในการกั้นคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของไทยต่อไป

3. การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนงานวิทยานิพนธ์

นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ของสุวิจักขณ์ โฉมวงศ์ ร.ต.อ. (ยศในขณะนั้น) เรื่อง “การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน”²³ ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice Process) ของประเทศไทยที่มีปริมาณคดีจำนวนมากเข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรม ก่อให้เกิดสภาพปัญหาความแออัดในเรือนจำ เป็นปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันแก้ไขเพื่อหาแนวทางกำหนดรูปแบบในการกั้นคดีบางประเภท ไม่ให้เข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นอัยการและศาล เพราะปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะแก้แค้นทดแทนเหมือนในอดีต หากเป็นไปได้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหวนกลับมากระทำความผิดอีก โดยแก้ไขปรับปรุงตัวผู้กระทำความผิดจึงมีแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีหลักการว่าอาชญากรรมไม่เป็นเพียงฝ่าฝืนกฎหมายที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เท่านั้นอาชญากรรมทำให้เกิดความเสียหายด้วย และความเสียหายนั้นส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย โดยมุ่งเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่าย

²³ สุวิจักขณ์ โฉมวงศ์, “การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (2548) หน้า 5

กลับคืนสู่สภาพดั้งเดิม เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ที่จะแก้ปัญหาเพื่อสร้างความสันติสุขและนำความสมานฉันท์กลับคืนสู่สังคม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำเอา “เสริม” กระบวนการยุติธรรมหลักทำให้คดีที่มีความจำเป็นต้องใช้กระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง ดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว และคล่องตัวมากขึ้น ปริมาณคดีในระยะยาวจะลดลง อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างคามยุติธรรมเป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและไม่ทอดทิ้ง “เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย” โดยมีกระบวนการดูแลและชดใช้เยียวยาแก่ “ผู้เสียหาย” ที่มีศักยภาพมากขึ้นด้วย

บทที่ 3

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของต่างประเทศ

1. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของต่างประเทศ¹

แนวความคิดการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญามีการทดลองดำเนินการใช้วิธีเชิงสมานฉันท์คดีแรกเกิดขึ้นที่เมืองคิเชเนอร์ (Kitchener) มลรัฐออนแทรีโอ ของประเทศแคนาดา⁷¹ กลายเป็นคดีที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของนานาชาติในเวลาต่อมา ซึ่งผู้วิจัยขอนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของต่างประเทศที่มีใช้ในชั้นสอบสวน คือ กระบวนการที่มีการพิจารณาคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นชั้นตำรวจ ในชั้นอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ โดยแยกพิจารณาตามระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) กับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวทางกระบวนการนิติวิธีเชิงเปรียบเทียบกฎหมายการใช้กฎหมายหรือเพื่อการบัญญัติกฎหมายรองรับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทย ดังนี้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ประเทศที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนที่ใช้กันอยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) และคอมมอนลอว์ (Common Law) ที่น่าสนใจได้แก่ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศสเปน ประเทศออสเตรีย ประเทศเบลเยียม ประเทศญี่ปุ่น และนิวซีแลนด์ โดยผู้วิจัยจะทำการสรุปสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวของแต่ละประเทศ ข้างต้นดังต่อไปนี้

---

¹ สรุปจาก สิทธิกร สักดิ์แสง และคณะ, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2553 หน้า 45 -70

1.1 ประเทศเนเธอร์แลนด์²

ในประเทศเนเธอร์แลนด์มีใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาในชั้นสอบสวนได้มีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีเยาวชนส่วนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิดนั้น ในข้อกำหนดว่าด้วยการดูแลผู้เสียหายปี ค.ศ. 1995 แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1999 ดังนี้

1) มาตรการเบี่ยงเบนคดีสำหรับคดีเยาวชนนั้นได้มีโครงการ HALT (The AI Ternative) ได้แก่ ประเภทความผิดซึ่งมีอัตราโทษสถานเบาและความผิดประเภทที่พนักงานอัยการเห็นควร ในทางปฏิบัติจะเน้นไปที่ความผิดประเภททำให้เสียหาย ลักทรัพย์ ในร้านและความผิดลหุโทษ โดยเป็นการจัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ซึ่งเสนอทางออกให้แก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนในการยุติคดีแพ่งหรือคดีอาญา การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีจุดมุ่งหมายนำไปสู่การที่ผู้กระทำความผิดจะตกลงทำงานบริการสังคมโดยไม่มีค่าตอบแทนหรือเข้าร่วมในรายการฝึกอบรม และอาจมีการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายหรือแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น

2) มาตรการเบี่ยงเบนคดีสำหรับผู้ใหญ่ นั้น ได้มีโครงการอยู่ 3 โครงการดังนี้

(1) โครงการยุติธรรมในระหว่างเพื่อนบ้าน (Justice in the Neighbourhood) ซึ่งเป็นโครงการประนีประนอมยอมความที่จัดตั้งขึ้นโดยสำนักงานอัยการและใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยๆ ในกรณีที่ทั้งผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายต่างรู้จักซึ่งกันและกันหรืออาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน จะได้รับการแนะนำให้เข้าสู่โครงการนี้ เพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามความยินยอมพร้อมใจของกลุ่มที่จะติดต่อสื่อสารกันต่อไปด้วย ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่ผู้กระทำความผิดจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ผลสำเร็จของการไกล่เกลี่ยจะนำไปสู่การเบี่ยงเบนคดี

(2) โครงการไกล่เกลี่ยเพื่อการชดใช้ค่าเสียหาย (Claimmediation) ซึ่งสามารถเป็นการเบี่ยงเบนคดีได้โดยสภาพ และถือเอาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายเป็นหลักสำคัญ โดยมุ่งเน้นประการเดียวที่ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายและใช้ในทุกประเภทความผิด โครงการนี้อาจจะมีการใช้ในชั้นตำรวจ หรือในชั้นอัยการก็ได้ โดยหากใช้ในชั้น

² David Miers, An International Review of Restorative Justice – Crime Reduction Research Series Paper 10 (London :HMSO, 2000) ถอดความและเรียบเรียง โดย ชาติ ชัยเดช ในเอกสารประกอบการสัมมนา “ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ....” จัดโดยสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม วันพุธ ที่ 20 พฤษภาคม 2552 ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมเซ็นจูรี่ พาร์ค กรุงเทพมหานคร หน้า 78-88

ตำรวจจะมีข้อจำกัดว่าค่าสินไหมทดแทนที่จะมีการไกล่เกลี่ยให้ชดใช้จะต้องไม่เกินวงเงิน 1,500 NLG หากการไกล่เกลี่ยในโครงการนี้ประสบผลสำเร็จในคดีเล็กๆน้อยๆ และมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแล้วก็จะมีส่วนนำไปสู่การยุติการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดนั้น แต่หากเป็นในคดีความผิดร้ายแรงก็จะมีผลในทางบรรเทาโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ

(3) โครงการการไกล่เกลี่ยเพื่อสมานฉันท์ (Restorative Mediation) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยใช้ภายหลังคำพิพากษาลงโทษแล้ว โดยเป็นการจัดประชุมระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด และใช้เฉพาะคดีความผิดร้ายแรงเช่น ปล้นทรัพย์ ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาหรือข่มขืนกระทำชำเรา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศเนเธอร์แลนด์ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่น่าเหมาะสมในการจะนำมาเปรียบเทียบเพื่อการใช้กฎหมายหรือเพื่อการบัญญัติกฎหมายในการรองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยได้

1.2 ประเทศสเปน³

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของประเทศสเปนนั้นมีใช้อยู่ เช่น ในแคว้นแคตาลเนีย (Catalonia) ซึ่งเป็นเขตการปกครองตนเองแห่งเดียวของประเทศสเปนที่มีอำนาจเต็มในการกำหนดและดำเนินการในเรื่องการตัดสินใจทางนโยบายคดีอาญาทั้งในกรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใหญ่และคดีผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน ในขณะที่แคว้นอื่นๆที่เป็นเขตการปกครองตนเองนั้นมีอำนาจดังกล่าวเฉพาะในคดีผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน ดังนี้

1) กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใหญ่ ประมวลกฎหมายอาญาของสเปน (ที่แก้ไขใหม่ ปี ค.ศ. 1996) ได้ให้อำนาจแก่ศาลในการสั่งให้รอการลงโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา และในประมวลกฎหมายอาญายังได้กำหนดให้ศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม โดยความยินยอมของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกที่ใช้แทนการจำคุกในวันสุดท้ายสุดสัปดาห์ ระยะเวลาสูงสุด 6 เดือน หรือแทนโทษปรับ ระยะเวลาสูงสุดไม่เกิน 12 เดือนในระบบค่าปรับตามรายได้ต่อวัน กำหนดระยะเวลาการลงโทษจำคุกโดยทั่วไปมีระยะเวลาสูงสุดไม่เกิน 2 ปี ทั้งนี้ผู้กระทำความผิดนั้นอาจถูกกำหนดให้ต้องไปเข้ารับการฝึกอบรมหรือรับการบำบัดรักษาหรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ในกรณีที่มีการแก้ไขความเสียหายนั้นเรียบร้อยแล้วก่อนที่ศาลจะเริ่มการพิจารณาคดี ศาลอาจนำมาเป็นข้อพิจารณาลดโทษที่จะลงแก่ผู้นั้น

³ อ้างใน สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ ,อ้างแล้ว หน้า 47

2) กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน กฎหมาย Law 4/92 Regulating Jurisdiction and Trial in the Juvenile Court แก้ไขโดย Law 5/2000 Regulating the Penal Responsibility of Juveniles ได้กำหนดให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เป็นไปได้ 2 อย่างคือ

(1) การเบี่ยงคดีในผลกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวน กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดได้แก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นแล้วหรือพร้อมที่จะดำเนินการเช่นนั้น ในมาตรา 2 ข้อ 6 (a) ได้กำหนดให้พนักงานอัยการอาจชะลอการฟ้องได้

(2) มาตรา 3 ศาลอาจสั่งเลื่อนการลงโทษไว้ก่อนในระหว่างที่มีการไกล่เกลี่ยในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตกลงที่จะแก้ไขเยียวยาความเสียหายนั้น มีหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาที่เป็นไปตามขั้นตอน คือ การประชุมกันระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเพื่อที่จะหาข้อยุติมาเสนอต่อศาลเกี่ยวกับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือปฏิบัติตามข้อตกลงซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำในกรณีที่มีการตกลงกันได้ดังกล่าว การปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นจะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เมื่อมีการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นเรียบร้อยแล้ว ผู้มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยก็จะรายงานต่อศาล ซึ่งศาลก็จะตัดสินคดีนั้นต่อไป แม้แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ต้องการไกล่เกลี่ยด้วย ศาลก็ยังคงมีอำนาจเอาความตั้งใจของผู้กระทำความผิดที่จะแก้ไขเยียวยาความเสียหายนั้นมาประกอบการพิจารณาและสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขเยียวยาความเสียหายนั้นได้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศสเปน เมื่อพิจารณาศึกษาแล้ว กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการใช้กระบวนการยุติธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าไม่น่าจะนำมาเปรียบเทียบเพื่อการใช้กฎหมายหรือเพื่อการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยได้

1.3 ประเทศออสเตรเลีย⁴

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีในชั้นสอบสวนของประเทศออสเตรียนั้น ก่อนวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2000 การไกล่เกลี่ยกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนนั้น สามารถกระทำได้ตาม The Juvenile Justice Act 1988 ,article 7,8 และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใหญ่ นั้นสามารถกระทำได้ตาม The Penal Code, article 42 ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นกรณีเยาวชนหรือกรณีผู้ใหญ่ต่างสามารถไกล่เกลี่ยกันกับผู้เสียหายได้ตามกฎหมาย The Criminal Procedure Law, article 90 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย The Criminal Procedure Law Amendment Act 1999 ดังนี้

⁴ อ้างใน สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ หน้า 48

The Penal Code, article 167 ได้ระบุรายการฐานความผิดซึ่งกำหนดว่าจะฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาต่อไปไม่ได้ หากว่าผู้กระทำความผิดได้แก้ไขความเสียหายจนกลับคืนดีแล้ว ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์การเบี่ยงเบนคดี ซึ่งอยู่ในอำนาจการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ในกรณีดังกล่าว พนักงานอัยการต้องยุติการดำเนินคดีหากว่าอัตราโทษสำหรับความผิดนั้นเป็นเพียงโทษปรับหรือจำคุกน้อยกว่า 5 ปี หรือจำคุกน้อยกว่า 10 ปี สำหรับเยาวชน แต่จะไม่ใช้กับกรณีที่ถูกผู้เสียหายถูกผู้กระทำความผิดกระทำจนถึงแก่ความตาย หลักเกณฑ์การเบี่ยงเบนคดีนี้ ไม่มีการกำหนดมาตรการพิเศษสำหรับป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ พนักงานอัยการสามารถที่จะพิจารณาใช้มาตรการเบี่ยงคดีภายใต้เงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนนั้นตกลงยินยอมด้วย ในกรณีเช่นนี้ พนักงานอัยการอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม ซึ่งผู้เสียหายอาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับกรตกลงนั้นด้วยหากสมัครใจ

แต่ถ้าพนักงานอัยการไม่ใช้มาตรการเบี่ยงคดีดังกล่าว ศาลโดยดุลพินิจของศาลเองหรือโดยการร้องขอของผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด อาจจัดให้มีการแก้ไขข้อพิพาทนั้นได้ ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องได้รับโอกาสที่จะเสนอความเห็นต่อศาล และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใหญ่ จะต้องมีการเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย นอกจากนี้การจ่ายค่าสินไหมทดแทนและการเจรจาไกล่เกลี่ยกันนั้น ควรมีการนำมาเป็นข้อพิจารณาสำหรับการบรรเทาโทษในกรณีที่ศาลจะพิพากษาลงโทษนั้นด้วย อีกทั้งอาจเป็นเงื่อนไขสำหรับการคุมประพฤติหรือพักการลงโทษนั้นด้วย และที่สำคัญผู้ที่จะเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยนั้นต้องมีคุณสมบัติในวิชาชีพทางสังคม กฎหมายหรือจิตวิทยา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศออสเตรเลีย ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำมาเปรียบเทียบเพื่อการใช้กฎหมายหรือเพื่อการบัญญัติกฎหมายในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทย คือ ในเรื่องของการยุติคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่มีอัตราโทษสำหรับความผิดเพียงโทษปรับกับโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-เหยื่อผู้กระทำความผิด (VOM)

1.4 ประเทศเบลเยียม⁵

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีในชั้นสอบสวนของประเทศเบลเยียมได้วางหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยเกี่ยวข้องกัน 2 กรณี คือ

1) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน ศาลระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนนั้น อนุญาตให้กระทำได้โดยผลทางอ้อมจาก The Juvenile Justice Act 1965

⁵ อ้างใน สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ หน้า 50

ต่อมา มีกฎหมายที่ตราขึ้นในปี ค.ศ. 1995 ให้อำนาจแก่ศาลในการออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดไปเข้าราชการ “อบรมทางการศึกษาหรือทางคุณธรรม” โดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของหน่วยงานทางสังคม การใกล้ชิดอาจจะเกิดขึ้นในชั้นตอนนี้ อย่างไรก็ตาม ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนรองรับการใกล้ชิดมีผลอย่างการเบี่ยงเบนคดีเพียงแต่พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจในสิ่งไม่พึงคิดเป็นการเบี่ยงเบนคดี

2) ในกรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใหญ่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ The Code of Criminal Procedure, article 216 ซึ่งมีการตราพระราชกฤษฎีกามารองรับในปี ค.ศ. 1994 และมีการออกกฎกระทรวง 2 ฉบับโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในปี ค.ศ. 1994 และปี ค.ศ. 1999 ไม่มีกฎหมายโดยเฉพาะเจาะจงกำหนดเกี่ยวกับการใกล้ชิดให้ชดเชยค่าเสียหายหรือใกล้ชิดในชั้นตำรวจ ทั้งสองกรณีอยู่ในดุลพินิจของอัยการ

(1) การใกล้ชิดคืออาญาในชั้นอัยการ ในลักษณะที่เป็นเงื่อนไขของการยุติการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหาย เข้ารับการฝึกอบรมหรือบำบัดรักษา หรือทำงานบริการสังคม ในส่วนของ “แบบอย่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” นั้นมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การชดเชยความเสียหายทั้งในทางวัตถุและทางศีลธรรมแก่ผู้เสียหายและสังคม ผู้กระทำความผิดต้องยอมรับอย่างเป็นทางการในความรับผิดชอบที่มีต่อการกระทำความผิดของตนนั้น จึงจะใช้มาตรการการใกล้ชิดได้ การเบี่ยงเบนคดีเป็นไปได้ในความคิดทุกประเภท หากว่าพนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่าความผิดนั้นอาจมีการลงโทษได้ถึงขั้นจำคุกเกินกว่า 2 ปี แต่การใกล้ชิดจะไม่สามารถกระทำได้หากว่าคดีนั้นได้มีหมายเรียกไปยังผู้ต้องหาแล้ว เพื่อให้มาปรากฏตัวต่อศาลหรือได้มีการคุมขังผู้นั้นแล้ว

(2) การใกล้ชิดคืออาญาในชั้นตำรวจจะใช้ในกรณีความผิดเล็กน้อยๆ ที่กระทำต่อทรัพย์สินและที่กระทำต่อบุคคล และสามารถคำนวณค่าเสียหายเป็นตัวเงินตามจำนวนที่แน่นอนได้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการใกล้ชิด คือ เพื่อให้มีการชดเชยเยียวยาทางวัตถุหรือทางการเงินโดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามการใกล้ชิดในทุกคดีต้องกระทำโดยนักใกล้ชิดมืออาชีพ โดยเฉพาะจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางสังคมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาในชั้นสอบสวนของประเทศเบลเยียม มอบอำนาจให้พนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้

กระบวนการยุติธรรมดังกล่าวได้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะนำมาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อการใช้กฎหมายหรือเพื่อการบัญญัติกฎหมายในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยได้

1.5 ประเทศญี่ปุ่น⁶

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของประเทศญี่ปุ่น เจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการสอบสวน คือเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของตำรวจ ต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นและเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำการสอบสวนความผิดอาญาใดต้องส่งคดีพร้อมด้วยเอกสารและพยานวัตถุไปยังพนักงานอัยการ โดยเร็วเว้นแต่คดีที่อัยการกำหนดให้เป็นอย่างอื่น อำนาจการฟ้องคดีอาญาเป็นของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะ แม้คดีจะมีพยานหลักฐานว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิด แต่ถ้าพนักงานอัยการได้พิจารณาอุปนิสัยสถานะแห่งจิตใจ สถานการณ์แวดล้อมและความร้ายแรงแห่งข้อหา ตลอดจนสภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิดแล้ว เห็นว่าไม่เป็นการสมควรหรือไม่มีความจำเป็นจะต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิด อัยการอาจสั่งไม่ฟ้องหรืออาจยับยั้งชะลอการฟ้องไว้โดยมีกำหนดระยะเวลาภายใต้การควบคุมประพฤติโดยพนักงานคุมประพฤติ

การชะลอการฟ้องนั้นเป็นการไม่ฟ้องชนิดหนึ่ง การชะลอการฟ้อง คือ การแขวนหรือหยุดการฟ้องเอาไว้ โดยพนักงานอัยการได้มอบอำนาจชะลอการฟ้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการ โดยไม่ต้องเสนอสำนวนต่อพนักงานอัยการได้ ตามที่กฎหมายกำหนดให้วิธีพิจารณาคดีอาญาญี่ปุ่น มาตรา 246 คือ คดีที่พนักงานอัยการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ความผิดเล็กน้อย” และให้รวมไปถึงคดีที่เยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คดีอาญาในชั้นตำรวจได้นั้นต้องเป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กน้อย ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากพนักงานอัยการโดยตรงเท่านั้น

มาตรการความผิดเล็กน้อยที่พนักงานอัยการมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ดังนี้

1) ในคดีความผิดฐานลักทรัพย์ น้อ โกง ชักยอก ที่จำนวนความเสียหายเล็กน้อย สภาพความผิดเล็กน้อย มีการชดใช้ความเสียหายให้ ผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ลงโทษและไม่มีเหตุให้เกรงว่าจะมีการกระทำความผิดขึ้นอีก

2) คดีการพนันที่มุงทรัพย์สินเล็กน้อยมาก ซึ่งมีสภาพความผิดเล็กน้อยรวมทั้งไม่มีเหตุให้เกรงว่าผู้ร่วมกันกระทำความผิดจะมากทำความผิดซ้ำอีก

3) คดีอื่นๆซึ่งอัยการจังหวัดระบุกรณีเช่นนี้ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนดำเนินการดังนี้

⁶ ทวีศักดิ์ ฒ ตะกั่วทุ่ง “งานอัยการของญี่ปุ่น” ในอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา : รวบรวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนาประเทศ. (กรุงเทพฯ ฯ : ชูติมาการพิมพ์, 2533) หน้า 90-91

- (1) ตักเตือนผู้กระทำความผิดให้ระวังอนาคตของตนเอง
- (2) เรียกผู้ปกครอง นายจ้าง บุคคลที่อยู่ในฐานะควบคุมดูแลหรือตัวแทนและทำหนังสือว่าจะควบคุมดูแลอนาคตผู้กระทำความผิด โดยตักเตือนผู้กระทำความผิดในเรื่องที่สำคัญ
- (3) ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือขอโทษผู้เสียหาย หรือกระทำการอื่นที่เหมาะสม

กรณี que เจ้าหน้าตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องดังกล่าวข้างต้นนั้น ไม่ต้องส่งคดีให้พนักงานอัยการ เพียงแต่ในทุทเดือนให้เจ้าหน้าตำรวจบันทึกกันในเอกสารที่เรียกว่า “การจัดการคดีความผิดเล็กน้อย” ซึ่งต้องมีมูลเรื่อง วันเดือน ปี ที่จัดการ ชื่อผู้กระทำความผิด ประเด็นสำคัญในคดี เพื่อเป็นการตรวจสอบและควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าตำรวจที่ได้รับมอบหมายจากพนักงานอัยการอีกครั้งหนึ่งโดยพนักงานอัยการ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศญี่ปุ่น นั้นเป็นลักษณะเช่นเดียวกับประเทศเบลเยียม คือ พนักงานอัยการจะเป็นผู้ใช้กระบวนการยุติธรรมดังกล่าว แต่ก็เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าตำรวจใช้อำนาจดังกล่าวได้ด้วยโดยการมอบหมายของพนักงานอัยการ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะนำมาเปรียบเทียบเพื่อการใช้กฎหมายหรือเพื่อ การบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อรองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยซึ่งหมายถึง “มาตรการความผิดเล็กน้อย” และให้รวมไปถึงคดีที่เยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เจ้าหน้าตำรวจสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คดีอาญาในชั้นตำรวจได้นั้นต้องเป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กน้อย ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากพนักงานอัยการ โดยตรงเท่านั้น

มาตรการความผิดเล็กน้อยที่พนักงานอัยการมอบอำนาจให้เจ้าหน้าตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา ดังนี้

- 1) ในคดีความผิดฐานลักทรัพย์ น้อ โกง ยักยอก ที่จำนวนความเสียหายเล็กน้อย สภาพความผิดเล็กน้อย มีการชดใช้ความเสียหายให้ ผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ลงโทษและไม่มีเหตุให้เกรงว่าจะมีการกระทำความผิดขึ้นอีก
- 2) คดีการพนันที่มุ่งทรัพย์สินเล็กน้อยมาก ซึ่งมีสภาพความผิดเล็กน้อยรวมทั้งไม่มีเหตุให้เกรงว่าผู้ร่วมกันกระทำความผิดจะมากกระทำ ความผิดซ้ำอีก
- 3) คดีอื่นๆซึ่งอัยการจังหวัดระบุกรณีเช่นนี้ให้เจ้าหน้าตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนดำเนินการดังนี้

- (1) ตักเตือนผู้กระทำความผิดให้ระวังอนาคตของตนเอง

(2) เรียกผู้ปกครอง นายจ้าง บุคคลที่อยู่ในฐานะควบคุมดูแลหรือตัวแทนและทำหนังสือว่าจะควบคุมดูแลอนาคตผู้กระทำความผิด โดยดักเตือนผู้กระทำความผิดในเรื่องที่สำคัญ

(3) ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือขอโทษผู้เสียหาย หรือกระทำการอื่นที่เหมาะสมกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องดังกล่าวข้างต้นนั้น ไม่ต้องส่งคดีให้พนักงานอัยการ เพียงแต่ในทุกเดือนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจบันทึกกันในเอกสารที่เรียกว่า “การจัดการคดีความผิดเล็กน้อย” ซึ่งต้องมีมูลเรื่อง วันเดือน ปี ที่จัดการ ชื่อผู้กระทำความผิด ประเด็นสำคัญในคดี เพื่อเป็นการตรวจสอบและควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับมอบหมายจากพนักงานอัยการอีกครั้งหนึ่ง โดยพนักงานอัยการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาในชั้นสอบสวนของประเทศประจัญปุณ นั้นเป็นลักษณะเช่นเดียวกันกับประเทศเบลเยียม คือ พนักงานอัยการจะเป็นผู้ใช้กระบวนการยุติธรรมดังกล่าว แต่ก็เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจดังกล่าวได้ด้วยโดยการมอบหมายของพนักงานอัยการ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะนำมาเปรียบเทียบเพื่อการใช้กฎหมายหรือเพื่อการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อรองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาที่มีใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทย

1.6 ประเทศนิวซีแลนด์⁷

ในประเทศนิวซีแลนด์ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาที่มีในชั้นสอบสวน ทั้งในคดีเยาวชนและครอบครัวและในคดีผู้ใหญ่ ดังนี้

1) ในคดีเยาวชนและครอบครัว โดยมีบทบัญญัติ The Children, Young Person and Their Families Act 1989 โดยกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดถึงหลักการการประชุมกลุ่มครอบครัว (The Family Group Conference) ซึ่งใช้ทั้งในกรณีที่เยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดและกรณีที่เยาวชนเป็นผู้เสียหาย

ซึ่งการประชุมกลุ่มครอบครัว (The Family Group Conference) ของนิวซีแลนด์มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานสวัสดิการสังคม เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเด็กของหน่วยงานตำรวจ ผู้เสียหายจะมีผู้ให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาของการเข้าร่วมประชุมหรืออาจตั้งตัวแทนไปเข้าร่วมประชุมแทนก็ได้ โดยผู้มีส่วนร่วมในการประชุมทุกคนจะมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ โดยจะมีการหารือเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของการกระทำผิด และต่อจากนั้นทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ผู้ช่วยเหลือในการประชุมนั้น ต่างจะได้กล่าวถึงผลกระทบ

⁷ UN Resolution 2002 Ibid p. 75-76 (อ้างในสิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคืออาญาในชั้นพนักงานสอบสวน: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2553)

ที่เกิดขึ้นแก่ตนเองนั้นในที่ประชุมได้รับฟัง และหาข้อสรุป ซึ่งจะนำไปสู่การที่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนนั้นตกลงที่จะชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน

2) ในคดีผู้ใหญ่ได้มีบทบัญญัติ The Criminal Justice Act 1985 ได้กำหนดให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้กลับคืนดีหรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ส่วนขั้นตอนการดำเนินคดีนั้นการใช้มาตรการดังกล่าวอยู่ในดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศนิวซีแลนด์ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่น่าจะนำมาเปรียบเทียบเพื่อการใช้ การตีความ ความ การบัญญัติกฎหมายมารองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยได้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของต่างประเทศโดยแยกพิจารณาตามระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) กับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) จะพบว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่มีใช้ในชั้นสอบสวนของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประเทศในภาคพื้นยุโรป คือ ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส ประเทศออสเตรีย ประเทศเบลเยียม ประเทศสเปน และประเทศเนเธอร์แลนด์ จะให้อำนาจพนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาเป็นหลัก แต่มีประเทศเบลเยียม และประเทศเนเธอร์แลนด์ นั้นให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจมีส่วนร่วมใช้การกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนได้ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และแคนาดา จะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจใช้การกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ต่างให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล เป็นการเยียวยาให้กับผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดได้กลับคืนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขเช่นเดียวกัน

2. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของประเทศไทย⁸

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของประเทศไทยที่ปรากฏอยู่ในรูปของกฎหมายบัญญัติรับรองมีอยู่หลายขั้นตอนด้วยกันดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ซึ่ง ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นฝ่ายปกครอง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นตำรวจ

2. ขั้นตอนหลังการฟ้องคดี เป็นขั้นตอนกระบวนการของอัยการ คือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นอัยการ ซึ่งเป็นมาตรการที่สามารถกระทำได้โดยพนักงานอัยการโดยหลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตั้งข้อหาและส่งคดีมาแล้ว พนักงานอัยการสามารถเลือกที่จะเสนอคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ในกรณีที่เป็นการฟ้องที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คดี คือ เป็นการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์สาธารณะ

3. ขั้นตอนก่อนมีคำพิพากษา เป็นขั้นตอนกระบวนการของศาล คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาล ซึ่งเป็นการดำเนินการของผู้พิพากษา ขณะที่คืออยู่ระหว่างรอกการพิพากษาในคดีที่มีความรุนแรงไม่มากนัก ศาลจะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาโดยใช้วิธีไกล่เกลี่ย คือ มีผู้ไกล่เกลี่ยที่ศาลตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดให้ฟื้นความสัมพันธ์เข้าสู่สังคมโดยปกติ

4. ขั้นตอนระหว่างรับโทษ เป็นขั้นตอนกระบวนการของราชทัณฑ์ คือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นราชทัณฑ์ เป็นขั้นตอนการเสนอคดีเข้าสู่การดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ชุมชน ระหว่างผู้กระทำความผิดได้รับโทษอยู่ คือ อาจเป็นการพักการลงโทษแก่นักโทษเด็ดขาดภายใต้เงื่อนไขการควบคุมความประพฤติ โดยฝากไว้กับเจ้าหน้าที่ปกครองท้องที่ กำนันผู้ใหญ่บ้านและตำรวจท้องที่

เมื่อพิจารณาการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาของประเทศไทย ในขั้นตอนต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดี คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นฝ่ายปกครอง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นตำรวจหรือในชั้นพนักงานสอบสวน กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาที่เป็น

⁸ สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ, หน้า 67 -70

การกระทำความผิดอันยอมความมิได้ ดังเช่น ขั้นตอนหลังการฟ้องคดี ที่ดำเนินการโดยพนักงานอัยการขั้นตอนก่อนพิพากษาที่ดำเนินการ โดยศาล และขั้นตอนระหว่างรับโทษที่ดำเนินการโดยราชทัณฑ์

แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีอยู่ก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการแก้ปัญหาอาชญากรรมในสังคมได้อย่างประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร อาชญากรรมก็มีเพิ่มมากขึ้น ปริมาณคดีอาญาก็ขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรมก็มีมากขึ้นในที่สุดก็กลายเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งอาจเป็นเพราะข้อกฎหมายบางประการที่ไม่เปิดช่องให้กระบวนการยุติธรรมในบางขั้นตอนดำเนินการได้ โดยเฉพาะในเรื่องการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาอันเป็นความผิดที่ยอมความมิได้ (ความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดต่อรัฐ) ในลักษณะความผิดเล็กน้อย หรือความผิดที่จำคุกระยะสั้นหรือความผิดที่มีอัตราจำคุกไม่เกิน 5 ปีและเป็นความผิดที่เกิดขึ้นในครั้งแรก นั้น ไม่สมควรที่จะต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ควรจะเบี่ยงเบนคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก คือใช้กระบวนการยุติธรรมคู่ขนาน ที่เป็นวิธีการต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้วิธีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การไม่ทำตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก อันเป็นบทบาทของเอกชนและรัฐที่จะดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายและมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันและการแก้ไขอาชญากรรมพื้นฐานของสังคมไทย 107 ได้ แนวคิดดังกล่าวก็คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

และที่สำคัญซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ลงนามรับรองในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวจึงจำเป็นต้องดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาให้เป็นไปตามทิศทางเดียวกันคือ กระบวนการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทอย่างหนึ่งที่อาศัยบุคคลที่เป็นกลางมาช่วยเหลือ กำกับ หรืออำนวยความสะดวกเพื่อให้คู่พิพาทได้เจรจาตกลงในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน แทนการฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution (ADRs) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน จึงเป็นทางออกที่สำคัญทางหนึ่งในการป้องกันและการแก้ไขอาชญากรรมพื้นฐานของสังคมไทยที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าวยังติดปัญหาในเรื่องการขาดกลไกทางกฎหมายรองรับการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและคนกลางที่ทำหน้าที่เจรจาไกล่เกลี่ย

เมื่อวิเคราะห์ศึกษาในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของต่างประเทศ ที่ควรนำมาใช้กับประเทศไทยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาแนวทางหลักการของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น มาเปรียบเทียบเพื่อการใช้กฎหมายหรือการบัญญัติกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ให้เข้ากับสังคม บริบท เศรษฐกิจของประเทศไทย นับว่าทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาอาชญากรรมในสังคมได้

บทที่ 4

วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทพนักงานสอบสวน ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน

พนักงานสอบสวนถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องมาจากคดีอาญา อย่างไรก็ตามการเพื่อให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสพบปะพูดคุยทำความเข้าใจกัน หรือชดใช้ค่าเสียหาย ถือได้ว่าพนักงานสอบสวนเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ โดยการทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยให้ความช่วยเหลือประชาชน ประกอบกับหลักการและเหตุผลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนที่มุ่งหวังให้มีการสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องหา โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาทำให้ผู้ต้องหาสำนึกผิด ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ ระยะเวลาในการดำเนินคดี ลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล ลดปัญหาในการขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน ลดงบประมาณภาครัฐ ให้ประชาชนเข้าร่วมในการอำนวยความสะดวกและป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น การจะให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่าง ในบทนี้จะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวน และปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต่อการไกล่เกลี่ย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวน¹

พนักงานสอบสวนในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเมื่อคดีอาญาเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ทั้งนี้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา ดังต่อไปนี้

---

¹ สรุปและปรับปรุง จาก เรวัต ทองประกอบ, “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิชาเขตชลบุรี ,2553) หน้า 46 - 74

1.1 การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน

การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและมีผู้มาร้องทุกข์กล่าวโทษ เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นองค์กรของรัฐองค์กรแรกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา สอบสวนผู้ต้องหาในการกระทำความผิดทุกคดี พร้อมทั้งไต่ถามถึงคดีความผิดต่อส่วนตัวและความผิดอันยอมความได้อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า “สิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ย่อมระงับไปดังต่อไปนี้... (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122 ได้บัญญัติไว้ว่าคดีใดบ้างที่พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ ประกอบกับเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเป็นผู้ดำเนินการให้กฎหมายอาญามีผลบังคับ การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน เป็นจุดเริ่มต้นในการนำพยานหลักฐานมาสู่ศาลและการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลสามารถระงับลงได้อย่างรวดเร็ว โดยเจ้าพนักงานสอบสวนเป็นคนกลางมาช่วยทำหน้าที่ร่วมเจรจาหรือช่วยเสนอวิธีการ แนวทางหรือข้อตกลงที่เหมาะสมให้คู่กรณีพิจารณาตัดสินใจ ไม่มีผลผูกพันที่คู่พิพาทจะต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพื่อให้คู่กรณีพิพาทมีโอกาสกลับมาปรองดองกันได้

หลักการและเหตุผลของรูปแบบการยุติข้อพิพาทโดยการไต่ถามของพนักงานสอบสวนเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมประการหนึ่งที่จะทำให้คดีที่เข้าสู่ศาลออกจากศาลโดยรวดเร็วและไม่เสียความยุติธรรม อันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของคู่พิพาท เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มุ่งเสริมให้คู่พิพาทได้พบและแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนต่อหน้าคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง และยอมรับในการกระทำความผิดของตนและยินดีที่จะชดใช้ความผิดต่อผู้เสียหาย โดยยึดหลักการของความยุติธรรมสมานฉันท์ ความยุติธรรมเชิงฟื้นฟู (restorative justice) มาเป็นหนึ่งในหลักการที่สำคัญต่อการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนด้วย

ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการทำงานที่มุ่งเน้นให้การสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิด เอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ และการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่มองการลงโทษผู้กระทำความผิด หรือการชดใช้โดยผู้กระทำความผิดเป็นเป้าหมายสุดท้าย แต่เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งในหลายๆ องค์ประกอบของการแก้ไขความขัดแย้งและในความเป็นจริง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ถ้ามีผู้มาร้องทุกข์หรือได้รับคำร้องทุกข์ไว้ เช่น คดีที่กระทำโดยเจตนา คดีที่กระทำโดยประมาท คดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย (ลหุโทษ) คดีความผิดอันยอมความได้ เป็นต้น

พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติโดยยึดหลักข้อกฎหมายและไต่ถามให้ แต่ผลสะท้อนที่กลับมาคือ สังคมหรือชุมชนนิเทศเจ้าพนักงานชั้นสอบสวนว่าทำการไต่ถามสุจริตใจบ้าง ไม่สุจริตใจบ้าง โปร่งใสบ้าง ไม่โปร่งใสบ้าง บนโต๊ะบ้าง ใต้โต๊ะบ้าง ไม่มีโต๊ะบ้าง เพราะฉะนั้นต้องมีกฎหมายมารองรับเพื่อให้การไต่ถามโปร่งใส เพื่อให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายผู้ต้องหา และผู้เสียหายได้มีโอกาสพบปะพูดคุยทำความเข้าใจกันหรือชดเชยค่าความเสียหายสร้างความสงบสุขให้แก่สังคม

1.2 ระยะเวลาการสอบสวน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย และมาตรา 134 วรรคสาม บัญญัติให้ ผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม เนื่องจากการดำเนินคดีอาญา มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง หากมีการควบคุมผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวน ย่อมหมายถึงการจำกัดเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ ตามมาตรา 87 กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการควบคุมขึ้นอยู่กับข้อหา และอัตราโทษ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุม พนักงานสอบสวนก็ต้องเร่งรัดการทำสำนวนการสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว และต้องคำนึงถึงเหตุจำเป็นอย่างแท้จริงในการควบคุมฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล การปฏิบัติต้องเป็นไปตามขั้นตอนและระยะเวลาที่มาตรา 87 กำหนดไว้ ส่วนคดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้น พนักงานสอบสวนมีเวลาเพียง 3 เดือน ที่จะต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้เสร็จสิ้นหลังจากปล่อยชั่วคราว นอกจากจะมีเหตุผลที่จำเป็นอย่างยิ่ง ก็จะสามารถขยายระยะเวลาออกไป แต่ไม่เกิน 6 เดือน หากหลังจากนั้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113) ศาลก็จะใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ฝากขังหรือไม่ตามที่เห็นสมควร หากพนักงานสอบสวนไม่มีเหตุผลที่เพียงพอ ก็อาจไม่ได้รับการพิจารณาให้ขยายเวลาต่อไป ซึ่งอาจมีผลเสียหายแต่คดีได้ พนักงานสอบสวนจึงต้องพึงระลึกถึงความรวดเร็วในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานอยู่เสมอ และไม่เพียงแต่จะต้องมีความรวดเร็วในการสอบสวนเท่านั้น การสอบสวนที่มีความเป็นธรรมต้องกระทำโดยรอบคอบ เฉพาะอย่างยิ่งการไต่ถามข้อพิพาทระหว่างผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ดังที่กล่าวข้างต้นว่า การดำเนินคดีอาญามีความเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง หากมีการจับกุมบุคคลก็ต้องมีพยานหลักฐานเบื้องต้นพอที่จะเชื่อได้ว่าคนนั้นมีส่วนกระทำความผิด หรือการระงับข้อพิพาทโดยการไต่ถามเพื่อให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยอมความกันได้ ก็ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ของพนักงานสอบสวน เพื่อที่จะยุติข้อพิพาทให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหาย เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้สำนึก ช่วยการประหยัดค่าใช้จ่ายและลดเวลาในการดำเนินคดี เดิมนี้ผู้ต้องหาถูกจับมาแล้วจึงค่อยหาพยานหลักฐาน ซึ่งก็จะใช้เวลานาน ความล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม

ในตัวเองจะพบว่านับจากผู้ต้องหาถูกจับกุมจนกระทั่งศาลตัดสินเป็นที่สุด จะใช้เวลานานมาก เกิดความเสียหายทั้งด้านผู้ถูกจับกุมฟ้องร้อง หากในที่สุดไม่ได้กระทำความผิด เวลาที่เสียไปทำให้เกิดความเสียหายกับผู้ถูกกล่าวหา มาก เกิดปัญหาในการควบคุมผู้ต้องหา การขอผิดฟ้องและฝากขังผู้ต้องหาข้อเท็จจริงที่ว่า การสอบสวนที่รวดเร็วและรอบคอบนั้นไม่ใช่ทำได้โดยง่าย แต่ก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่พนักงานสอบสวนจะต้องพยายามใช้ความรู้ความสามารถในการสอบสวนอย่างรวดเร็วและรอบคอบเพื่อความเป็นธรรมแก่ทั้งฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาและฝ่ายผู้เสียหาย

นอกจากนี้ เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ต้องเริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ก็เนื่องมาจากการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาครบถ้วน ร่องรอย สถานที่เกิดเหตุไม่ให้ถูกกลบเกล็น ชักย้าย ซ่อนเร้นไปก่อน หากเน้นช้าไปแล้วพยานหลักฐานที่มีอาจเสื่อมสลาย สูญหาย หรืออาจมีคนอื่นลบทิ้งไป ทั้งพยานบุคคลก็ยังคงอยู่ในช่วงเวลาที่สามารถจดจำเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำ หรือใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด ดังนั้นกฎหมายจึงบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนที่ใด เวลาใด ตามที่พนักงานสอบสวนจะเห็นสมควร โดยปกติจะเป็นที่ทำการของพนักงานสอบสวน ส่วนกรณีที่พนักงานสอบสวนจะไปทำการสอบสวนที่ใดเวลาใดหรือไม่นั้น เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนจะเห็นสมควร เพื่อที่จะให้การสอบสวนเสร็จสิ้น โดยเร็ว ทั้งนี้พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ เมื่อประกอบกับจำนวนของสำนวนคดีในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนแต่ละคนที่มีจำนวนมาก จึงต้องเร่งรีบทำการสอบสวนและสรุปสำนวนให้เสร็จในกำหนดระยะเวลา มีผลต่อความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน ระยะเวลาจึงมีผลต่อการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนการสอบสวน

1.3 สวัสดิการและค่าตอบแทน

ค่าตอบแทนหรือรายได้ของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานในหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่น ทั้งพนักงานอัยการ ผู้พิพากษา อัตราเงินเดือนของพนักงานสอบสวนนั้นน้อยมาก ทั้งที่งานของพนักงานสอบสวนเป็นงานที่จะต้องดำเนินการตั้งแต่การเริ่มรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อรับคดีไว้จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องไปจนกว่าจะเสร็จสิ้น และดำเนินการสอบสวนหรือหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่พนักงานอัยการสั่ง พนักงานสอบสวนก็ต้องรับผิดชอบในความเป็นธรรมของกลุ่มกรณีเช่นเดียวกับพนักงานอัยการและผู้พิพากษา หากพนักงานสอบสวนเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับรายได้ หรือมีรายได้ไม่พอใช้ ก็อาจจะแสวงหาช่องทางหาผลประโยชน์จากประชาชน หรือผู้เกี่ยวข้องในคดีโดยทุจริต เกิดความไม่เป็นธรรมแก่กลุ่มกรณีสวัสดิการเป็นเครื่องกระตุ้นหรือส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเป็นไปอย่างรวดเร็วหรือล่าช้า สวัสดิการสำหรับพนักงานสอบสวนที่ยังขาดอยู่

เช่น ที่พักอาศัย สถานที่ทำงานไม่สะดวกสบาย คอมพิวเตอร์สำหรับพิมพ์สำนวนการสอบสวน รถยนต์สำหรับการออกตรวจสถานที่เกิดเหตุหรือการค้นหาคิดตามพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่จึงต้องออกค่าใช้จ่ายซื้อคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นการส่วนตัว เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการทำสำนวนการสอบสวน ซื่อป็นเอง จ่ายเงินให้กับสายลับในการทำงาน รวมทั้งซื้อรถยนต์เพื่อใช้ในงานราชการ เมื่อรัฐไม่ให้เงินสนับสนุนดังกล่าว พนักงานสอบสวนต้องใช้เงิน ต้องทำงาน เมื่อไม่มีเงินเป็นปัจจัยจึงเกิดพฤติกรรมที่เรียกว่า “ตีเมืองขึ้น” ในท้องที่รับผิดชอบ มักจะเป็นสถานบริการต่างๆ เช่น คลับ บาร์ อาบอบนวด ม่านรูด ช่อง บ่อน การใกล้ชิดซื้อพิพาทต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องมาจากคดีอาญา อย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น เพื่อจะได้เงินมาใช้ มาทำงาน สิ่งเหล่านี้เมื่อกลายเป็นที่รู้จักกันจึงเกิดวิกฤติศรัทธาของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ส่วนคำตอบแทนหรือรายได้ของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานในหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่น ทั้งพนักงานอัยการ ผู้พิพากษา อัตราเงินเดือนของพนักงานสอบสวนนั้นน้อยมาก ทั้งที่งานของพนักงานสอบสวนเป็นงานที่จะต้องดำเนินการตั้งแต่การเริ่มรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อรับคดีไว้จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องไปจนกว่าจะเสร็จสิ้น และดำเนินการสอบสวนหรือหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่พนักงานอัยการสั่ง พนักงานสอบสวนก็ต้องรับผิดชอบในความเป็นธรรมของคู่กรณีเช่นเดียวกับพนักงานอัยการและผู้พิพากษา ดังนั้น องค์กรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะพนักงานสอบสวน ต้องให้มีคำตอบแทน และให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าภาคภูมิใจ และมีอุปกรณ์การทำงานให้พร้อม

ในเรื่องเงินประจำตำแหน่งของพนักงานสอบสวนนั้น ควรได้รับการพิจารณาให้มีความทัดเทียมกับผู้มีลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ใกล้เคียงกันในกระบวนการยุติธรรม เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม เป็นต้น ปัจจุบันการกำหนดเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษให้พนักงานสอบสวน อยู่ระหว่างการทำความเข้าใจตกลงระหว่างสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.) ผู้รับผิดชอบเรื่องนี้ กับกระทรวงการคลัง ยังไม่มีความคืบหน้าในเรื่องนี้แต่อย่างใด (กองพัฒนาระบบตำแหน่งและบริหารงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ทั้งที่เป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีพของพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบงานส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม

วิเคราะห์ปัญหาในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน

1. ปัญหาจากการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวน

เมื่อมีการกล่าวหาว่ามีการกระทำผิดอาญาขึ้น กฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในการจับกุมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย โดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัย และการจับจะต้องถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย ทั้งการจับกุมโดยมีหมายจับ หรือการจับกุมโดยไม่มีหมายจับก็

ตาม การจับกุมโดยมีหมายจับ การออกจับต้องมีการกั้นกรงเหตุที่จะออกหมายจับ โดยหลักแล้ว จะจับโดยไม่มีหมายจับไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น เช่น จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า จับบุคคลที่มี พฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้าย จับบุคคลที่มีเหตุที่จะออกหมายจับแต่มีความจำเป็น เร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ และการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะหลบหนี ระหว่างการปล่อยชั่วคราว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78) ด้วยเหตุที่การ จับกุมเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง เนื่องจากการจับกุมเป็นส่วน เริ่มต้นที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม และถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในความควบคุม ของเจ้าพนักงาน การมีบทบัญญัติของกฎหมายถึงเหตุที่จะออกหมายจับได้ และกำหนดให้อำนาจ ศาลเป็นผู้ออกหมายจับไว้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจในการออก หมายจับโดยเด็ดขาดและพลการ อันจะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดจนเกินความ จำเป็นหรือไม่มีเหตุอันควร แม้กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับไว้แล้ว แต่ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ต้องเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานที่รวบรวมมาทั้งหมดว่ามี น้ำหนักเพียงพอที่จะขออนุมัติจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ ซึ่งก็ต้องคำนึงถึงหลักกฎหมาย ความ ถูกต้อง ขอบธรรม จรรยาบรรณพนักงานสอบสวน เป็นสำคัญ เพราะหากขาดซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าว แล้ว จะเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ ย่อมเกิดความเดือนร้อนเสียหายไม่เฉพาะผู้ถูกกล่าวหาเอง เท่านั้น แต่ยังรวมถึงญาติพี่น้องของบุคคลเหล่านั้นอีกด้วย ซึ่งขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน ที่อาจจะยังความเดือดร้อน หรือไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา จึงอยู่ที่ขั้นตอนในการดำเนินคดีที่มี ผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนผู้ตกเป็นผู้ต้องหา คือขั้นตอนการจับ การควบคุม การขัง การปล่อยชั่วคราว การแจ้งข้อหา และการสอบปากคำผู้ต้องหา

การควบคุมในการใช้มาตรการบังคับของรัฐต่อผู้ถูกกล่าวหา ในการจำกัดสิทธิ เสรีภาพเปลี่ยนที่ทางของบุคคลที่ต้องหาว่ากระทำความผิด และตามกฎหมายการควบคุมตัวเริ่มเมื่อ ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ วิธีการควบคุมตัวผู้ถูกจับตามกฎหมาย ห้ามใช้วิธีควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อมิให้หลบหนี อันเป็นการแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ชื่อเสียงของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น วิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจที่จับและควบคุมผู้ต้องหาให้ ได้รับความอับอาย เช่น เอาโซ่ล่ามมือผู้ถูกจับหลายคนโยงติดกันโดยไม่มีเหตุหลบหนี การใส่กุญแจ มือผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ได้รับความอับอาย นอกจากนี้เกี่ยวกับระยะเวลาที่จะควบคุมผู้ถูกจับ กฎหมายได้กำหนดระยะเวลาในการควบคุมเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา โดยกำหนดว่า ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี และจะควบคุมผู้ถูกกล่าวหา ไว้เกินกำหนดเวลา ดังบัญญัติไว้ในกฎหมายไม่ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87) การควบคุมผู้ต้องหาระหว่างดำเนินคดีโดยหลักแล้วมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไป

โดยเรียบร้อย เพื่อประกันการบังคับโทษ และประกันการหลบหนีของผู้ต้องหา แต่ในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานสอบสวนเมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว มักจะมีการควบคุมตัวในทันทีทันใด โดยไม่ได้พิจารณาว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ก่อนความยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในการสอบสวนหรือไม่ ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานของตนเท่านั้น ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักถือว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยไม่คำนึงว่ามีเหตุที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างคดีหรือไม่ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการใช้กฎหมายเพื่อความสะดวกของเจ้าพนักงานเพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เมื่อมีความจำเป็นผู้ต้องหาที่อาจถูกคุมขังเพื่อทำการสอบสวน การคุมขังเช่นนี้ย่อมกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ ดังนั้น การใช้อำนาจคุมขังในระหว่างสอบสวนจึงต้องคำนึงถึงความจำเป็นและความชอบกฎหมายด้วย

การร้องขอปล่อยชั่วคราวเป็นเรื่องของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องยื่นคำร้องขอต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ให้ปล่อยชั่วคราว เมื่อได้รับคำร้องแล้วต้องรีบสั่งปล่อยชั่วคราว ตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 ถึง 113 โดยหลักแล้วจะสั่งปล่อยชั่วคราว ซึ่งสอดคล้องกับหลักที่ว่า การควบคุมระหว่างสอบสวนเป็นเรื่องของข้อยกเว้น พนักงานสอบสวนหรือศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย จะควบคุมตัวไว้เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น การร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวจึงเป็นวิธีการผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบสวน หรือระหว่างการพิจารณาคดี เป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาตามความประสงค์ของรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติ การปล่อยชั่วคราวมักคำนึงถึงหลักประกันเป็นหลักมากกว่าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี และในการยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาที่ทำได้ตลอด 24 ชั่วโมง

การค้นเป็นมาตรการบังคับทางอาญาทางหนึ่ง เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีที่มีการค้นเป็นการกระทำเพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี เพื่อพบและยึดสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือจะใช้ใน

การกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (2) ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการค้นดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งการค้นสถานที่และการค้นตัวบุคคล ดังนั้น ในการที่เจ้าพนักงานจะใช้มาตรการบังคับโดยการค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน จึงต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการค้น

ดังนั้น การสอบสวนของพนักงานสอบสวนนอกจากจะขึ้นอยู่กับระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ทำให้เกิดการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในบางครั้งต้องเกิดความล่าช้าถึงแม้ว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายบางแล้ว แต่กฎหมายก็ยังเอื้อประโยชน์ให้กับผู้กระทำผิดกฎหมายถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะใช้ความพยายามในการดำเนินคดีเพื่อให้เกิดความยุติธรรม และหลักกฎหมายแล้ว ยังขึ้นอยู่กับคุณธรรม จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนด้วย

2. ปัญหาการถูกแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

ข้อเท็จจริงในปัจจุบัน ระเบียบและระบบบริหารในการทำงานขององค์กรไม่เอื้อที่จะให้พนักงานสอบสวนทำงานโดยอิสระ นอกจากมีการควบคุมกันเป็นลำดับขั้นแล้ว ในคดีใหญ่ๆ ที่เกิดขึ้นและได้รับความสนใจจากประชาชนและสื่อมวลชนมากเท่าใด ผู้บังคับบัญชา ระดับสูงก็จะเข้ามาแทรกแซงมากขึ้นอีก บางครั้งเสมือนว่าไม่ไว้ใจความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี แต่ความจริงจะพบว่าผู้บังคับบัญชา ระดับสูงที่เข้ามาก้าวล่วงแทรกแซงนั้น มีทั้งที่ไม่เคยผ่านงานสอบสวนมาเลย หรือผ่านมาบ้างก็เล็กน้อย ไม่สามารถเข้ามาควบคุมการสอบสวนได้ ดังนั้น นอกจากความรู้ความชำนาญที่จะสอบสวนแล้ว การที่มีผู้บังคับบัญชาเข้ามากำกับดูแล ทำให้ความเป็นอิสระของพนักงานสอบสวนก็หมดไป ทำให้การสอบสวนในเรื่องนั้นขาดความเป็นกลาง นอกจากนี้ การที่ผู้ต้องหาพยายามหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีโดยอาศัยอิทธิพลของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมือง ฝ่ายการเมืองสามารถมีอิทธิพลต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถมีอิทธิพลต่อพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจ ทั้งนี้เพราะข้าราชการตำรวจเป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายการเมืองโดยตรง และไม่มีกฎหมายที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนจึงมักประสบปัญหาที่ไม่อาจดำเนินคดีได้ตามกฎหมายเพราะได้รับการร้องขอจากผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เหนือว่า

3. ปัญหาปริมาณสำนวนการสอบสวนในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน

เมื่อพิจารณาสถิติรายละเอียดข้อมูลที่พนักงานสอบสวนถูกร้องเรียน และถูกดำเนินการทางวินัย ในปี 2550 ในเรื่องการดำเนินการสอบสวนคดีอาญาล่าช้า เป็นจำนวน 318 ราย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งเฉพาะที่ปรากฏเป็นรายงานขึ้นสู่กองวินัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ยังมีในกรณีที่พนักงาน

สอบสวนดำเนินการสอบสวนล่าช้า แต่ไม่ถูกดำเนินการทางวินัยอีกมาก จึงไม่มีรายงานปรากฏ แต่ในความเป็นจริงก็เป็นที่น่าทราบดีว่า พนักงานสอบสวนต้องรับภาระรับผิดชอบสำนวนคดีจำนวนมาก จากสถิติตัวเลขสำนวนคดีต่อจำนวนพนักงานสอบสวน เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงปริมาณคดีที่มีมากเกินไปเกินอัตราจำนวนพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ทั้งที่สำนักงานตำรวจ

แห่งชาติ มีหลักเกณฑ์การประเมินผลงานพนักงานสอบสวนเพื่อรับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งจากพนักงานสอบสวน (สบ 1) เป็นพนักงานสอบสวน (สบ 2) (รองสารวัตร ขึ้นเป็นสารวัตร) พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวน (สบ 1) เป็นระยะเวลา 7 ปี รับผิดชอบสำนวนคดีอาญาไม่น้อยกว่า 140 สำนวน เท่ากับว่าพนักงานสอบสวนต้องทำสำนวนคดีประมาณปีละ 20 คดี อันเป็นมาตรฐาน แต่เมื่อพิจารณาสถิติสำนวนคดีอาญาต่อความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนแต่ละนายในความเป็นจริงแล้ว มากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติตั้งไว้มาก จะได้เห็นว่าการที่พนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ปัจจุบันตามสถานีตำรวจต่างๆ มีตำแหน่งพนักงานสอบสวนที่รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ และเรื่องต่างๆ คือ ตำแหน่งรองสารวัตร ซึ่งเริ่มตั้งแต่ยศร้อยตำรวจตรี ถึงร้อยตำรวจเอก จากนั้นก็ต้องเลื่อนตำแหน่งไปสู่สารวัตรที่ทำหน้าที่ทางบริหาร ในบางสถานีอาจเลื่อนไปสู่ตำแหน่งสารวัตรสอบสวน ซึ่งยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอบสวนอยู่แต่มีจำนวนจำกัด ดังนั้น พนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่สอบสวนจริงจึงมีจำนวนจำกัด และอยู่ในหน้าที่นี้เพียงระยะเวลาอันสั้น จากนั้นก็จะพ้นจากหน้าที่เพื่อจะได้ก้าวสู่ยศที่สูงขึ้นไป พนักงานสอบสวนตามสถานีตำรวจทั่วไปจึงมีอาวุโสน้อย อยู่ในสภาพฝึกงานตลอดเวลาขาดความชำนาญและประสบการณ์ในการสอบสวน ส่วนนายตำรวจที่อาวุโสก็จะทำหน้าที่ด้านบริหาร หรือเพียงแค่ช่วยกลั่นกรองสำนวนที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาตามสายงาน การรับภาระที่หนักอึ้งทำให้ประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงานสอบสวนลดลง ปัญหาการทำสำนวนล่าช้าจะมีผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องในคดี โดยเฉพาะผู้ต้องหา เมื่อถูกจับกุมสอบสวน

ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการสืบพยานนั้น ทำให้พนักงานสอบสวนต้องสละเวลาปฏิบัติหน้าที่ส่วนหนึ่ง ไปเป็นพยานศาล กล่าวคือ หลังจากที่พนักงานสอบสวนสอบสวนเสร็จสิ้นส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการฟ้องศาล พนักงานสอบสวนก็ต้องติดตามไปเป็นพยานถึงการสอบสวนเหล่านั้น การที่ต้องเรียกให้พนักงานสอบสวนไปเป็นพยานศาลทุกครั้ง พนักงานสอบสวนก็ต้องเสียเวลาไป ทั้งที่ส่วนหนึ่งก็ต้องทำงานสอบสวนที่ค้างอยู่แล้ว การไปเป็นพยานศาลก็ต้องใช้เวลา หากไปแล้วก็ต้องกลับเพราะไม่ได้เบิกความ มีการขอเลื่อนการพิจารณาคดีต่างๆ ทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ จึงเห็นว่าการที่พนักงานสอบสวนต้องไปเป็นพยานศาลในแต่ละคดีนั้น เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้พนักงานสอบสวน ซึ่งมีงานสอบสวนคดีอยู่ในความรับผิดชอบอยู่แล้ว ทำให้การสอบสวนคดีล่าช้า และพนักงานสอบสวนมีสำนวนค้างจำนวนมากขึ้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปริมาณงานของพนักงานสอบสวนนั้นมีมากเกินไป ทำให้พนักงานสอบสวนทำงานไม่ทันกับจำนวนคดีที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น ประกอบเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่

พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่จะขอย้ายไปทำงานในหน้าที่อื่นซึ่งมีความก้าวหน้ามากกว่าส่งผลให้การปฏิบัติงานในด้านนี้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนเป็นอย่างมาก

4. ปัญหาอัตรากำลังคนของพนักงานสอบสวน

บุคลากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรการบริหารเพราะบุคลากรเป็นผู้มีบทบาทในการผลักดันให้งานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ดังนั้นความต้องการทางใจ ความพึงพอใจ และกำลังใจมีส่วนสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน สำหรับการบริหารงานบุคคลนั้น การวางแผนอัตรากำลังคนถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ ในการวางแผนกำลังคนมีแนวปฏิบัติ กล่าวคือ มีการวางแผนความต้องการกำลังคนด้วยการวิเคราะห์ความต้องการในหน่วยงานที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเมินกำลังคนทั้งหมดในหน่วยงานที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประเมินกำลังคนที่ขาดแคลนและมีความต้องการกำลังคนเพิ่มในแต่ละปี และจัดทำรายงานสรุปความต้องการกำลังที่ตรงการเพิ่ม การกำหนดวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งกำลังคนที่ต้องการไว้ล่วงหน้า

ในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีการสรรหาบุคลากร โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสรรหา 2 หน่วยงาน คือ กองบัญชาการศึกษาและกองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ โดยใช้การสอบคัดเลือกทั้งบุคคลภายนอกและบุคคลภายในเข้ารับราชการตำรวจในระดับต่างๆ ซึ่งในการสรรหาตำรวจชั้นสัญญาบัตรกำหนดให้มีการสรรหาจากหลักสูตรต่อไปนี้

1. หลักสูตรนักเรียนนายร้อยตำรวจ
2. หลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต
3. หลักสูตรนายดาบตำรวจและจ่านายสิบตำรวจสายต่างๆ
4. หลักสูตรการฝึกอบรมบุคคลภายนอกผู้มีวุฒินิติศาสตร์บัณฑิตและรัฐศาสตร

บัณฑิต

ชั้นประทวนและพลตำรวจ สรรหาจากหลักสูตรต่อไปนี้

1. หลักสูตรนักเรียนพลตำรวจ
2. หลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล
3. บุคคลภายนอกผู้มีวุฒิ ม.6 หรือ ปวช. สาขาต่างๆ

จากสถิติของสำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่าอัตรากำลังพลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับจำนวนคดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กำลังมีปัญหายุ่งยากในขณะนี้ ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การขาดแคลนกำลังพลในทุกหน่วยงาน ตำแหน่งและคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งข้าราชการตำรวจไม่เหมาะสมกับลักษณะหน้าที่และความรับผิดชอบ และระบบการบริหารงานบุคคลยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ยึดถือหลักคุณธรรมอย่างแท้จริงทำให้เกิดความล่าช้า

ในเรื่องการผลิตและการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ขาดการประสานงานและไม่มี การดำเนินการในเชิงรุกที่แสวงหาทุนหรือที่นั่งเรียนจากสถาบันต่างๆ เพื่อให้โอกาสแก่ข้าราชการ ตำรวจในการพัฒนาตนเองอย่างเพียงพอ การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมและสามารถปฏิบัติหน้าที่ ในหน่วยงานในสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้มีการพัฒนา บุคลากรระหว่างปฏิบัติงานหรือการพิจารณาแต่งตั้งได้อย่างต่อเนื่องเป็นระบบต่อไป ดังจะเห็นได้ จากงานวิจัยของ อุดม วงศ์ชื่น ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการสอบสวน คดีอาญาของพนักงานสอบสวนหญิง พบว่าปัญหาด้านอัตรากำลังซึ่งมีพนักงานสอบสวนหญิงไม่ เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ และงานวิจัยของ สมिति สารอด ที่พบว่าปัญหาด้านอัตรากำลังซึ่ง จำนวนพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ไม่สอดคล้องกับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย คือ มีกำลัง พลน้อยกว่าปริมาณงานจึงเป็นสาเหตุให้งานออกมามีล่าช้าและไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าอัตรากำลังในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่มีอยู่ เป็นปัญหาอย่างมากเนื่องจากพนักงานสอบสวนมีน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนปริมาณที่มีอยู่ถึงแม้ว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะดำเนินการสรรหาข้าราชการตำรวจเข้ามาปฏิบัติงาน แต่เนื่องจากงาน สอบสวนเป็นงานที่ต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ

การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาต่อสังคมโดยรวม

- ผลดีต่อสังคมโดยรวมในกรณีที่มีการใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้น สอบสวนเกิดผลสัมฤทธิ์จะทำให้ปริมาณคดีลดลงส่งผลให้ประหยัดงบประมาณในกระบวนการ ยุติธรรม และรัฐสามารถนำงบประมาณในส่วนนี้ไปพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ได้ นอกจากนี้ยังทำ ให้ความขัดแย้งในสังคมลดลงเนื่องจากทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันและสามารถอยู่ร่วมกัน ได้ อย่างสันติ

- ผลเสียต่อสังคมโดยรวมอันเนื่องมาจากการใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้น สอบสวนไม่ได้ลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมายอาจจะกระทำผิดซ้ำได้กับเหยื่อรายอื่นๆ ซึ่งส่งผล ต่อความรู้สึกรังเกียจของประชาชนได้

2. การนำการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนไปบังคับใช้²

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นการกำหนดออกมาในรูปของกฎหมายที่ทุกฝ่ายยินยอมและเห็นพ้องต้องกันที่สำคัญคือ สังคมควรต้องมีการถกเถียงทางวิชาการอย่างจริงจังและเห็นพ้องต้องกันก่อนว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ต้องมีกฎหมายและกลไกกระบวนการทางสังคมรองรับต่อไปนั้นมิใช่เป็นการลดทอนอำนาจตุลาการและเพิ่มอำนาจให้แก่ฝ่ายบริหารมีอำนาจจัดการด้านงานยุติธรรมในสังคมแต่อย่างใด แต่เป็นการที่ทั้งสองฝ่ายต่างยินยอมลดทอนอำนาจการควบคุมสังคมของฝ่ายตนลงเพื่อให้ประชาชนเจ้าของอำนาจเดิมได้มีโอกาสมีส่วนร่วมใช้อำนาจบางส่วนควบคุม ชุมชน สังคมของตนเองต่างหาก ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนจึงมีหลักการที่สำคัญว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการกับผู้กระทำ ความผิดและได้รับความยินยอมโดยอิสระและสมัครใจจากผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดควรที่จะสามารถยกเลิกเพิกถอนความยินยอมดังกล่าวในเวลาใดๆก็ได้ในระหว่างกระบวนการยุติธรรม จากหลักการข้างต้นที่ได้กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นวิจัย และสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้เสียหายกับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

คดีอาญาลักษณะของผู้เสียหายที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ผู้วิจัยแยกพิจารณาประเภทการกระทำที่เป็นความผิดอาญาได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่มีผู้เสียหายเป็นเอกชนเท่านั้นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่มีผู้เสียหายเป็นเอกชนเท่านั้น คือ บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งจะเป็นลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ หรือ เป็นความผิดอาญาที่เป็นส่วนบุคคล

2.1.2 การกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่มีผู้เสียหายเป็นรัฐเท่านั้นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา กับพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ที่มีผู้เสียหายเป็นรัฐเท่านั้น คือ การกระทำที่เป็นความผิดต่อแผ่นดินที่รัฐเป็นผู้เสียหายเอกชนจะเข้าร่วมเป็นผู้เสียหายไม่ได้ ถือว่าเป็นความผิดอาญาอันยอมความมิได้

² สรุปและปรับปรุงจาก สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2553 , หน้า 115 -157

2.1.3 การกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่รัฐและเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมการกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่รัฐและเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วม ในลักษณะซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งเป็นความผิดอาญาอันยอมความมิได้ การฟ้องคดีนั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกรณีที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้คดีอาญาระงับลงได้ในความผิดอาญาบางประเภท คือ การกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญากับการกระทำที่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน คือ ความผิดอาญานั้นจะต้องมีผู้เสียหายที่เป็นเอกชน กับผู้เสียหายที่เป็นเอกชนร่วมกับรัฐ จะไม่ใช้กับความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายโดยไม่มีเอกชนมีส่วนเสียหาย กล่าวคือ คดีอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายส่วนตัวกับคดีอาญาที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมกับรัฐ ที่ความผิดอาญานั้นไม่ควรจะนำไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ

2.2 ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการกระทำที่เป็นความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาและตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2552 ดังนี้

2.2.1 คดีความผิดอันยอมความได้

คดีอาญาที่มีความผิดความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้วิจัยได้ศึกษาการกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่มีการยอมความกันได้ ซึ่งได้แก่ ความผิดฐานทำให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือบริการของผู้อื่น (มาตรา 272 วรรคสาม) ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา 276 วรรค 1) ความผิดฐานอนาจาร (มาตรา 278 มาตรา 283 และมาตรา 284) ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ (มาตรา 309 วรรค 1) ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น (มาตรา 310 วรรค 1 และ มาตรา 311 วรรค 1) ความผิดฐานเปิดฉีกหรือเอาจดหมาย โทรเลขหรือเอกสารใดๆซึ่งปิดผนึกของผู้อื่นไป (มาตรา 322) ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่นซึ่งล่วงรู้หรือได้มาโดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่หรือโดยเหตุที่ประกอบอาชีพ (มาตรา 323 มาตรา 324 และมาตรา 325) ความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้อื่น (มาตรา 326 และมาตรา 333) ความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้ตาย (มาตรา 327 และมาตรา 333) ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยโฆษณา (มาตรา 328 และมาตรา 333) ความผิดฐานน้อ โกง (มาตรา 341 มาตรา 342 และมาตรา 348) ความผิดฐานน้อ โกง

แรงงาน (มาตรา 344 และมาตรา 348) ความผิดฐานนื้อโกงค่าอาหาร ค่าโรงแรม (มาตรา 345 และมาตรา 348) ความผิดฐานนื้อโกงให้จำหน่ายทรัพย์สิน (มาตรา 346 และมาตรา 348) ความผิดฐานนื้อโกงวินาศภัย (มาตรา 347 และมาตรา 348) ความผิดฐานนื้อโกงเจ้าหนี้ผู้รับจำนำ (มาตรา 349 และมาตรา 351) ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (มาตรา 350 และมาตรา 351) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สิน (มาตรา 352 และมาตรา 356) ความผิดฐานจัดการทรัพย์สินของผู้อื่นโดยทุจริต (มาตรา 353 และมาตรา 356) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินซึ่งไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของ (มาตรา 355 และมาตรา 356) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน (มาตรา 358-359) ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 362 และมาตรา 366) ความผิดฐานย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์ (มาตรา 363 และมาตรา 366) ความผิดฐานเข้าไปหรือซ่อนตัวอยู่ในเคหสถาน อาคารเก็บรักษาทรัพย์สิน หรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น (มาตรา 364 และมาตรา 366)

ยังมีความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เมื่อเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดเป็นญาติกันตามมาตรา 71 ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ (มาตรา 334-335) ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ (มาตรา 336 วรรค 1) ความผิดฐานนื้อโกงประชาชน (มาตรา 343) ความผิดฐานรับของโจร (มาตรา 357) ความผิดฐานทำให้ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์เสียหาย (มาตรา 360) เป็นต้น ซึ่งความผิดเหล่านี้ก็ได้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาทุกขั้นตอนอยู่แล้ว จึงไม่เกิดปัญหาในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

2.2.2 คดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ

คดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ ที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้ คือ เมื่อเจ้าพนักงานตามชื่อที่อยู่เพื่อปฏิบัติตามกฎหมายไม่ยอมบอกหรือแจ้งบอกชื่อที่อยู่อันเป็นที่ถึง (มาตรา 367) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงานที่ชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 368) ทำให้สิ่งของเจ้าพนักงานปิด-แสดงไว้เสียหาย (มาตรา 369) ส่งเสียง-กระทำอื้ออึงโดยมีเหตุอันควร (มาตรา 370) พาอาวุธไปในที่ชุมชน (มาตรา 371) ทะเลาะกันในทางสาธารณะหรือสาธารณะสถาน (มาตรา 372) ปลดปล่อยละเลยบุคคลวิกลจริต (มาตรา 373) ไม่ช่วยผู้อยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต (มาตรา 374) ทำให้สิ่งระบายนสาธารณะขัดข้อง (มาตรา 375) ยิงปืนในที่ชุมชนโดยใช้ดินระเบิด (มาตรา 376) ปลดปล่อยละเลยสัตว์คู่หรือสัตว์ร้าย (มาตรา 377) เมากรองสติไม่ได้-ประพฤดิ์รุนแรงในถนนสาธารณะ-สาธารณะสถาน (มาตรา 378) ชัก-แสดงอาวุธในการวิวาทต่อสู้ (มาตรา 379) ทำให้เกิดปฏิภูมิลินที่น้ำขัง (มาตรา 380) ทารุณสัตว์-ฆ่าสัตว์ให้รับทุกขเวทนา (มาตรา 381) ใช้สัตว์ทำงานเกินควร (มาตรา 382) ไม่ช่วยเมื่อเพลิงไหม้-สาธารณะภัยอื่น (มาตรา 383)

บอกกล่าวความเท็จให้ประชาชนตกใจ (มาตรา 384) กีดขวางทางสาธารณะโดยไม่จำเป็น (มาตรา 385) ปัก-วางสิ่งเกะกะ-ไม่แสดงสัญญาณในทางสาธารณะ (มาตรา 386) ติดตั้งสิ่งของที่อาจตก-พังลงในทางสาธารณะ (มาตรา 387) กระทบการอันควรขายหน้าโดยเปลือย-ลามกต่อสาธารณะก้านัด (มาตรา 388) ทำให้ของแข็งตก-ให้ของโสโครกเประเอื้อน (มาตรา 389) กระทบโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ (มาตรา 390) ใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ (มาตรา 391) ทำให้ผู้อื่นกลัว-ตกใจโดยการขู่เข็ญ (มาตรา 392) คุกคามซึ่งหน้าหรือด้วยโฆษณา (มาตรา 393) ไล่ต้อนสัตว์เข้าไปสวน-ไร่-นาของผู้อื่น (มาตรา 394) ปลดปล่อยละเลยให้สัตว์เข้าสวน-ไร่-นาผู้อื่น (มาตรา 395) ทิ้งซากสัตว์ซึ่งอาจเน่าเหม็นในทางสาธารณะหรือริมทางสาธารณะ (มาตรา 396) ข่มเหงทำให้ผู้อื่นอับอายเดือดร้อนรำคาญ (มาตรา 397) ทารุณเด็ก คนป่วย คนชรา (มาตรา 398) การกระทำดังกล่าวล้วนเป็นความผิดลหุโทษที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งความผิดลหุโทษนั้นเป็นความผิดเล็กน้อย ความผิดโทษปรับ หรือจำคุกกระยะสั้นๆ ควรจะมีการเบี่ยงเบนคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติควรจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนมาใช้สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

2.2.3 คดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

คดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้แก่ เจ้าหน้าที่งานทำให้ผู้ถูกคุมขังหลุดพ้นจากการการคุมขังไปโดยประมาท (มาตรา 205) กระทบให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท (มาตรา 225) กระทบให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนโดยประมาทตามความในมาตรา 226-มาตรา 237 (มาตรา 239) กระทบให้ผู้อื่นตายโดยประมาท (มาตรา 291) กระทบให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสโดยประมาท (มาตรา 300) กระทบให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว กักขังโดยประมาท (มาตรา 311) ทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจโดยประมาท

การกระทำโดยประมาทนี้ให้รวมไปถึงคดีที่กระทำความผิดโดยประมาทตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ด้วย

เนื่องจากการนำ ความผิดอาญาที่กระทำ โดยประมาทมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนนี้เพราะการกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำโดยผู้กระทำความผิดไม่มีเจตนาที่จะกระทำความผิดทางอาญาอย่างแท้จริงและไม่ประสงค์จะให้เกิดความเสียหายขึ้น เขาคงระมัดระวังขึ้นหากเขารู้ว่าจะต้องใช้ความระมัดระวัง นอกจากนี้ยังมีหลายกรณีที่เราบางคนอาจเกิดมาเป็นคนข่มขำม เตะ โนน ชนนี้ จี๋ลิ้ม อยู่เป็นปกตินิสัย การจะกะเกณฑ์ให้ต้องรับโทษอาญาถึงจำคุก เพราะขาดความระมัดระวังจึงออกจะเป็นการฝืนวิสัยเกินไปและไม่สมเหตุผลเท่าใดนัก 34 คดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทนี้

จึงสมควรที่นำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนได้

2.3 คดีความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี

คดีความผิดอาญาอันเป็นความผิดอันยอมความมิได้ที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปีตามประมวลกฎหมายอาญาและเป็นความผิดที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายหรือมีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วมได้แก่ การทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปหรือทำให้สูญหายหรือไว้ประโยชน์ซึ่งพินัยกรรมหรือเอกสารใดทำให้ผู้อื่นเสียหาย (มาตรา 188) การลอบฝัง ซ่อนเร้น ย้ายหรือทำลายศพ เพื่อปิดบังการเกิดการตาย (มาตรา 199) การมั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปใช้กำลังประทุษร้าย ชูเกียรติว่าใช้กำลังทรัพย์ที่มีราคาน้อยและไม่อันตรายต่อบุคคล (มาตรา 223) การกระทำทำให้โรงเรือน อุ้งเรือ ที่จอดรถหรือสาธารณชน ทุ่มจอดเรือ สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักรกล สายไฟฟ้า น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น (มาตรา 226) ผู้มีวิชาชีพในการออกแบบ ควบคุมหรือการก่อสร้าง น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น (มาตรา 227) การทำให้เกิดอุทกภัยหรือเพื่อให้เกิดขัดข้องแก่การใช้น้ำน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์ของผู้อื่น (มาตรา 228 ว.1) การใช้ยานพาหนะรับจ้างขนส่งคนโดยสารมีลักษณะหรือการบรรทุกจนน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลในยานพาหนะนั้น (มาตรา 233) การทำใดๆแก่สิ่งผลิตไฟฟ้าหรือการส่งน้ำเป็นเหตุให้ประชาชนขาดความสะดวกหรือน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน (มาตรา 234) การปลอมปนอาหาร ยา เครื่องอุปโภค บริโภค เพื่อให้บุคคลอื่นเสพยาหรือใช้ (มาตรา 236) การเอาของสิ่งมีพิษหรือสิ่งอื่น น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจือลงในอาหารหรือน้ำซึ่งอยู่ในบ่อ สระหรือที่ขังน้ำใดๆ (มาตรา 237) การกระทำโดยประมาทตามมาตรา 236, 237 (มาตรา 239) การปลอมแปลงเอกสารทำให้ผู้อื่นเสียหาย (มาตรา 264) การทำบัตรอิเล็กทรอนิกส์ปลอม (มาตรา 269/1) การทำเครื่องมือหรือวัตถุสำหรับปลอมแปลงหรือให้ข้อมูลในการปลอมหรือแปลงบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 269/1 (มาตรา 269/2) การใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นโดยมิชอบ (มาตรา 269/5) การมีไว้เพื่อนำออกใช้ซึ่งบัตรอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นโดยมิชอบตามมาตรา 259/5 ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น (มาตรา 269/6) การขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใดให้ผู้ซื้อ หลงเชื่อ (มาตรา 271) การปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว (มาตรา 273) การเลียนแบบเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว (มาตรา 274) การนำเข้าหรือจำหน่ายหรือเสนอจำหน่ายเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 271 (1) , 273, 274 (มาตรา 275) การพาบุคคลอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี เพื่อการอนาจาร (มาตรา 283 ทวิ ว. 1) การมีไว้หรือการมีไว้เพื่อประกอบการค้าหรือการเผยแพร่วัตถุหรือสิ่งลามก (มาตรา 287) การช่วยหรือการยุยงเด็กไม่เกิน 16 ปี ให้ฆ่าตนเอง (มาตรา 293) การเข้าร่วมชุมนุมต่อสู้ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป (มาตรา 294) การทำร้ายผู้อื่นให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

ของผู้อื่น (มาตรา 295) การทำร้ายร่างกายกับบุคคล ตามมาตรา 289 (มาตรา 296) การเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้ระหว่าง 3 คนขึ้นไปได้รับอันตรายสาหัส (มาตรา 299) หญิงทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก (มาตรา 301) การทำแท้งหญิง (มาตรา 302 ว. 1) การทอดทิ้งเด็กอายุไม่เกิน 9 ปี (มาตรา 306) การละทิ้งหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้ (มาตรา 307) การข่มขืนใจผู้อื่นโดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตราย (มาตรา 309 ว. 1 ว. 2) การให้บุคคลอื่นกระทำการกักขังหน่วงเหนี่ยวผู้อื่นโดยปราศจาก เสรีภาพในร่างกาย (มาตรา 310 ทวิ) การทุจริตรับไว้จำหน่ายเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไปบุคคลเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี (มาตรา 312 ตริ ว.1)การลักทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต (มาตรา 334) การลักทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริตโดยเหตุฉกรรจ์ (มาตรา 335 ว. 1) การวิ่งราวทรัพย์ (มาตรา 336 ว.1)การรับของโจร (มาตรา 357 ว.1) การบุกรุกเคหสถานของผู้อื่น (มาตรา 362) การบุกรุกในเคหสถานของผู้อื่นเข้าไปเอาทรัพย์ของผู้อื่น (มาตรา 363) การเข้าไปหลบซ่อนในเคหสถานของผู้อื่น (มาตรา 364)

จากประเภทความผิดอาญาข้างต้นประเภทความผิดที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (ไกล่เกลี่ย) คดีอาญา โดยเฉพาะความผิดอาญาอันยอมความมิได้ในชั้นพนักงานสอบสวน ควรกำหนดจำกัดประเภทความผิดไว้เฉพาะคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี โดยไม่ต้องพิจารณาว่าจะได้กระทำโดยประมาทหรือไม่ และในเบื้องต้นผู้วิจัยเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวนี้จะเป็นกฎหมายแม่บทที่จะกำหนดกรอบของการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ดังนั้น จึงเห็นควรให้จำกัดประเภทความผิดไว้เฉพาะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี เท่านั้นก่อน เนื่องจากกฎหมายการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนนี้เป็นกฎหมายใหม่ที่ยังไม่เคยมีการบัญญัติบังคับใช้ในประเทศไทยมาก่อนหากเปิดกว้างให้สามารถไกล่เกลี่ยคดีที่มีโทษในทางอาญาตามกฎหมายอื่นด้วยอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติตามมาได้ เนื่องจากความผิดที่มีโทษในทางอาญาตามกฎหมายอื่นมีจำนวนมากและแต่ละความผิดก็มีความเชื่อมโยงกันในหลายมิติซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาอย่างเพียงพอ35 แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าลักษณะของกฎหมายนั้นจะมีการพัฒนาตัวเองตลอดเวลาซึ่งหากมีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนี้ไปช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วก็จะมีการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมได้ในภายหลัง

ประเภทความผิดอาญาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์จากจากเอกสาร จากการประชุมสัมมนา การให้ความเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้สัมภาษณ์เชิงเจาะลึก การประชุมอนุกรรมการพิจารณาศึกษาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ วุฒิสภาคดีอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย)

คดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ได้นั้นต้องเป็นคดีดังต่อไปนี้ 1. คดีอาญาอันยอมความได้ 2. คดีลหุโทษ 3. การกระทำความผิดโดยประมาท ซึ่งรวมไปถึงการกระทำโดยประมาทในคดีจราจรด้วย 4. คดีอาญาอันยอมความมิได้ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

ข้อสังเกต การกระทำความผิดอาญาอันยอมความได้ (ซึ่งเป็นความผิดส่วนตัว) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 กับความผิดลหุโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3741 กฎหมายได้เปิดกว้างให้ดำเนินการได้ ในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนอยู่แล้ว ปัญหาในประเด็นนี้ไม่กระทบต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (MainStream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ

ข้อสังเกต ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัย ได้มีการแยกประเด็นความผิดอาญาที่กระทำโดยประมาทว่าควรจะเปิดกว้างหรือไม่ควรเปิดกว้างที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) ในชั้นพนักงานสอบสวน ดังนี้

1) คดีอาญาความผิดอาญาที่ได้กระทำโดยประมาทนั้นควรบัญญัติเปิดกว้างให้สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญา(การไกล่เกลี่ย)ในชั้นพนักงานสอบสวนได้ทุกประเภท โดยให้อัตลักษณ์การกระทำเป็นกรอบในการพิจารณา หากกระทำโดยประมาทแม้ผลของการกระทำจะมีความร้ายแรงแตกต่างกัน แต่อัตราโทษของความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทเท่ากัน และการนำคดีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดโดยประมาทและมีผลให้เกิดความเสียหายร้ายแรงมาไกล่เกลี่ยนั้น ในทางปฏิบัติการนำคดีดังกล่าวมาไกล่เกลี่ยน่าจะกระทำได้ยาก ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากพฤติการณ์แล้วความผิดที่เกิดขึ้นมิได้เกิดจากการกระทำโดยเจตนา ก็ควรที่จะสามารถไกล่เกลี่ยได้ทุกประเภทความผิดอาญาที่กระทำโดยประมาท

2) คดีอาญาความผิดอาญาที่ได้กระทำโดยประมาทนั้นไม่ควรบัญญัติเปิดกว้างให้สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ควรกำหนดเงื่อนไขไว้ด้วยว่าคดีใดบ้างที่จะไกล่เกลี่ยได้ และเห็นว่าคดีความผิดอาญาที่ได้กระทำโดยประมาท หากพิจารณาจากลักษณะอาชีพแล้วมี โอกาสเสี่ยงที่จะเกิดการกระทำ ความผิดโดยประมาทได้บ่อยครั้ง ก็ไม่ควรบัญญัติให้นำมาไกล่เกลี่ย และควรมีการกำหนดประเภทความผิดที่กระทำโดยประมาทที่จะนำมาไกล่เกลี่ย⁴⁴ เช่น ความผิดที่เกิดจากความประมาทตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าคดีอาญาที่ไม่ควรนำมาใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ดังนี้

1. คดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขอและผู้ต้องหานั้นเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ในความผิดอาญาฐานเดียวกันที่ขอไต่ถามและได้กระทำความผิดใดๆอีก ในระหว่างที่ยังรับโทษอยู่หรือภายในเวลา 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษ หรือคดีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขออยู่ระหว่างรอการลงโทษหรือรอการลงโทษในความผิดอาญาฐานเดียวกันที่ขอไต่ถาม เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

2. คดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นผู้ร้องขออยู่ระหว่างสอบสวนหรือระหว่างพิจารณาของพนักงานอัยการหรือศาลอื่น หรืออยู่ระหว่างการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนในความผิดฐานเดียวกัน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

3. คดีอาญาที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่ากระบวนการสอบสวนเสร็จสิ้นและส่งสำนวนไปยังอัยการแล้ว

สรุปได้ว่าคดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ ที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา คดีความผิดอาญาอันเป็นความผิดอันยอมความมิได้ที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปีตามประมวลกฎหมายอาญาและเป็นความผิดที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหาย หรือมีเอกชนเป็นผู้เสียหายร่วม และ ความผิดอาญาที่กระทำโดยประมาทน่าจะมีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ในกรณีการกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำโดยผู้กระทำความผิดไม่มีเจตนาที่จะกระทำความผิดทางอาญาอย่างแท้จริงและไม่ประสงค์จะให้เกิดความเสียหายขึ้น จึงสมควรที่นำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้วิจัยสรุปหลักการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนในแต่ละประเด็น และยกร่างกฎหมายดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. บทสรุป

หลักการ แนวคิดและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ได้ถูกพัฒนาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ.1970 (พ.ศ.2513) เป็นต้นมาและเป็นที่กล่าวถึงและยอมรับกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และมีหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทย อัยการ ศาลฯลฯ ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปบางส่วนแล้วหรือกำลังเสนอร่างกฎหมายเพื่อรับรองการดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าว แต่ในส่วนของ “ตำรวจ” ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกและต้นธารที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมและเป็นองค์กรที่สัมผัสประชาชนโดยตรงในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันปราบปราม รวมทั้งการสืบสวนสอบสวนและทราบข้อมูลสภาพปัญหาในชุมชนนั้นๆดีที่สุด แต่ไม่ปรากฏวิธีการและขั้นตอนตามกฎหมายที่ชัดเจนจะนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาที่เป็นการกระทำ ความผิดอันยอมความมิได้มาใช้กับผู้กระทำความผิดอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 81 ได้บัญญัติแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้านการอำนวยความยุติธรรม ไว้ว่า “ (1) ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือ และให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย” 1 จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์ที่ต้องการส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น อีกทั้งมุ่งให้มีการจัดระบบงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงนำ

หลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อให้ระงับข้อพิพาททางอาญาระหว่างคู่กรณี เพื่อให้เป็นไปด้วยความชอบด้วยกฎหมาย ความยุติธรรมโปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบได้ และที่ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและป้องกันแก้ไขอาชญากรรมในระดับท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งจะเป็ร่วมกันเชิงสมานฉันท์ อันเป็นการลดความคลุมเครือและสงสัยของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและช่วยให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวจะมีหลักการอยู่ที่ผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความกัน เมื่อผู้กระทำความผิดสำนึกผิดและยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ขณะเดียวกันผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและได้รับค่าชดเชยค่าเสียหายโดยรวดเร็วทันทีซึ่งเป็นและไปตามหลักนิติสมบัติ (Rechtsgut) หรือหลักคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งจะเป็ผลดีแก่คู่กรณี ชุมชน และสังคมมากกว่า เพราะสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของเจ้าพนักงาน และลดงบประมาณภาครัฐ อีกทั้งส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและป้องกันปัญหาความขัดแย้งในชุมชนเพื่อเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตามทฤษฎี “อาชญาวิทยาแนวสันติวิธี” (Peacemaking criminology) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนร่วมได้เสียในการกระทำความผิด ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อร่วมกัน ระบุชี้และจัดการความเสียหาย ความต้องการของแต่ละฝ่ายเพื่อให้สามารถฟื้นฟูเยียวยา (Restoration) ทำให้ความเสียหายกลับคืนได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ อันเป็วิธีการที่เหมาะสมยิ่งกว่าหลักการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ซึ่งเป็นกระบวนการที่สิ้นของการยุติธรรมแบบดั้งเดิม จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนเกิดขึ้นหรือไม่ซึ่งเป็กระบวนการยุติธรรมแบบคู่ขนานจากผลการศึกษาวิจัยที่รับข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การประชุม สัมมนา และการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน มีข้อสรุปได้ดังนี้

1. ควรที่จะมีกฎหมายใหม่รองรับเป็นข้อยกเว้นหรือเป็การเบี่ยงเบนคดีในคดีอาญาบางประเภทที่ไม่สมควรที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ น่าจะเหมาะสมกว่า ด้วยเหตุผลดังนี้

1) ทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความคดีที่พิพาทและไม่คิดที่จะไปแก้แค้นซึ่งกันและกัน หรือ กระทำการที่มีชอบด้วยกฎหมาย

2) ผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจ ได้รับการเยียวยาและได้รับค่าเสียหายด้วยความรวดเร็วทันที

3) เมื่อผู้กระทำความผิดสำนึกผิดและยินยอมปรับพฤติกรรมจะทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชนและสังคม

4) สังคมจะเกิดการบูรณาการมีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

5) ลดระยะเวลา ลดปริมาณคดีขึ้นสู่อัยการและศาล ลดความยุ่งยากสลับซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมลดการทุจริตของเจ้าพนักงานและลดงบประมาณภาครัฐ

6) เป็นการรองรับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

2. ความผิดอาญาประเภทที่ควรนำมาใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งไม่กระทบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) ดังนี้

1) คดีอาญาอันยอมความได้

2) คดีลหุโทษ

3) การกระทำความผิดโดยประมาท ซึ่งรวมไปถึงการกระทำโดยประมาทในคดี

จราจรด้วย

4) คดีอาญาอันยอมความมิได้ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

3. เมื่อมีการดำเนินการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนแล้ว ไม่ควรจะดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) ควรให้เป็นเหตุอายุความในการดำเนินคดีอาญาสะดุดหยุดอยู่เพื่อรอกระบวนการไกล่เกลี่ยว่าจะมีผลอย่างไร คือ ถ้าการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ก็ให้มีการดำเนินคดีต่อไป ให้เริ่มนับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น แต่ถ้าไกล่เกลี่ยสำเร็จและคู่กรณีได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการไกล่เกลี่ย ให้ถือว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง เมื่อคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยมีคำสั่งใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไกล่เกลี่ย) คดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน มิให้นำบทบัญญัติในเรื่องการฟ้องและการผิดฟ้องตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและการพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับด้วย และเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวในชั้นพนักงานสอบสวนมิให้นำบทบัญญัติ

4. ขั้นตอนและการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน มีขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนพิจารณาดำเนินการ ว่าเข้าเงื่อนไขของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนหรือไม่ ถ้าไม่เข้าเงื่อนไข ก็ดำเนินตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ถ้าเข้าเงื่อนไข ก็ให้ดำเนินการ ดังนี้ แจ้งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนให้กับคู่กรณี ถ้าคู่กรณีไม่ยินยอมก็ให้ดำเนินตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ แต่คู่กรณียินยอมก็ให้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นให้กับคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย ภายใน 7 วัน

2) ขั้นตอนคณะกรรมการไกล่เกลี่ย ให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยพิจารณา คือ เห็นควรให้ไกล่เกลี่ยหรือไม่ กรณีไม่เห็นควรก็ส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ แต่ถ้าเห็นชอบให้มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ย แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยภายใน 3 วัน ซึ่งในกระบวนการนี้ถือว่ากระบวนการดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญาสะดุดหยุดอยู่

3) ผู้ไกล่เกลี่ย ให้ผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จภายใน 60 วัน แต่ถ้าไม่แล้วเสร็จให้ขยายเวลา ไปไม่เกิน 30 วัน ถ้าไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็ให้รายงานไปยังคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเพื่อส่งเรื่องไปให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติต่อไป แต่ถ้าสำเร็จให้รายงานไปยังคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเพื่อส่งเรื่องไปให้พนักงานสอบสวนชะลอการดำเนินคดีอาญา และกำหนดเงื่อนไขควบคุมความประพฤติผู้กระทำความผิด ตามที่ตกลงไว้ในข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ โดยคณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยเองหรือขอความร่วมมือให้ปกครองเป็นผู้ควบคุมความประพฤติ

4) ขั้นตอนการตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไข ข้อตกลงของผู้กระทำความผิดให้คณะกรรมการอำนวยการไกล่เกลี่ยประสานขอความร่วมมือกับฝ่ายปกครอง คือ กำหนด ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ส่วนในเขตพื้นที่ไม่มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้ประธานชุมชนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นฝ่ายปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และที่สำคัญ คือ อยู่ใกล้ชิดกับผู้กระทำความผิดมากที่สุด น่าจะมีบทบาทในการควบคุมประพฤติผู้กระทำความผิดได้ดี

5) เมื่อผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขความประพฤติ ให้ฝ่ายปกครอง รายงานต่อคณะกรรมการอำนวยการไต่ถามเพื่อพนักงานสอบสวนทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องเสนอ ต่อพนักงานอัยการเห็นชอบ

6) พนักงานอัยการเห็นชอบการสั่งไม่ฟ้องก็ให้ถือว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องนั้น ระบุไป โดยเสนอต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ส่วนในเขตพื้นที่ ต่างจังหวัดให้เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องระยะเวลาในมาตรา 113/1 แห่งประมวลวิธี พิจารณาความอาญามาใช้บังคับ

2. ข้อเสนอแนะ

จากการที่สรุปผลการวิจัยเห็นว่าควรมีร่างกฎหมายรองรับอำนาจการใช้กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาท (การไต่ถาม) คดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการต่อไปดังนี้

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการทบทวนหลักการและเหตุผลของ ร่างพระราชบัญญัติไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ... และแก้ไขปรับปรุงเพื่อ ผลักดันให้มีการนำออกมาบังคับใช้ต่อไป
2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต้องออกระเบียบหรือทำคำสั่ง ตามพระราชบัญญัติตำรวจ พ.ศ. 2547 มาตรา 11 (4) ที่ให้อำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ทำการแต่งตั้งพนักงานสอบสวนผู้ทำ หน้าที่ไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา โดยตรง โดยแยกจากพนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่สอบสวน คดีอาญาตามปกติเพื่อไม่ให้เป็นการเพิ่มภาระแก่พนักงานสอบสวนมากเกินไป
3. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต้องออกระเบียบเพื่อกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ ตำรวจและบุคคลผู้ที่จะมาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการ ไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในชั้น สอบสวนให้มีความรู้ และทักษะในการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนให้มีความรู้ และ มีทักษะในการไต่ถามข้อพิพาท และขึ้นทะเบียนผู้ผ่านการฝึกอบรมเป็นผู้ชำนาญการไต่ถาม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (2545) *ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : หลักการและแนวคิด* ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย หนังสือชุดปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ลำดับที่ 3 กรุงเทพมหานคร เดือนตุลา
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ (2548) “วรรณกรรมปริทัศน์ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน” กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การปรับกระบวนการยุติธรรม” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชัยวิวัฒน์ หิรัญวัฒน์ (2545) “บทบาทพนักงานสอบสวนในการกันคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต (2545) ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท วารสารศาลยุติธรรม
- ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2533) *งานอัยการของญี่ปุ่น* ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา: รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนาประเทศ กรุงเทพมหานคร ชุดีมาการพิมพ์
- สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ (2553) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- สุวิจักขณ์ โฉมวงษ์ (2548) “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุทธิพล ทวีชัยการ และนวลละออ วัฒน (2547) รายงานการศึกษาดูงานระบบ Court ADRs ประเทศสหรัฐอเมริกาของคณะผู้พิพากษาและข้าราชการตุลาการศาลแพ่ง วารสารกฎหมายศาลแพ่ง
- สมชาติ โลกสันติสุข (2547) การบริหารงานคดี: การไกล่เกลี่ยในศาล วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์และคณะ (2529) “อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม: ปัญหาอุปสรรคและแนวทางควบคุม” เอกสารประกอบสัมมนา โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพมหานคร 2529

- เรวัต ทองประกอบ (2553) “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนต่อการไต่ถามผู้เสียหายในชั้นสอบสวน” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
- ยศวินต์ บริบูรณ์ธนา และพรประภา แก้วกล้า (2553) “ประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิด” สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมคุมประพฤติ กันยายน
- วรรณชัย บุญบำรุง (2548) หลักและทฤษฎีของอนุญาโตตุลาการเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
- โชติช่วง ทัพวงศ์ (2539) ความแตกต่างในบทบาทของผู้พิพากษา กับบทบาทของผู้ไต่ถามผู้เสียหาย: การระงับข้อพิพาทคดีแพ่งโดยการไต่ถามผู้เสียหายเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล กรุงเทพมหานคร
- David Miers. (2000). An International Review of Restorative Justice – Crime Reduction Research Series Paper 10 (London: HMSO).
- Sharpe, Susan. (1998). "Restorative Justice, a Vision for Healing and Change". cited in <http://www3.ns.sympatico.ca/icjs/core.htm>.
- Strang, H. (2002). Repair or Revenge: Victims and Restorative Justice. Oxford: Clarendon Press.
- Van Ness, D. and Strong, K. S. (1997). Restoring Justice, Cincinnati, OH: Anderson.
- Van Ness, D. & Croker, C. (2003). Restorative Justice: Overview of for the network. http://www.restorativejustice.org/RJ_City/01-03/rjcity_default.htm
- Zehr, H. (1990). Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice. Scottsdale PA: Herald Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระราชบัญญัติ ดำรงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๓

พระราชบัญญัติ ดำรวจแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๔๗

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗

เป็นปีที่ ๕๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยตำรวจแห่งชาติ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑

(๒) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๑

(๓) ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ ๓๘ ลงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์

๒๕๓๔

(๔) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๕

- (๕) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๓๘
- (๖) พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ พุทธศักราช ๒๔๗๗
- (๗) พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๗
- (๘) พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๗๕
- (๙) พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๐
- (๑๐) พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๔๙๓
- (๑๑) พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๔๙๕
- (๑๒) พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๔๙๗
- (๑๓) พระราชบัญญัติยศตำรวจ พุทธศักราช ๒๔๘๐
- (๑๔) พระราชบัญญัติยศตำรวจ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๕
- (๑๕) พระราชบัญญัติยศตำรวจ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๐๔
- (๑๖) พระราชบัญญัติเครื่องแบบตำรวจ พุทธศักราช ๒๔๗๗ (ฉบับที่ ๒)
- (๑๗) พระราชบัญญัติเครื่องแบบตำรวจ (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๘๗

บรรดากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นในส่วนที่ได้บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“ข้าราชการตำรวจ” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ โดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้หมายความรวมถึงข้าราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติแต่งตั้งหรือ

สั่งให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการตำรวจโดยได้รับเงินเดือนจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐด้วย

“ประธานกรรมการ” หมายความว่า ประธานกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนเพื่อการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา

“กองบัญชาการ” หมายความว่า รวมถึง ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบกองบัญชาการด้วย

“กองบังคับการ” หมายความว่า รวมถึง ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบกองบังคับการด้วย

มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ลักษณะ ๑

บททั่วไป

มาตรา ๖ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ

(๒) ดูแลควบคุมและกำกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจซึ่งปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๓) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา

(๔) รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร

(๕) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๖) ช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ตาม (๑)

(๒) (๓) (๔) หรือ (๕) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดความผิดทางอาญาขึ้นสำหรับการกระทำใดเป็นการเฉพาะ และตกอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติตาม (๓) (๔) หรือ (๕) จะตราพระราชกฤษฎีกาโอนอำนาจหน้าที่ตาม (๓) (๔) หรือ (๕) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาดังกล่าวทั้งหมดหรือบางส่วน ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่นใดก็ได้ ในกรณีเช่นนั้น ให้ข้าราชการตำรวจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติพ้นจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวทั้งหมดหรือบางส่วน และให้ถือว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว

มาตรา ๗ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชน มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสม และความต้องการของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ การดำเนินการมีส่วนร่วมให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ต.ช. กำหนด

มาตรา ๘ ข้าราชการตำรวจอาจให้แบ่งเป็นข้าราชการตำรวจประเภทไม่มียศด้วยก็ได้ โดยให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ข้าราชการตำรวจตำแหน่งใดหรือปฏิบัติหน้าที่ใด จะเป็นข้าราชการตำรวจประเภทไม่มียศให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่ง ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวให้กำหนดวิธีการบรรจุ การแต่งตั้ง การดำเนินการทางวินัย การบังคับบัญชา การโยกย้ายระหว่างข้าราชการตำรวจประเภทมียศและข้าราชการตำรวจประเภทไม่มียศ รวมตลอดทั้งการปรับยศ และปรับเงินเดือนเมื่อมีการโยกย้ายดังกล่าวและการอื่นตามที่จำเป็นไว้ด้วย

พระราชกฤษฎีกาตามวรรคสอง ไม่มีผลกระทบฐานะของข้าราชการตำรวจที่มียศอยู่แล้วในวันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีผลใช้บังคับ

มาตรา ๙ วัน เวลาทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปี และการลาหยุดราชการของข้าราชการตำรวจ ให้เป็นไปตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด แต่ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ก.ต.ช. จะกำหนดให้ข้าราชการตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ตามวัน เวลา ที่แตกต่างจากที่คณะรัฐมนตรีกำหนดก็ได้

ลักษณะ ๒

การจัดระเบียบราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ สำนักงานตำรวจแห่งชาติแบ่งส่วนราชการดังต่อไปนี้

(๑) สำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

(๒) กองบัญชาการ

การแบ่งส่วนราชการตาม (๑) เป็นกองบัญชาการหรือการจัดตั้งกองบัญชาการตาม (๒) ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และการแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่น ให้

ออกเป็นกฎกระทรวงและให้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงนั้นแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๑ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นหัวหน้าส่วนราชการ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และลำดับความสำคัญของแผนการปฏิบัติราชการประจำปีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้เป็นไปตามนโยบายและแนวทางการปฏิบัติราชการที่นายกรัฐมนตรีและ ก.ต.ช. กำหนด รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๒) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการตำรวจในสำนักงานตำรวจแห่งชาติรองจากนายกรัฐมนตรี

(๓) เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

(๔) วางระเบียบหรือทำคำสั่งเฉพาะเรื่องไว้ให้ข้าราชการตำรวจหรือพนักงานสอบสวน ปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๑๒ ให้มีจเรตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการตำรวจและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมาย

มาตรา ๑๓ ในกองบัญชาการหนึ่ง ให้มีผู้บัญชาการคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการตำรวจและรับผิดชอบการปฏิบัติราชการของส่วนราชการนั้น ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และจะให้มีรองผู้บัญชาการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการตำรวจและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากผู้บัญชาการตามที่ผู้บัญชาการมอบหมายด้วยก็ได้

ความในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับกับส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเทียบเท่า กองบัญชาการด้วยโดยอนุโลม รวมทั้งให้หัวหน้าส่วนราชการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบดังเช่นผู้บัญชาการด้วย

มาตรา ๑๔ ผู้บัญชาการมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

(๑) บริหารราชการของกองบัญชาการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของทางราชการ ก.ต.ช. ก.ตร. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๒) ควบคุม กำกับ ดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของ กองบัญชาการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของทางราชการ ก.ต.ช. ก.ตร. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๓) เป็นผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติในราชการทั่วไปของกองบัญชาการ

(๔) รายงานผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ทุกสี่เดือน หรือตามระยะเวลาที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนด

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของทางราชการ ก.ต.ช. ก.ตร. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในกรณีที่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งใด หรือมติของคณะรัฐมนตรี ในเรื่องใด กำหนดให้การดำเนินการใดเป็นอำนาจของอธิบดีหรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการมีอำนาจเช่นว่านั้นในฐานะเป็นอธิบดีหรือแทนผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติราชการในกองบัญชาการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ต.ช. กำหนด

มาตรา ๑๕ ในกองบังคับการหนึ่ง ให้มีผู้บังคับการคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ ตำรวจและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกองบังคับการนั้น และจะให้มีรองผู้บังคับการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการตำรวจและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากผู้บังคับการตามที่มีผู้บังคับการมอบหมายด้วยก็ได้

ความในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับกับส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเทียบเท่ากอง บังคับการด้วยโดยอนุโลม รวมทั้งให้หัวหน้าส่วนราชการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่และความ รับผิดชอบดังเช่นผู้บังคับการด้วย

ผู้บังคับการมีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

(๑) บริหารราชการของกองบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และ ประกาศของทางราชการ ก.ต.ช. ก.ตร. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๒) ควบคุม กำกับ ดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของกอง บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของทางราชการ ก.ต.ช. ก.ตร. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๓) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของทางราชการ ก.ต.ช. ก.ตร. และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติราชการของ ข้าราชการตำรวจที่สังกัดกองบัญชาการอื่นและปฏิบัติราชการประจำอยู่ในจังหวัดนั้น ให้เป็นไป ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองบัญชาการ หรือมติ ของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรีด้วย ในการนี้ ให้มีอำนาจสั่งการใด ๆ เพื่อให้ เกิดการประสานงานและความร่วมมือกันในการปฏิบัติหน้าที่ หรือยับยั้งการกระทำใด ๆ ของ ข้าราชการตำรวจในจังหวัดที่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ หรือกองบัญชาการ มติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรีไว้ชั่วคราว แล้วรายงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกองบัญชาการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด

ลักษณะ ๓

คณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ

มาตรา ๑๖ ให้มีคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “ก.ต.ช.” มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการตำรวจ และกำกับดูแลสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ปฏิบัติตามนโยบาย ระเบียบแบบแผน มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมาย

มาตรา ๑๗ ให้ ก.ต.ช. ประกอบด้วย

(๑) นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติและผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง

(๒) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสี่คน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาโดยกรรมการตาม (๑)

ให้ประธานกรรมการ โดยคำแนะนำของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ แต่งตั้งข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจโทขึ้นไปคนหนึ่งเป็นเลขานุการ ก.ต.ช. และแต่งตั้งข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจตรีขึ้นไปจำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ ก.ต.ช.

หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๒) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ต.ช.

ให้นายกรัฐมนตรีประกาศรายชื่อกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติผู้ทรงคุณวุฒิในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๘ นอกจากอำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๖ ให้ ก.ต.ช. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) ออกระเบียบ ประกาศ หรือมีมติในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารราชการตำรวจ และวิธีปฏิบัติราชการของข้าราชการตำรวจ ให้เป็นไปตามแบบแผนและนโยบายที่ ก.ต.ช. กำหนด

(๒) เสนอแนะให้มีการตราพระราชกฤษฎีกาตามมาตรา ๖ วรรคสอง

(๓) พิจารณาคำเนิการคัดเลือกข้าราชการตำรวจเพื่อกำเนิการแต่งตั้งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติตามที่นายกรัฐมนตรีเสนอ

(๔) กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการกระจายอำนาจระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับตำรวจภูธรจังหวัด และราชการส่วนท้องถิ่น ในกรณีที่ ก.ต.ช. เห็นว่ามีความจำเป็นและเหมาะสม

(๕) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่ ก.ต.ช. มอบหมาย

(๖) ตรวจสอบการปฏิบัติตามนโยบาย การบริหารราชการตำรวจให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น ในการนี้ ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจของกรุงเทพมหานคร จังหวัดและสถานีตำรวจต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในเขตพื้นที่ดังกล่าว แล้วรายงาน ก.ต.ช. เพื่อพิจารณาคำเนิการตามควรแก่กรณีต่อไป

องค์ประกอบ การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหา และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ต.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(๗) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมายหรือตามที่มีกฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ ก.ต.ช.

ระเบียบหรือประกาศตาม (๑) เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๑๕ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๗ (๒) ต้องมีความเชี่ยวชาญ หรือประสบการณ์ในด้านกฎหมาย การงบประมาณ การพัฒนาองค์กร การวางแผน หรือการบริหารและจัดการ

มาตรา ๒๐ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์

(๓) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือเป็นที่ปรึกษาของข้าราชการการเมืองหรือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม

(๔) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง

(๕) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ

(๖) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

(๗) ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๘) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ

(๙) ไม่เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะรื้อขาย ผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ

(๑๐) ไม่เป็นกรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

มาตรา ๒๑ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปีและอาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันไม่ได้

ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับสรรหาใหม่เข้ารับหน้าที่

มาตรา ๒๒ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๒๑ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐

(๕) ก.ต.ช. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดให้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือมีการกระทำ หรือมีคุณลักษณะไม่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่กรรมการ

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ดำเนินการสรรหาและแต่งตั้งบุคคลเป็นกรรมการแทน เว้นแต่วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะเหลือไม่ถึงเก้าสิบวัน ในกรณีนี้จะไม่ดำเนินการให้มีการสรรหาก็ได้

ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๒๓ การประชุมของ ก.ต.ช. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุม ก.ต.ช. ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

ประธานกรรมการและกรรมการ โดยตำแหน่งจะมอบหมายบุคคลใดให้มาประชุมแทนไม่ได้

ให้ ก.ต.ช. มีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการประชุมและการลงมติของ ก.ต.ช.

คณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๘ (๕) และของคณะกรรมการตามมาตรา ๑๘ (๖)

ลักษณะ ๔

ยศตำรวจและชั้นข้าราชการตำรวจ

มาตรา ๒๔ ยศตำรวจมีตามลำดับดังต่อไปนี้

พลตำรวจเอก
 พลตำรวจโท
 พลตำรวจตรี
 พันตำรวจเอก
 พันตำรวจโท
 พันตำรวจตรี
 ร้อยตำรวจเอก
 ร้อยตำรวจโท
 ร้อยตำรวจตรี
 คาบตำรวจ
 จำสิบตำรวจ
 สิบตำรวจเอก
 สิบตำรวจโท
 สิบตำรวจตรี

ว่าที่ยศใดให้ถือเสมือนยศนั้น ถ้าผู้ซึ่งมียศตำรวจเป็นหญิง ให้เติมคำว่า “หญิง” ท้ายยศตำรวจนั้นด้วย

มาตรา ๒๕ ชั้นข้าราชการตำรวจมีดังต่อไปนี้

(๑) ชั้นสัญญาบัตร ได้แก่ ผู้มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

(๒) ชั้นประทวน ได้แก่ ผู้มียศสิบตำรวจตรี สิบตำรวจโท สิบตำรวจเอก จำสิบตำรวจ และคาบตำรวจ

(๓) ชั้นพลตำรวจ ได้แก่ พลตำรวจสำรอง

พลตำรวจสำรอง คือ ผู้ที่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจ โดยได้รับการคัดเลือกหรือสอบแข่งขันเข้ารับการศึกษาอบรมในสถานศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มาตรา ๒๖ การแต่งตั้งยศตำรวจชั้นสัญญาบัตร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร. และให้ทำโดยประกาศพระบรมราชโองการ

การแต่งตั้งยศตำรวจชั้นสัญญาบัตรเป็นกรณีพิเศษ อาจกระทำได้โดยประกาศพระบรมราชโองการ

ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งยศตำรวจชั้นสัญญาบัตรจะแต่งตั้งว่าที่ยศตำรวจชั้นสัญญาบัตรเป็นการชั่วคราวก็ได้ โดยให้ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้ เป็นผู้แต่งตั้ง

(๑) ตั้งแต่ว่าที่ยศพลตำรวจตรีขึ้นไป ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง

(๒) ตั้งแต่ว่าที่ยศร้อยตำรวจตรีขึ้นไป แต่ไม่สูงกว่าว่าที่ยศพันตำรวจเอก ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้แต่งตั้ง

มาตรา ๒๗ การแต่งตั้งยศตำรวจชั้นประทวน ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้บังคับบัญชาระดับผู้บัญชาการขึ้นไปซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้แต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

การแต่งตั้งยศตำรวจชั้นประทวนเป็นกรณีพิเศษ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้แต่งตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๒๘ การถอดหรือการออกจากยศตำรวจชั้นสัญญาบัตร ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้ทำโดยประกาศพระบรมราชโองการ

มาตรา ๒๙ การให้ออกจากว่าที่ยศตำรวจชั้นสัญญาบัตรหรือการถอดหรือการออกจากยศตำรวจชั้นประทวน ให้ผู้มีอำนาจสั่งตามมาตรา ๒๖ วรรคสาม หรือมาตรา ๒๗ แล้วแต่กรณี สั่งได้ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ลักษณะ ๕**คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ**

มาตรา ๓๐ ให้มีคณะกรรมการข้าราชการตำรวจคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “ก.ตร.”
ประกอบด้วย

(๑) นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการข้าราชการตำรวจ เลขาธิการ ก.พ. ผู้บัญชาการ
ตำรวจแห่งชาติ จเรตำรวจแห่งชาติ และรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นกรรมการข้าราชการ
ตำรวจโดยตำแหน่ง

(๒) กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่ง
ได้รับการเลือกตามมาตรา ๓๕ ดังต่อไปนี้

(ก) ผู้ซึ่งเคยรับราชการเป็นข้าราชการตำรวจ ในตำแหน่งตั้งแต่ผู้บัญชาการ หรือเทียบผู้
บัญชาการขึ้นไปจำนวนห้าคน แต่ต้องเป็นผู้ซึ่งพ้นจากความเป็นข้าราชการตำรวจไปแล้วเกินหนึ่งปี

(ข) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่เป็นข้าราชการตำรวจจำนวนหกคน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขา
นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ อาชญวิทยาและงานยุติธรรม หรือสาขา
อื่นตามที่ ก.ตร. กำหนด สาขาละไม่เกินหนึ่งคน เว้นแต่ในกรณีที่มีรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
ซึ่งเป็นกรรมการข้าราชการตำรวจตาม (๑) เพิ่มขึ้น ก็ให้มีกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ
เพิ่มขึ้นอีกตามจำนวนของรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่เพิ่มขึ้นนั้น

บุคคลซึ่งเคยเป็นข้าราชการตำรวจ หากได้พ้นจากความเป็นข้าราชการตำรวจไปแล้วเกิน
สิบปีและมีอายุไม่เกินหกสิบห้าปี อาจได้รับการสรรหาเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๒) (ข) ได้
แต่ต้องมีจำนวนไม่เกินหนึ่งคน

ให้ผู้บัญชาการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจเป็นเลขานุการ ก.ตร. และรองผู้
บัญชาการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจเป็นผู้ช่วยเลขานุการ ก.ตร.

ให้นายกรัฐมนตรีประกาศรายชื่อกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๑ ให้ ก.ตร. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบายและมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจและจัดระบบราชการตำรวจ รวมตลอดทั้งการอบรมและพัฒนาข้าราชการตำรวจ ในกรณีนี้หาก ก.ต.ช. ได้กำหนดระเบียบแบบแผนและนโยบายไว้เป็นการทั่วไป การกำหนดในเรื่องดังกล่าวของ ก.ตร. ต้องสอดคล้องกับระเบียบแบบแผนและนโยบายของ ก.ต.ช. และให้ ก.ตร. แจ้งการดำเนินการนั้นให้ ก.ต.ช. ทราบด้วย

(๒) ออกกฎ ก.ตร. ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ประกาศ หรือมีมติเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

(๓) กำกับดูแล ตรวจสอบ และแนะนำ เพื่อให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติรายงานเกี่ยวกับการสอบ การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการและการปฏิบัติการอื่นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้

(๔) รายงานคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาปรับปรุงเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง เงินเพิ่มค่าครองชีพ สวัสดิการ หรือประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับข้าราชการตำรวจให้เหมาะสม

(๕) กำหนดชั้นยศที่ควรบรรจุแต่งตั้งและอัตราเงินเดือนที่ควรได้รับสำหรับวุฒิปริญญา หรือประกาศนียบัตรต่าง ๆ

(๖) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้

(๗) พิจารณาอนุมัติแก้ไขทะเบียนประวัติเกี่ยวกับวันเดือนปีเกิด และการควบคุมเกษียณอายุของข้าราชการตำรวจ

(๘) ในกรณีที่พิจารณาเห็นว่าการปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้มีมติสั่งการให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติปฏิบัติการให้ถูกต้องเหมาะสม ถ้าสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ปฏิบัติการตามมติดังกล่าว ให้รายงานต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและสั่งการต่อไป

(๙) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่ ก.ตร. มอบหมาย

(๑๐) ปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในมาตราอื่นแห่งพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

กฎ ก.ตร. เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๑๒ เพื่อรักษาความเที่ยงธรรมในการแต่งตั้งและโยกย้ายข้าราชการตำรวจ ให้ ก.ตร. ออกกฎ ก.ตร. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งและโยกย้ายข้าราชการตำรวจไว้ให้ชัดเจนแน่นอน กฎ ก.ตร. ดังกล่าวให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๓ กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐ และต้องไม่เป็นข้าราชการหรือกลับเข้ารับราชการสำหรับกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๐ (๒) (ก) และต้องไม่เป็นข้าราชการตำรวจ สำหรับกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๐ (๒) (ข)

ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ ก.ตร. เป็นผู้วินิจฉัย

มาตรา ๑๔ กรรมการข้าราชการตำรวจจะเป็นกรรมการใน ก.ต.ช. ในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่นายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

มาตรา ๑๕ การเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๐ ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ก) ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้กำกับการ พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ หรือตำแหน่งเทียบเท่าขึ้นไปเป็นผู้เลือก

(๒) กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ข) ให้กรรมการข้าราชการตำรวจโดยตำแหน่งตามมาตรา ๓๐ (๑) และผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ก) เป็นผู้เลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร. แล้วเสนอไปยังคณะรัฐมนตรี เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พร้อมกับกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ก)

มาตรา ๓๖ การเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ก) ให้ประธาน ก.ตร. รับสมัครบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของการเป็นกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจัดส่งบัญชีรายชื่อบุคคลดังกล่าวโดยเรียงลำดับตามตัวอักษรไปยังผู้มีสิทธิเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๕ (๑) ก่อนวันเลือกเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน

หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๓๗ ในการเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ก) ให้ผู้ซึ่งได้รับคะแนนมากตามลำดับลงมาตามจำนวนที่กำหนดไว้เป็นผู้ได้รับเลือก

ในกรณีที่มิได้มีผู้ได้รับเลือกหลายคน ได้คะแนนเท่ากันจนเป็นเหตุให้ไม่สามารถเรียงลำดับผู้รับเลือกตามจำนวนที่จะพึงมีได้ ให้ประธานกรรมการข้าราชการตำรวจทำการจับสลากเพื่อให้ได้รับเลือกจนครบจำนวน

ให้ขึ้นบัญชีรายชื่อผู้ซึ่งไม่ได้รับเลือก ซึ่งอยู่ในอันดับถัดจากผู้ได้รับเลือกลงมาตามลำดับตามจำนวนที่ ก.ตร. เห็นสมควรไว้ด้วย

มาตรา ๓๘ กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

ให้กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่ากรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเลือกใหม่เข้ารับหน้าที่

มาตรา ๓๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๓๘ กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๓

(๒) ก.ตร. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการข้าราชการตำรวจทั้งหมดให้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีความประพฤติเสื่อมเสียหรือมีการกระทำหรือมีคุณลักษณะไม่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่กรรมการข้าราชการตำรวจ

(๓) มีเหตุตามมาตรา ๒๒ (๑) (๒) หรือ (๓)

(๔) สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะผู้บริหารท้องถิ่น

มาตรา ๔๐ ในกรณีที่กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ก) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ผู้ซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อในประเภทนั้นตามมาตรา ๓๗ วรรคสาม ในอันดับแรกเป็นกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิแทนและให้อยู่ในตำแหน่งเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ในกรณีที่กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) (ข) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ดำเนินการเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างโดยให้นำความในมาตรา ๓๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การดำรงตำแหน่งของกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิที่ดำรงตำแหน่งแทนหากมีกำหนดเวลาไม่ถึงสองปี ไม่ให้นับเป็นวาระการดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๓๘

มาตรา ๔๑ ในกรณีที่กรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิจะพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ภายในหกสิบวันก่อนวันครบวาระ

มาตรา ๔๒ การประชุม ก.ตร. ต้องมีกรรมการข้าราชการตำรวจมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการข้าราชการตำรวจทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในกรณีที่ประธานกรรมการข้าราชการตำรวจไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการข้าราชการตำรวจที่มาประชุมเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

ให้ประธานกรรมการข้าราชการตำรวจเป็นผู้เรียกประชุม แต่ในกรณีที่กรรมการข้าราชการตำรวจไม่น้อยกว่าหกคนร้องขอให้เรียกประชุม ให้ประธานกรรมการข้าราชการตำรวจเรียกประชุมภายในเจ็ดวันนับแต่วันได้รับร้องขอ

ให้ ก.ตร. มีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการประชุมและการลงมติของ ก.ตร. และของคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๓๑ (๕)

มาตรา ๔๓ ในกรณีที่ ก.ตร. มีหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้เสนอเรื่องต่อ ก.ตร. แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิกรรมการข้าราชการตำรวจคนหนึ่งคนใดที่จะเสนอ

ลักษณะ ๖

ระเบียบข้าราชการตำรวจ

หมวด ๑

ตำแหน่งและการกำหนดตำแหน่ง

มาตรา ๔๔ ตำแหน่งข้าราชการตำรวจมีดังต่อไปนี้

- (๑) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
- (๒) จเรตำรวจแห่งชาติ และรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
- (๓) ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
- (๔) ผู้บัญชาการ
- (๕) รองผู้บัญชาการ
- (๖) ผู้บังคับการ และพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
- (๗) รองผู้บังคับการ และพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ
- (๘) ผู้กำกับการ และพนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ
- (๙) รองผู้กำกับการ และพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ
- (๑๐) สารวัตร และพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ
- (๑๑) รองสารวัตร และพนักงานสอบสวน
- (๑๒) ผู้บังคับหมู่
- (๑๓) รองผู้บังคับหมู่

ก.ตร. จะกำหนดให้มีตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่น โดยจะให้ชื่อตำแหน่งใดเทียบกับตำแหน่งตามวรรคหนึ่งก็ได้ โดยให้กำหนดไว้ในกฎ ก.ตร.

การกำหนดตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นให้มีเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้เกิดประสิทธิภาพและประหยัด และเมื่อหมดความจำเป็นตามที่กำหนดไว้ในกฎ ก.ตร. แล้ว ให้ยุบตำแหน่งนั้น

มาตรา ๔๕ ในส่วนราชการต่าง ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะให้มีตำแหน่งข้าราชการตำรวจตำแหน่งใด จำนวนเท่าใด และคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งอย่างไร และจะให้มียศหรือไม่ และถ้าให้มียศจะให้มียศใด รวมตลอดถึงการตัดโอนตำแหน่งจากส่วนราชการหนึ่งไปเพิ่มให้อีกส่วนราชการหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่ ก.ตร. กำหนด โดยให้คำนึงถึงลักษณะหน้าที่และความรับผิดชอบ ปริมาณและคุณภาพของงาน รวมทั้งความมีประสิทธิภาพและการประหยัด

การกำหนดจำนวนตำแหน่งข้าราชการตำรวจตั้งแต่ตำแหน่งผู้บังคับการ พนักงานสอบสวน ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ หรือตำแหน่งเทียบเท่าขึ้นไปในส่วนราชการต่าง ๆ ต้องได้รับความเห็นชอบจาก ก.ต.ช. ก่อน

มาตรา ๔๖ ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๔๔ ได้รับเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษตามระเบียบที่ ก.ตร. กำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

ในการกำหนดจำนวนเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานและการดำรงตนอยู่ในความยุติธรรมได้อย่างมีเกียรติ โดยเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนที่รัฐจ่ายให้แก่ข้าราชการฝ่ายอื่นที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมประกอบด้วย

มาตรา ๔๗ ข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน ให้ได้รับการเลื่อนตำแหน่งดังต่อไปนี้

(๑) พนักงานสอบสวน เมื่อดำรงตำแหน่งและได้รับเงินเดือนตามที่ ก.ตร. กำหนด อีกทั้งได้ผ่านการประเมินแล้ว ให้ผู้นั้นเป็นพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ

(๒) พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ เมื่อดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและได้รับเงินเดือนถึงขั้นต่ำของระดับ ส.๓ อีกทั้งได้ผ่านการประเมินแล้ว ให้ผู้นั้นเป็นพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ

(๓) พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ เมื่อดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและได้รับเงินเดือนถึงขั้นต่ำของระดับ ส.๔ อีกทั้งได้ผ่านการประเมินแล้ว ให้ผู้นั้นเป็นพนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ

(๔) พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและได้รับเงินเดือนถึงขั้นต่ำของระดับ ส.๕ อีกทั้งได้ผ่านการประเมินแล้ว ให้ผู้นั้นเป็นพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ

(๕) พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ เมื่อดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสามปีและได้รับเงินเดือนถึงขั้นต่ำของระดับ ส.๖ อีกทั้งได้ผ่านการประเมินแล้ว พร้อมทั้งมีตำแหน่งว่างให้ผู้นั้นเป็นพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

ในการประเมินพิจารณาเลื่อนตำแหน่งพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้นำปริมาณและคุณภาพของสำนวนการสอบสวนมาประกอบการพิจารณาด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร.

การแต่งตั้งพนักงานสอบสวนจะมีจำนวนเท่าใด มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับบัญชาเพียงใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร.

หมวด ๒

การบรรจุ การแต่งตั้งและการเลื่อนชั้นเงินเดือน

มาตรา ๔๘ ผู้ที่จะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์
- (๓) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (๔) ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- (๕) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง
- (๖) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๔๙ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้บังคับบัญชาตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. เป็นผู้มียอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

มาตรา ๕๐ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจชั้นพลตำรวจ ชั้นประทวน และชั้นสัญญาบัตร ให้บรรจุจากบุคคลผู้ได้รับคัดเลือกหรือสอบแข่งขันได้

หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกหรือการสอบแข่งขันให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร. และให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้บังคับบัญชาที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกหรือสอบแข่งขัน

มาตรา ๕๑ การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่ง ให้แต่งตั้งตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) ตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจาก ข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจเอก

(๒) ตำแหน่งจเรตำรวจแห่งชาติ และรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจโทหรือพลตำรวจเอก

(๓) ตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจาก ข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจโท

(๔) ตำแหน่งผู้บัญชาการ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจตรีหรือพลตำรวจโท

(๕) ตำแหน่งรองผู้บัญชาการ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจตรี

(๖) ตำแหน่งผู้บังคับการ และพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจเอกซึ่งได้รับอัตราเงินเดือนพันตำรวจเอก (พิเศษ) หรือพลตำรวจตรี

(๗) ตำแหน่งรองผู้บังคับการ และพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ ให้แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจเอกหรือพันตำรวจเอกซึ่งได้รับอัตราเงินเดือนพันตำรวจเอก (พิเศษ)

(๘) ตำแหน่งผู้กำกับการ และพนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ ให้แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจโทหรือพันตำรวจเอก

(๙) ตำแหน่งรองผู้กำกับการ และพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ ให้แต่งตั้งจาก ข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจโท

(๑๐) ตำแหน่งสารวัตร และพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ ให้แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศร้อยตำรวจเอกขึ้นไปแต่ไม่สูงกว่าพันตำรวจโท

(๑๑) ตำแหน่งรองสารวัตร และพนักงานสอบสวน ให้แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศร้อยตำรวจตรีขึ้นไปแต่ไม่สูงกว่าร้อยตำรวจเอก

(๑๒) ตำแหน่งผู้บังคับหมู่ ให้แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจยศสิบตำรวจตรีขึ้นไปแต่ไม่สูงกว่าดาบตำรวจ

(๑๓) ตำแหน่งรองผู้บังคับหมู่ ให้แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจชั้นพลตำรวจ การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตาม (๒) ถึง (๑๓) อาจแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าด้วยก็ได้

มาตรา ๕๒ ข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๕๑ (๑๒) หรือ (๑๓) อาจได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและมียศตามมาตรา ๕๑ (๑๑) ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

ข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๕๑ (๑๓) อาจได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและมียศตามมาตรา ๕๑ (๑๒) ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๕๓ การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๑) (๒) (๓) และ (๔) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๑) ให้นายกรัฐมนตรีคัดเลือกรายชื่อข้าราชการตำรวจ แล้วเสนอ ก.ต.ช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน แล้วให้ นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(๒) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๒) (๓) และ (๔) ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติคัดเลือกรายชื่อข้าราชการตำรวจเสนอ ก.ต.ช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนแล้วให้ นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

มาตรา ๕๔ การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๕) ลงมาและเป็นการแต่งตั้งในสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือในกองบัญชาการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๕) และ (๖) ในสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติคัดเลือกรายชื่อข้าราชการตำรวจในสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเสนอ ก.ตร. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน แล้วให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

ในกรณีเป็นการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจในกองบัญชาการที่สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติรับฟังข้อเสนอแนะของผู้บัญชาการที่เกี่ยวข้องด้วย

(๒) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๕) และ (๖) ในกองบัญชาการที่มีได้สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการคัดเลือกรายชื่อข้าราชการตำรวจในกองบัญชาการนั้นเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อพิจารณาเสนอ ก.ตร. ให้ความเห็นชอบก่อนแล้วให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

ในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเห็นว่า การคัดเลือกของผู้บัญชาการตามวรรคหนึ่งยังไม่เหมาะสม ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจะทำความเห็นพร้อมข้อเสนอแนะและเหตุผลเสนอ ก.ตร. เพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

(๓) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๗) ลงมาในสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือในกองบัญชาการที่มีได้สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้บัญชาการเป็นผู้แต่งตั้งจากข้าราชการตำรวจในสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือในกองบัญชาการนั้น แล้วแต่กรณี โดยให้ผู้บังคับการที่เกี่ยวข้องมีข้อเสนอแนะและมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นชอบด้วย และหากไม่เป็นที่ยุติ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ชี้ขาด แต่ในการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๘)

ลงมา ไม่สูงกว่าตำแหน่งเดิมภายในกองบังคับการที่สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือในกองบัญชาการที่มีได้สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บังคับการเป็นผู้แต่งตั้ง

การกำหนดขึ้นตอนใด ๆ อันจะเป็นการชะลอ จำกัด ตัดทอน หรือยับยั้งการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจตามมาตรา ๕๔ (๓) จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติหรือเพื่อประโยชน์ของทางราชการตามที่ ก.ตร. กำหนด

ในกรณีการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๘) ลงมาไม่สูงกว่าตำแหน่งเดิมในกองบัญชาการที่สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการเป็นผู้แต่งตั้งโดยรับฟังข้อเสนอแนะของผู้บังคับการที่เกี่ยวข้องด้วย

มาตรา ๕๕ การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๕) ลงมาจากส่วนราชการหนึ่งไปอีกส่วนราชการหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๕) และ (๖) ระหว่างสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกับกองบัญชาการที่มีได้สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและผู้บัญชาการที่เกี่ยวข้องทำความตกลงกัน และให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเสนอ ก.ตร. ให้ความเห็นชอบก่อน แล้วให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

ในกรณีที่เป็นการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจระหว่างกองบัญชาการที่มีได้สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการที่เกี่ยวข้องทำความตกลงกันและให้ผู้บัญชาการที่ประสงค์จะแต่งตั้งข้าราชการตำรวจผู้นั้นเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเพื่อนำเสนอ ก.ตร. ให้ความเห็นชอบก่อน แล้วให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

ในกรณีที่ไม่อาจตกลงกันได้ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและผู้บัญชาการที่เกี่ยวข้องทำความเห็นและเหตุผลของตนเสนอ ก.ตร. เพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

(๒) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๓) ลงมาระหว่างสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกับกองบัญชาการที่มีได้สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจ

แห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและผู้บัญชาการที่เกี่ยวข้องทำความตกลงกัน และให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้บัญชาการที่ประสงค์จะแต่งตั้งข้าราชการตำรวจผู้นั้นเป็นผู้แต่งตั้ง

(๓) การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๗) ลงมาระหว่างกองบัญชาการที่มีได้สังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติให้ผู้บัญชาการที่เกี่ยวข้องทำความตกลงกันและให้ผู้บัญชาการที่ประสงค์จะแต่งตั้งข้าราชการตำรวจผู้นั้นเป็นผู้แต่งตั้ง

มาตรา ๕๖ ในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเห็นว่าการใช้อำนาจในการแต่งตั้งของผู้บัญชาการไม่เป็นธรรมหรือมีกรณีไม่ชอบด้วยหลักเกณฑ์หรือวิธีการที่ ก.ตร. กำหนดตามมาตรา ๕๗ หรือมีกรณีที่จะต้องดำเนินการทางวินัยและมีความจำเป็นต้องให้ข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่มาตรา ๔๔ (๕) ลงมาให้พ้นจากพื้นที่หรือหน้าที่ หรือมีเหตุพิเศษตามที่ ก.ตร. กำหนด ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีอำนาจสั่งแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๕) ลงมาได้ตามควรแก่กรณี

การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตามวรรคหนึ่ง ให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๕) และ (๖) ให้เสนอ ก.ตร. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน

มาตรา ๕๗ การคัดเลือก การทำความตกลงกัน การให้ความเห็นชอบ และการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตามมาตรา ๕๗ (๒) มาตรา ๕๔ และมาตรา ๕๕ ให้พิจารณาโดยคำนึงถึงความอาวุโส ประวัติการรับราชการ ผลการปฏิบัติงาน ความประพฤติ และความรู้ความสามารถประกอบกัน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

การคัดเลือกและการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้มีอำนาจคัดเลือกหรือแต่งตั้งพิจารณาจากข้าราชการตำรวจที่คณะกรรมการคัดเลือกเสนอแนะ

ให้ ก.ตร. แต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้าราชการตำรวจผู้มีสิทธิดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๔๔ (๒) ถึง (๑๐) โดยคณะกรรมการคัดเลือกดังกล่าวอย่างน้อยต้องประกอบด้วยรองหัวหน้าหน่วยงานนั้นทุกคน

มาตรา ๕๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๖๔ ข้าราชการตำรวจผู้ใดมีคุณวุฒิสูงขึ้น และมีสิทธิได้รับเงินเดือนสูงขึ้นตามที่ ก.ตร. กำหนด ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๖๔ เป็นผู้มีอำนาจสั่งเลื่อน

มาตรา ๕๕ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจหรือการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจให้ดำรงตำแหน่งใด ผู้ได้รับการบรรจุหรือได้รับการแต่งตั้งต้องมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามที่ ก.ตร. กำหนดตามมาตรา ๔๕ เว้นแต่มีเหตุผลและความจำเป็น ก.ตร. อาจอนุมัติให้บรรจุหรือแต่งตั้งข้าราชการตำรวจที่ไม่มีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามที่กำหนดไว้ก็ได้

การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจไปดำรงตำแหน่งอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าตำแหน่งเดิม เว้นแต่มีเหตุผลและความจำเป็น ก.ตร. อาจอนุมัติให้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่ต่ำกว่าตำแหน่งเดิมเป็นพิเศษเฉพาะรายได้

มาตรา ๖๐ ผู้ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจตามมาตรา ๕๐ ให้ทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการในตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้ง โดยมีกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือน

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการทดลอง การประเมินผลการทดลอง การรายงานผลการทดลองและการยกเว้นไม่ต้องทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ รวมทั้งการสั่งให้ออกจากราชการอันเนื่องมาจากการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

ผู้ใดถูกสั่งให้ออกจากราชการระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ ไม่ให้ถือว่าผู้นั้นเคยเป็นข้าราชการตำรวจ แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นที่ได้รับจากทางราชการในระหว่างที่ผู้นั้นทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ

มาตรา ๖๑ การสั่งให้ข้าราชการตำรวจประจำสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือส่วนราชการใด หรือสำรองราชการในส่วนราชการใด โดยให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่เดิมและโดยจะให้ขาดจากอัตราเงินเดือนในตำแหน่งเดิมหรือไม่ก็ได้ ให้ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้เป็นผู้สั่งได้ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

(๑) นายกรัฐมนตรีสำหรับผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

(๒) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติสำหรับข้าราชการตำรวจทุกตำแหน่ง

(๓) ผู้บัญชาการสำหรับข้าราชการตำรวจในกองบัญชาการหรือในส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ

มาตรา ๖๒ การโอนข้าราชการตำรวจไปรับราชการในส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นจะกระทำได้เมื่อเจ้าตัวสมัครใจและส่วนราชการหรือหน่วยงานต้องการจะรับโอนผู้นั้น โดยให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานที่ขอรับโอนทำความตกลงกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มาตรา ๖๓ ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๔๕ เป็นผู้สั่งบรรจุในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) การโอนข้าราชการซึ่งไม่ใช่ข้าราชการตำรวจหรือการโอนพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจ ยกเว้นข้าราชการการเมือง ข้าราชการซึ่งอยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ และพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติงาน ให้กระทำได้เมื่อเจ้าตัวสมัครใจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องการจะรับโอนผู้นั้น โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทำความตกลงกับผู้มีอำนาจสั่งบรรจุของส่วนราชการหรือหน่วยงานสังกัดเดิม ในการนี้ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติพิจารณาโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ทางราชการตำรวจจะได้รับ ทั้งนี้ ในการดำเนินการรับโอนการกำหนดตำแหน่ง ชั้นยศและอัตราเงินเดือน และการนับเวลาราชการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

(๒) การกลับเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจ

(ก) ข้าราชการตำรวจซึ่งได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ออกจากราชการไปปฏิบัติงานใด ๆ ซึ่งให้นับเวลาระหว่างนั้นสำหรับการคำนวณบำเหน็จบำนาญเหมือนเต็มเวลาราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ถ้าผู้นั้นขอกลับเข้ารับราชการภายในกำหนดเวลาที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติแต่ไม่เกินสี่ปีนับแต่วันออกจากราชการ ไปปฏิบัติงานดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

(ข) ข้าราชการตำรวจซึ่งออกจากราชการไปแล้ว และไม่ใช่เป็นกรณีออกจากราชการในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ ถ้าสมัครเข้ารับราชการ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องการที่จะรับผู้นั้นเข้ารับราชการ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติดำเนินการบรรจุและแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

(ค) ข้าราชการซึ่งมิใช่ข้าราชการตำรวจหรือพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่ง ออกจากราชการหรือออกจากงานไปแล้ว แต่ไม่รวมถึงข้าราชการการเมือง ข้าราชการซึ่งออกจาก ราชการในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการและพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่ง ออกจากงานในระหว่างทดลองปฏิบัติงาน ถ้าสมัครเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจ และเมื่อ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเห็นสมควรรับบุคคลนั้นกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการตำรวจ ในกรณีนี้ ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติพิจารณาโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ทางราชการตำรวจจะได้รับ ทั้งนี้ การดำเนินการให้กลับเข้ารับราชการ การกำหนดตำแหน่งชั้นยศ และอัตราเงินเดือน และการ นับเวลาราชการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๖๔ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้สั่งเลื่อนเงินเดือนข้าราชการตำรวจระดับ ส. ๘ ระดับ ส.๗ และระดับ ส.๖ เมื่อได้รับความเห็นชอบจาก ก.ตร. แล้ว

การสั่งเลื่อนเงินเดือนข้าราชการตำรวจตั้งแต่ระดับ ส.๕ ลงมาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ กำหนดในระเบียบ ก.ตร.

การพิจารณาเลื่อนเงินเดือนข้าราชการตำรวจ ให้คำนึงถึงคุณภาพและปริมาณงานประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพของงานที่ได้ปฏิบัติมา ความสามารถ และความอดสาหัสในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจน การรักษาวินัยและการปฏิบัติตนเหมาะสมกับการเป็นข้าราชการตำรวจตามรายงานของ ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

การเลื่อนเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษเกินสองขั้น ต้องได้รับอนุมัติจาก ก.ตร. เป็นพิเศษเฉพาะ ราย

มาตรา ๖๕ ข้าราชการตำรวจผู้ใดถึงแก่ความตายเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ก.ตร. จะพิจารณาเลื่อนเงินเดือนให้ผู้นั้นเป็นกรณีพิเศษเพื่อประโยชน์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญก็ได้

มาตรา ๖๖ ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่พัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ทักษะคติ คุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติราชการของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อใช้ ประกอบการพิจารณาแต่งตั้งและเลื่อนเงินเดือน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาที่ กำหนดในกฎ ก.ตร.

หมวด ๓

เงินเดือน เงินประจำตำแหน่งและเงินเพิ่มอื่น

มาตรา ๖๗ อัตราเงินเดือน อัตราเงินประจำตำแหน่ง การให้ได้รับเงินประจำตำแหน่งและการจ่ายเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการตำรวจ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง

มาตรา ๖๘ ให้ข้าราชการตำรวจได้รับเงินเดือนดังต่อไปนี้

- (๑) ข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจเอก ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ได้รับเงินเดือนขั้นสูงสุดของระดับ ส. ๕
- (๒) ข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจเอก ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๘
- (๓) ข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจโท ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๗
- (๔) ข้าราชการตำรวจยศพลตำรวจตรี ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๖
- (๕) ข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจเอกอัตราเงินเดือนพันตำรวจเอก (พิเศษ) ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๕
- (๖) ข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจเอก ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๔
- (๗) ข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจโท ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๓
- (๘) ข้าราชการตำรวจยศพันตำรวจตรี ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๒
- (๙) ข้าราชการตำรวจยศร้อยตำรวจเอก ร้อยตำรวจโท และร้อยตำรวจตรี ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ส. ๑
- (๑๐) ข้าราชการตำรวจยศดาบตำรวจ ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ป. ๓
- (๑๑) ข้าราชการตำรวจยศจำสิบตำรวจอัตราเงินเดือนจำสิบตำรวจ (พิเศษ) ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ป. ๒

(๑๒) ข้าราชการตำรวจยศจ่าสิบตำรวจ สิบตำรวจเอก สิบตำรวจโท และสิบตำรวจตรี ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ป. ๑

(๑๓) ข้าราชการตำรวจชั้นพลตำรวจสำรอง ให้ได้รับเงินเดือนระดับ พ. ๑

ให้ข้าราชการตำรวจตามวรรคหนึ่งได้รับเงินเดือนในขั้นต่ำของระดับนั้นๆ ในกรณีที่จะให้ได้รับเงินเดือนสูงกว่าหรือต่ำกว่าขั้นต่ำหรือสูงกว่าขั้นสูงของระดับ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

ข้าราชการตำรวจตาม (๒) ถึง (๑๓) อาจได้รับเงินเดือนในระดับสูงขึ้นไปกว่าที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งก็ได้ โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวให้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการได้รับเงินเดือนในระดับสูงขึ้นไปดังกล่าวและการรับเงินประจำตำแหน่งไว้ด้วย

มาตรา ๖๕ ข้าราชการตำรวจอาจได้รับเงินเพิ่มค่าครองชีพชั่วคราวตามภาวะเศรษฐกิจ ทั้งนี้ตามจำนวน หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๖๖ ข้าราชการตำรวจอาจได้รับเงินเพิ่มพิเศษรายเดือน เงินเพิ่มอื่น หรือเงินช่วยเหลือตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๖๗ ข้าราชการตำรวจอาจได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่ประจำอยู่ในต่างประเทศหรือตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

หมวด ๔

การรักษาราชการแทนและการปฏิบัติราชการแทน

มาตรา ๗๒ ในกรณีที่ตำแหน่งข้าราชการตำรวจในส่วนราชการหรือหน่วยงานใดในสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่างลง หรือผู้ดำรงตำแหน่งใดไม่สามารถปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้บังคับบัญชาดังต่อไปนี้สั่งให้ข้าราชการตำรวจซึ่งเห็นสมควรรักษาราชการแทนในตำแหน่งนั้นได้

(๑) นายกรัฐมนตรี สำหรับตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

(๒) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ สำหรับตำแหน่งตั้งแต่จเรตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือตำแหน่งเทียบเท่าลงมา

(๓) ผู้บัญชาการหรือตำแหน่งเทียบเท่า สำหรับตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับการ พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ หรือตำแหน่งเทียบเท่าลงมาในส่วนราชการนั้น

(๔) ผู้บังคับการ หรือตำแหน่งเทียบเท่า สำหรับตำแหน่งตั้งแต่ผู้กำกับการ พนักงานสอบสวน ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือตำแหน่งเทียบเท่าลงมาในส่วนราชการนั้น

ในกรณีที่ไม่มี การแต่งตั้งให้ข้าราชการตำรวจผู้รักษาราชการแทนและมีผู้ดำรงตำแหน่งรองของตำแหน่งนั้น ให้ผู้ดำรงตำแหน่งรองเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรอง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ และมีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยของตำแหน่งดังกล่าว ให้ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเป็นผู้รักษาราชการแทนในตำแหน่งนั้น ถ้ามีผู้ดำรงตำแหน่งรองหรือผู้ช่วยหลายคน ให้ผู้มีอาวุโสตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. เป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีทั้งผู้ดำรงตำแหน่งรองหรือผู้ช่วย หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ก็ให้ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้มีอาวุโสตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. ในส่วนราชการหรือหน่วยงานนั้นเป็นผู้รักษาราชการแทน

เพื่อประโยชน์ของทางราชการ ข้าราชการตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตาม มาตรา ๕๑ (๒) (๓) (๔) (๕) และ (๖) เป็นการย้อนหลัง การปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในตำแหน่งเดิมที่ได้กระทำไปก่อนมีประกาศพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นอันใช้ได้

มาตรา ๗๓ นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ อำนาจในการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติ การปฏิบัติราชการ และการดำเนินการด้านอื่นที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจะพึงปฏิบัติหรือดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งใด หรือมติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องใดในกิจการของแต่ละกองบัญชาการ ให้ผู้บัญชาการของแต่ละกองบัญชาการนั้น เป็นผู้ปฏิบัติราชการแทนผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

ในการปฏิบัติราชการแทนผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติตามวรรคหนึ่ง ผู้บัญชาการจะมอบหมายให้รองผู้บัญชาการปฏิบัติราชการแทนก็ได้

ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่กำกับติดตามผลการปฏิบัติราชการของผู้บัญชาการตามวรรคหนึ่ง และให้มีอำนาจแนะนำและแก้ไขการปฏิบัติราชการของผู้บัญชาการตามวรรคหนึ่ง

ในกรณีจำเป็นเพื่อรักษาประโยชน์ของทางราชการหรือการระงับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของผู้บัญชาการตามวรรคหนึ่ง ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจะระงับการใช้อำนาจของผู้บัญชาการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวและใช้อำนาจนั้นด้วยตนเองก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ ก.ต.ช. กำหนด

มาตรา ๙๔ เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติอำนาจในการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติ การปฏิบัติราชการ หรือการดำเนินการอื่นใดที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานจะพึงปฏิบัติ หรือดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องใด ถ้ากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้นมิได้กำหนดเรื่องการมอบอำนาจไว้เป็นอย่างอื่น หรือมิได้ห้ามเรื่องการมอบอำนาจไว้ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานอาจมอบอำนาจให้ผู้ดำรงตำแหน่งรองหรือผู้ช่วยหรือผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานถัดลงไปตามลำดับหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าหรือข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรในส่วนราชการหรือในหน่วยงานนั้นปฏิบัติราชการแทนได้

การมอบอำนาจตามวรรคหนึ่งให้ทำเป็นหนังสือ และให้ผู้มอบอำนาจมีหน้าที่แนะนำ กำกับ และติดตามการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจ และในกรณีที่เห็นว่าผู้รับมอบอำนาจปฏิบัติราชการในเรื่องใด โดยไม่สมควร ให้มีอำนาจแก้ไขการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจนั้นได้

เมื่อมีการมอบอำนาจแล้ว ผู้รับมอบอำนาจมีหน้าที่ต้องรับมอบอำนาจนั้น และจะมอบอำนาจนั้นให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นต่อไปไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากผู้มอบอำนาจไว้เป็นกรณี ๆ ไป

มาตรา ๙๕ ให้ผู้รักษาราชการแทนตามมาตรา ๙๒ มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ซึ่งตนแทน

ในกรณีที่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งใดเป็นกรรมการหรือให้อำนาจหน้าที่อย่างใด ให้ผู้รักษาราชการแทนมีอำนาจและหน้าที่เป็นกรรมการหรือมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ในระหว่างที่รักษาราชการแทน

การตั้งให้รักษาราชการแทนให้มีผลนับแต่เวลาที่ผู้ได้รับแต่งตั้งเข้ารับหน้าที่และให้ผู้ดำรงตำแหน่งรองหรือตำแหน่งผู้ช่วยพ้นจากความเป็นผู้รักษาราชการแทนนับแต่เวลาที่ผู้ได้รับแต่งตั้งเข้ารับหน้าที่ ทั้งนี้ ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปแล้วในระหว่างเป็นผู้รักษาราชการแทน

มาตรา ๗๖ ในกรณีที่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีกำหนดให้อำนาจหรือหน้าที่ใดเป็นของปลัดกระทรวง การใช้อำนาจหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวสำหรับส่วนราชการหรือหน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ถือเป็นอำนาจและหน้าที่ของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

หมวด ๕

วินัยและการรักษาวินัย

มาตรา ๗๗ ข้าราชการตำรวจต้องถือและปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี และจรรยาบรรณของตำรวจตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร. และต้องรักษาวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเคร่งครัด

กฎ ก.ตร. ตามวรรคหนึ่ง ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๗๘ การกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ได้แก่ การไม่รักษาวินัยตามที่บัญญัติเป็นข้อปฏิบัติและข้อห้ามในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และเที่ยงธรรม เป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี จรรยาบรรณของตำรวจ และนโยบายของรัฐบาลโดยไม่ให้เสียหายแก่ราชการ

(๒) ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการ โดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบของทางราชการ โดยไม่ขัดขึ้นหรือหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเห็นว่าการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นจะทำให้เสียหายแก่ราชการ หรือจะเป็นการไม่รักษาประโยชน์ของทางราชการ จะเสนอความเห็นเป็นหนังสือทันทีเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาทบทวนคำสั่งนั้นก็ได้ และเมื่อได้เสนอความเห็นแล้ว ถ้าผู้บังคับบัญชายืนยันให้ปฏิบัติตามคำสั่งเดิม ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตาม

(๓) ต้องรักษาระเบียบการเคารพพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย

(๔) ต้องอุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการมิได้

(๕) ต้องปฏิบัติราชการโดยมิให้เป็นการกระทำการข่มผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปเป็นผู้สั่งให้กระทำ หรือได้รับอนุญาตเป็นพิเศษชั่วคราว

(๖) ต้องรักษาความลับของทางราชการ

(๗) ต้องสุภาพเรียบร้อย รักษาความสามัคคี และไม่กระทำการอย่างใดที่เป็นการกลั่นแกล้งกัน และต้องช่วยเหลือกันในการปฏิบัติราชการระหว่างข้าราชการด้วยกันและผู้ร่วมปฏิบัติราชการ

(๘) ต้องต้อนรับ ให้ความสะดวก ให้ความเป็นธรรมและให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนผู้ติดต่อราชการ หรือในการปฏิบัติราชการเกี่ยวกับหน้าที่ของตน โดยไม่ชักช้า และด้วยความสุภาพเรียบร้อยโดยห้ามมิให้ดูหมิ่นเหยียดหยาม กดขี่หรือข่มเหงประชาชนผู้ติดต่อราชการหรือในการปฏิบัติราชการเกี่ยวกับหน้าที่ของตน

(๙) ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความตั้งใจ อุตสาหะ เพื่อให้เกิดผลดีหรือความก้าวหน้าแก่ราชการ เอาใจใส่ ระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของทางราชการ และต้องไม่ประมาทเดินเลื้อยในหน้าที่ราชการ

(๑๐) ต้องไม่กระทำการอันเป็นเหตุให้แตกความสามัคคีระหว่างข้าราชการตำรวจ

- (๑๑) ต้องไม่รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา การรายงานโดยปกปิดข้อความซึ่งควรต้องแจ้ง ถือว่าเป็นการรายงานเท็จด้วย
- (๑๒) ต้องไม่ใช้กิริยาวาจาหรือประพฤติตนในลักษณะที่ไม่สมควร
- (๑๓) ต้องไม่กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว
- (๑๔) ต้องไม่กระทำความผิดประการใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการบังคับผู้บังคับบัญชาเป็นทางให้เสียหายแบบแผนวินัยตำรวจ
- (๑๕) ต้องไม่กระทำหรือละเว้นการกระทำใด ๆ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการหรือทำให้เสียหายแบบแผนของตำรวจ
- (๑๖) ต้องไม่กระทำการหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์อันอาจทำให้เสียความเที่ยงธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน
- (๑๗) ต้องไม่เป็นการรวมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท
- (๑๘) กระทำการหรือไม่กระทำการตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.
มาตรา ๑๕ การกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ได้แก่การกระทำดังต่อไปนี้
- (๑) ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยมิชอบเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์ที่มิควรได้
- (๒) ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการ โดยไม่มีเหตุอันสมควร เป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง หรือละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันเป็นเวลายาวเกินสิบห้าวัน โดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือโดยมีพฤติการณ์อันแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ
- (๓) เข้ายดหยาม กดขี่ ข่มเหง หรือทำร้ายประชาชนผู้ติดต่อราชการหรือในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการ

(๔) กระทบความผิตาญาจนได้รับโทษจำคุกหรือโทษที่หนักกว่าโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือให้รับโทษที่หนักกว่าโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๕) กระทบการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤดิชั่วอย่างร้ายแรง

(๖) กระทบหรือละเว้นการกระทำใด ๆ รวมทั้งการกระทำผิดตามมาตรา ๘๘ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง

(๗) กระทบการหรือไม่กระทบการตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๘๐ ให้ผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่เสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีวินัยป้องกันมิให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย และดำเนินการทางวินัยแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาซึ่งมีกรณีอันมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย

วิธีการเสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีวินัย และการป้องกันมิให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร.

เมื่อปรากฏกรณีมีมูลที่ควรจะกล่าวหาว่าข้าราชการตำรวจผู้ใดกระทำผิดวินัยให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัยทันทีตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๖

ผู้บังคับบัญชาผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติตามมาตรานี้และตามหมวด ๖ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวโดยไม่สุจริต ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัย

มาตรา ๘๑ เมื่อมีความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาวินัยและปราบปรามข้าราชการตำรวจผู้ก่อการกำเริบ หรือเพื่อบังคับข้าราชการตำรวจผู้ละทิ้งหน้าที่ให้กลับทำหน้าที่ของตนผู้บังคับบัญชาอาจใช้อาวุธหรือกำลังบังคับได้ และถ้าได้กระทำโดยสุจริตตามสมควรแก่เหตุแล้ว ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา

เมื่อมีเหตุดังกล่าว ผู้บังคับบัญชาจะต้องรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนตามลำดับชั้นจนถึงผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติโดยเร็ว

มาตรา ๘๒ โทษทางวินัยมี ๗ สถาน ดังต่อไปนี้

- (๑) ภาคทัณฑ์
- (๒) ทัณฑกรรม
- (๓) กักขัง
- (๔) กักขัง
- (๕) ตัดเงินเดือน
- (๖) ปลดออก
- (๗) ไล่ออก

การลงโทษภาคทัณฑ์ ได้แก่ การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดอันควรต้องรับโทษสถานหนึ่งสถานใด แต่มีเหตุอันควรปรานีจึงเพียงแก่แสดงความคิดผู้นั้นให้ปรากฏไว้

การลงโทษทัณฑกรรม ได้แก่ การให้ทำงานโยธา การให้อยู่เวรยาม นอกจากหน้าที่ประจำ หรือการให้ทำงานสาธารณประโยชน์ซึ่งต้องไม่เกินหกชั่วโมงต่อหนึ่งวัน

การลงโทษกักขัง ได้แก่ การกักตัวไว้ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งที่สมควรตามที่กำหนด

การลงโทษกักขัง ได้แก่ การขังในที่จัดไว้เพื่อควบคุมแต่เฉพาะคนเดียวหรือหลายคนรวมกันตามที่จะได้มีคำสั่ง

การลงโทษกักขังหรือกักขังจะใช้งานโยธาหรืองานอื่นของทางราชการด้วยก็ได้แต่ต้องไม่เกินหกชั่วโมงต่อหนึ่งวัน

มาตรา ๘๓ การลงโทษข้าราชการตำรวจให้ทำเป็นคำสั่งโดยระบุในคำสั่งด้วยว่าผู้ถูกลงโทษกระทำความผิดวินัยในกรณีใดและมาตราใด

วิธีการออกคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

หมวด ๖

การดำเนินการทางวินัย

มาตรา ๘๔ เมื่อมีการกล่าวหาหรือมีกรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการตำรวจผู้ใดกระทำผิดวินัย ให้ผู้บังคับบัญชารีบดำเนินการสืบสวนข้อเท็จจริงหรือพิจารณาในเบื้องต้นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยหรือไม่

ในการสืบสวนข้อเท็จจริงให้แจ้งเรื่องที่ถูกกล่าวหาหรือถูกร้องเรียนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงข้อเท็จจริงภายในเวลาที่กำหนด ถ้าเห็นว่ากรณีไม่มีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยให้ส่งยุติเรื่องได้ ถ้าเห็นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๕ หรือมาตรา ๘๖ แล้วแต่กรณีทันที

มาตรา ๘๕ เมื่อข้าราชการตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงให้ผู้บังคับบัญชานำสำนวนการสืบสวนข้อเท็จจริงตามมาตรา ๘๔ มาพิจารณาสั่งการตามมาตรา ๘๕

มาตรา ๘๖ เมื่อข้าราชการตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงให้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวน ในการสอบสวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยจะระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา เมื่อดำเนินการแล้ว ถ้าฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดวินัย ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๕ หรือมาตรา ๙๐ แล้วแต่กรณี ถ้าฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัย ให้ส่งยุติเรื่อง

ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๙๒ หรือผู้บังคับบัญชาอื่นตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. เป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามวรรคหนึ่ง

ในกรณีที่ข้าราชการตำรวจตำแหน่งต่างกันถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ร่วมกันให้ผู้มีอำนาจสำหรับผู้ถูกกล่าวหาที่มีตำแหน่งในระดับสูงกว่าเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาตาม มาตรา ๑๐๑ และผลการสอบสวนปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ ผู้บังคับบัญชาดำเนินการสั่งการตามผลการสอบสวนโดยไม่ต้องตั้งคณะกรรมการสอบสวน หรือ ดำเนินการสอบสวนใหม่ แต่ทั้งนี้ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อ กล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยจะระบุหรือไม่ระบุพยานก็ได้ และต้องให้โอกาสผู้ถูก กล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ด้วย

มาตรา ๘๗ หลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาเกี่ยวกับการสืบสวน และการสอบสวนที่ต้อง ดำเนินการตามมาตรา ๘๔ และมาตรา ๘๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

ในการพิจารณาของผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจตามมาตรา ๘๕ มาตรา ๘๖ มาตรา ๘๘ หรือ มาตรา ๘๐ ให้พิจารณาสั่งการให้แล้วเสร็จภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันได้รับสำนวน เว้นแต่มี เหตุจำเป็นตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. ซึ่งทำให้การพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนด ระยะเวลาดังกล่าวก็ให้ขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกินสองครั้ง โดยแต่ละครั้งจะต้องไม่เกินหกสิบวัน ในการนี้ หากยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จ ให้ข้าราชการตำรวจผู้ถูกกล่าวหากลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อน และให้ถือว่าไม่เป็นผู้ที่อยู่ระหว่างถูกสืบสวนหรือสอบสวน แล้วแต่กรณี นับแต่วันครบกำหนดเวลา ดังกล่าวจนกว่าการพิจารณาสั่งการในเรื่องนั้นจะเสร็จสิ้นและมีคำสั่ง

ในกรณีที่เป็นการผิดที่ปรากฏชัดแจ้งตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร. จะดำเนินการทางวินัย โดยไม่ต้องสืบสวนหรือสอบสวนก็ได้

มาตรา ๘๘ เมื่อมีเหตุจำเป็นจะต้องกักตัวข้าราชการตำรวจซึ่งถูกกล่าวหาไว้เพื่อประโยชน์ ในการสอบสวน เช่น จะหลบหนี หรือจะไปทำร้าย หรือข่มขู่ผู้เสียหายหรือพยาน ให้ผู้บังคับบัญชา มีอำนาจกักตัวข้าราชการตำรวจนั้นระหว่างดำเนินการสอบสวนได้เท่าที่จำเป็นแก่การสอบสวน แต่ ต้องไม่เกินอำนาจลงโทษกักขังของผู้ตั้งกักตัวและต้องไม่เกินสิบห้าวัน

ในกรณีที่ข้าราชการตำรวจตามวรรคหนึ่งถูกลงโทษกักขังหรือกักขังให้หักจำนวนวันที่ถูก กักตัวออกจากระยะเวลาที่กักขังหรือกักขังด้วย และในกรณีที่ถูกลงโทษทัณฑ์กรรม ให้ถือว่าถูกลง กักตัวเป็นการรับโทษสำหรับความผิดนั้นแล้ว

มาตรา ๘๕ ข้าราชการตำรวจผู้ใดกระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ทัณฑ์กรรม กักยาม กักขัง หรือตัดเงินเดือนตามควรแก่กรณีให้เหมาะสมกับความผิด ถ้ามีเหตุอันควรลดหย่อนจะนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษก็ได้ แต่สำหรับการลงโทษภาคทัณฑ์ให้ใช้เฉพาะกรณีกระทำผิดวินัยเล็กน้อยหรือมีเหตุอันควรลดหย่อน ซึ่งยังไม่ถึงกับจะต้องถูกลงโทษทัณฑ์กรรม

ถ้าผู้บังคับบัญชาเห็นว่าผู้กระทำผิดวินัยควรได้รับโทษสูงกว่าที่ตนมีอำนาจสั่งลงโทษ ให้รายงานต่อผู้บังคับบัญชาของคนที่มิอำนาจ เพื่อให้พิจารณาคำเนิการเพื่อลงโทษตามควรแก่กรณี ในกรณีกระทำผิดวินัยเล็กน้อยและมีเหตุอันควรลดโทษ จะงดโทษให้โดยให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือหรือว่ากล่าวตักเตือนก็ได้

การลงโทษตามมาตรานี้ ผู้บังคับบัญชาจะมีอำนาจสั่งลงโทษผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสถานโทษและอัตรโทษได้เพียงใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๘๖ ข้าราชการตำรวจผู้ใดกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๗๒ สั่งลงโทษปลดออก หรือไล่ออก ตามความร้ายแรงแห่งกรณี ถ้ามีเหตุอันควรลดหย่อนจะนำมาประกอบการพิจารณาลงโทษก็ได้ แต่ห้ามมิให้ลดโทษต่ำกว่าปลดออก

การพิจารณาสั่งลงโทษของผู้มีอำนาจตามมาตรา ๗๒ (๒) (๓) และ (๔) ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณากลับกรองเสนอ โดยคณะกรรมการดังกล่าวอย่างน้อยต้องประกอบด้วยรองหัวหน้าหน่วยงานนั้นทุกคน ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

ผู้ถูกลงโทษปลดออกตามมาตรา ๘๖ ให้มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญเสมือนว่าผู้นั้นลาออกจากราชการ

มาตรา ๘๗ เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการตำรวจผู้ใดแล้ว ให้รายงานการดำเนินการทางวินัยต่อผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งเหนือผู้ดำเนินการทางวินัยและผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาที่ได้รับรายงานตามวรรคหนึ่งเห็นว่าการยุติเรื่อง การงดโทษหรือ การลงโทษเป็นการไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ก็ให้มีอำนาจสั่งลงโทษ เพิ่มโทษเป็นสถานโทษ หรืออัตราโทษที่หนักขึ้น ลดโทษลงเป็นสถานโทษหรืออัตราโทษที่เบาลง งดโทษโดยให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือหรือว่ากล่าวตักเตือน หรือยกโทษให้ถูกต้องหรือเหมาะสมตามควรแก่กรณี ตลอดจนแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในคำสั่งเดิมให้ถูกต้องเหมาะสมได้ด้วย และในกรณีที่เห็นว่าควรดำเนินการอย่างไรเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาให้ได้ความจริงและยุติธรรมก็ให้มีอำนาจดำเนินการหรือสั่งดำเนินการได้ตามควรแก่กรณี โดยการสั่งลงโทษหรือเพิ่มโทษเป็นสถานโทษที่หนักขึ้น ต้องไม่เกินอำนาจของตนตามมาตรา ๘๕ และการเพิ่มอัตราโทษเมื่อรวมกับอัตราโทษเดิม ต้องไม่เกินอำนาจนั้นด้วย ถ้าเกินอำนาจของตน ก็ให้รายงานต่อผู้บังคับบัญชาของผู้ขึ้นตามลำดับ เพื่อให้พิจารณาดำเนินการตามควรแก่กรณี ทั้งนี้ ถ้าเห็นว่าการจะสั่งลงโทษหรือเพิ่มโทษนั้นกรณีเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ก็ให้รายงานต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเพื่อให้พิจารณาดำเนินการ

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษตามมาตรา ๘๕ ตั้งยุติเรื่อง หรือสั่งงดโทษข้าราชการตำรวจผู้ใดไปแล้ว แต่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเห็นว่ากรณีเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือเมื่อได้รับรายงานที่ผู้บังคับบัญชาตามวรรคสองเห็นว่ากรณีเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ก็ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา ๘๖ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา ๘๖ ไว้แล้ว ก็ให้ดำเนินการตามมาตรา ๘๐

เมื่อมีกรณีเพิ่มโทษ ลดโทษ งดโทษ หรือยกโทษ ให้ผู้สั่งมีคำสั่งใหม่ และในคำสั่งดังกล่าวให้สั่งยกเลิกคำสั่งลงโทษเดิมด้วย พร้อมทั้งระบุนิติการดำเนินการให้ผู้ถูกลงโทษตามคำสั่งเดิมรับโทษที่เพิ่มขึ้นหรือกลับคืนสู่ฐานะเดิม แล้วแต่กรณี ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๘๒ เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรงหรือสั่งให้ข้าราชการตำรวจออกจากราชการในเรื่องใดไปแล้ว ถ้า ก.ตร. พิจารณาเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องสอบสวนเพิ่มเติมหรือสอบสวนใหม่ ให้ ก.ตร. มีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมหรือสอบสวนใหม่ในเรื่องนั้นได้ตามความจำเป็นโดยจะสอบสวนเองหรือตั้งอนุกรรมการหรือให้คณะกรรมการสอบสวน สอบสวน

เพิ่มเติมหรือสอบสวนใหม่แทนก็ได้ หรือกำหนดประเด็นหรือข้อสำคัญที่ต้องการทราบส่งไป เพื่อให้คณะกรรมการสอบสวนที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งไว้เดิมทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ด้วย

ในการดำเนินการตามมาตรานี้ให้นำมาตรา ๕๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๕๓ ให้ผู้สืบสวน กรรมการสืบสวน และกรรมการสอบสวน เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้กรรมการสอบสวนมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพียงเท่าที่เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของกรรมการสอบสวน และโดยเฉพาะให้มีอำนาจเรียกให้กระทรวง ทบวง กรม หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือชี้แจงข้อเท็จจริง ส่งเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ส่งผู้แทนหรือบุคคลในสังกัดมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำเกี่ยวกับเรื่องที่สอบสวน

มาตรา ๕๔ ข้าราชการตำรวจผู้ใดถูกสอบสวนในกรณีการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือมีกรณีที่ถูกชี้มูลความผิดตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไว้แล้ว แม้ต่อมาข้าราชการตำรวจผู้นั้นจะออกจากราชการไปแล้วก็ให้ทำการสอบสวนต่อไปได้ แต่ต้องดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันออกจากราชการ

การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการตำรวจตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมีได้ออกจากราชการ เว้นแต่กรณีที่ผลการสอบสวนพิจารณาปรากฏว่าผู้นั้นกระทำความผิดวินัยที่จะต้องลงโทษภาคทัณฑ์ ทัณฑกรรม กักขัง หรือกักขัง ก็ให้คงโทษนั้นเสีย

มาตรา ๕๕ ข้าราชการตำรวจผู้ใดมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงจนถูกตั้งกรรมการสอบสวน หรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาหรือถูกฟ้องคดีอาญา เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๗๒ หรือผู้บังคับบัญชาอื่นตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. มีอำนาจสั่งพักราชการหรือสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน เพื่อรอผลการสอบสวนพิจารณาทางวินัยได้ แต่ถ้าภายหลังปรากฏผลการสอบสวนพิจารณาทางวินัยว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิดหรือกระทำผิดไม่ถึงกับถูกลงโทษปลดออกหรือไล่ออก และไม่มีกรณีที่จะต้องออก

จากราชการด้วยเหตุอื่นก็ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งให้ผู้นั้นกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งเดิมหรือตำแหน่งในระดับเดียวกันที่ผู้นั้นมีคุณสมบัติตรงตามคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนั้น

เมื่อได้มีการสั่งให้ข้าราชการตำรวจผู้ใดพักราชการหรือออกจากราชการไว้ก่อนตามวรรคหนึ่งแล้ว หากภายหลังปรากฏว่าผู้นั้นมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในกรณีอื่นอีก ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๗๒ หรือผู้บังคับบัญชาอื่นตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. มีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาตามมาตรา ๘๔ และแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา ๘๖ ตลอดจนดำเนินการทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ต่อไปได้

ในกรณีที่ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนได้รับคำสั่งให้กลับเข้ารับราชการหรือได้รับคำสั่งให้ออกจากราชการด้วยเหตุใด ๆ ที่มีใช่เป็นการลงโทษ ให้ผู้นั้นมีสถานภาพเป็นข้าราชการตำรวจตลอดระยะเวลาระหว่างที่ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

เงินเดือน เงินอื่นที่จ่ายเป็นรายเดือน และเงินช่วยเหลืออย่างอื่น และการจ่ายเงินดังกล่าวของผู้ถูกสั่งพักราชการและผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยการนั้น

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ระยะเวลาให้พักราชการและให้ออกจากราชการไว้ก่อน และการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามผลการสอบสวนพิจารณาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๘๖ ข้าราชการตำรวจผู้ใดมีกรณีที่อยู่ถูกสืบสวนหรือสอบสวนว่ามีการกระทำผิดวินัยแต่ได้ออกจากราชการก่อนดำเนินการสืบสวนหรือสอบสวน หากภายหลังได้กลับเข้ารับราชการใหม่ภายในห้าปี ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจตามมาตรา ๗๒ ดำเนินการสั่งให้มี การสืบสวนหรือสอบสวนต่อไป

หมวด ๗

การออกจากราชการ

มาตรา ๕๗ ข้าราชการตำรวจออกจากราชการเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) พ้นจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

(๓) ได้รับอนุญาตให้ลาออกหรือการลาออกมีผลตามมาตรา ๕๕

(๔) ถูกสั่งให้ออกตามมาตรา ๖๐ มาตรา ๕๕ มาตรา ๕๘ มาตรา ๑๐๐ มาตรา ๑๐๑
มาตรา ๑๐๒ หรือมาตรา ๑๐๓

(๕) ถูกสั่งลงโทษปลดออกหรือไล่ออก

วันออกจากราชการตาม (๔) และ (๕) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร.

การออกจากราชการของข้าราชการตำรวจเฉพาะผู้ที่ต้องรับราชการตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๕๘ ผู้ใดได้รับบรรจุเข้าเป็นข้าราชการตำรวจ หากภายหลังปรากฏว่าขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๔๘ หรือขาดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามมาตรา ๔๕ ตั้งแต่ก่อนได้รับการบรรจุ ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๗๒ สั่งให้ออกจากราชการ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้รับจากทางราชการก่อนมีคำสั่งให้ออกนั้น และถ้าการเข้ารับราชการเป็นไปโดยสุจริตแล้ว ให้ถือว่าเป็นการสั่งให้ออกเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

มาตรา ๕๙ ข้าราชการตำรวจผู้ใดประสงค์จะลาออกจากราชการ ให้ยื่นหนังสือขอลาออกต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง เพื่อให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๗๒ หรือผู้บังคับบัญชาอื่นตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. เป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ในกรณีที่ข้าราชการตำรวจขอลาออกเพื่อดำรงตำแหน่งที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญตำแหน่งทางการเมืองหรือเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้การลาออกมีผลนับตั้งแต่วันที่ผู้นั้นขอลาออก

นอกจากกรณีตามวรรคสอง ถ้าผู้มีอำนาจตามมาตรา ๘๒ หรือผู้บังคับบัญชาอื่นตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการ จะยับยั้งการลาออกไว้เป็นเวลาไม่เกินสามเดือนนับแต่วันขอลาออกก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการลาออก การพิจารณาอนุญาตให้ลาออกและการยับยั้งการลาออกจากราชการให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร.

มาตรา ๑๐๐ ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๘๒ มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการตำรวจออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการได้ แต่ในการสั่งให้ออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุสุดแทน นอกจากให้ทำได้ในกรณีที่ระบุไว้ในมาตราอื่นแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือในกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการแล้ว ให้ทำได้ในกรณีต่อไปนี้ด้วย คือ

- (๑) เมื่อข้าราชการตำรวจผู้ใดเจ็บป่วยไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนได้โดยสม่ำเสมอ
- (๒) เมื่อข้าราชการตำรวจผู้ใดสมัครไปปฏิบัติงานใด ๆ ตามความประสงค์ของทางราชการ
- (๓) เมื่อข้าราชการตำรวจผู้ใดขาดคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา ๔๘ (๑) (๔) (๕) หรือขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.
- (๔) เมื่อข้าราชการตำรวจผู้ใดไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในระดับอันเป็นที่พอใจของทางราชการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๑๐๑ ข้าราชการตำรวจผู้ใดมีกรณีถูกกล่าวหา หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าหย่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ บกพร่องในหน้าที่ราชการหรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ และผู้บังคับบัญชาตำแหน่งตั้งแต่ผู้กำกับ

หรือเทียบเท่าผู้กำกับการขึ้นไปเห็นว่ากรณีมีมูล ถ้าให้ผู้ผู้นั้นรับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ ก็ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ในการสอบสวนนี้จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยจะระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้ และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ด้วย เมื่อได้มีการสอบสวนแล้ว ถ้าคณะกรรมการหรือผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเห็นว่าสมควรให้ออกจากราชการ ก็ให้ผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเสนอเรื่องต่อผู้มีอำนาจตามมาตรา ๘๒ เพื่อพิจารณาสั่งให้ผู้ผู้นั้นออกจากราชการ เพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนได้

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา ๘๖ ในเรื่องที่จะต้องสอบสวนตามวรรคหนึ่ง และคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา ๘๖ ได้สอบสวนไว้แล้ว ผู้มีอำนาจตามวรรคหนึ่งจะใช้สำนวนการสอบสวนนั้นมาพิจารณาดำเนินการโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามวรรคหนึ่งก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนพิจารณา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

มาตรา ๑๐๒ เมื่อข้าราชการตำรวจผู้ใดถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง และได้มีการสอบสวนตามมาตรา ๘๖ แต่ไม่ได้ความแน่ชัดว่าผู้นั้นกระทำผิดที่จะถูกลงโทษปลดออกหรือไล่ออกแต่มีมลทินหรือมัวหมองในกรณีที่ถูกสอบสวนนั้น หากจะให้ผู้รับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ ก็ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๘๒ สั่งให้ผู้ผู้นั้นออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนได้

มาตรา ๑๐๓ เมื่อข้าราชการตำรวจผู้ใดถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ซึ่งยังไม่ถึงกับจะต้องถูกลงโทษปลดออกหรือไล่ออก หากจะให้ผู้รับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ ก็ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๘๒ สั่งให้ผู้ผู้นั้นออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนได้

มาตรา ๑๐๔ ในการออกจากราชการของข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับการพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ หรือตำแหน่งเทียบเท่าขึ้นไป หากเป็นกรณีการออกจากราชการตามมาตรา ๕๗ ให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ

การพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการตำรวจ ตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ จเรตำรวจแห่งชาติ และรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือตำแหน่งเทียบเท่า ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย

หมวด ๘

การอุทธรณ์

มาตรา ๑๐๕ ข้าราชการตำรวจผู้ใดถูกสั่งลงโทษหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ได้ดังต่อไปนี้

(๑) กรณีถูกสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ทัณฑกรรม กักขัง กักขัง หรือตัดเงินเดือน ให้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อผู้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาที่สั่งลงโทษ แต่ในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้สั่งลงโทษ ให้อุทธรณ์ต่อ ก.ตร.

(๒) กรณีถูกสั่งลงโทษปลดออก หรือไล่ออก หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการ ให้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อ ก.ตร.

การอุทธรณ์ตาม (๑) และ (๒) ให้อุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบคำสั่ง

ระยะเวลาการพิจารณาอุทธรณ์ตาม (๑) และ (๒) ให้พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ตร. ที่ทำให้การพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้ขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกินสองครั้ง โดยแต่ละครั้งจะต้องไม่เกินหกสิบวัน

หลักเกณฑ์และวิธีการอุทธรณ์ และการพิจารณาอุทธรณ์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

หมวด ๕

การร้องทุกข์

มาตรา ๑๐๖ ข้าราชการตำรวจผู้ใดเห็นว่าผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจหน้าที่ปฏิบัติต่อตนโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ปฏิบัติต่อตนให้ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย หรือเกิดจากการปฏิบัติโดยมิชอบของผู้บังคับบัญชาต่อตน ผู้นั้นอาจร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาหรือ ก.ตร. แล้วแต่กรณี เพื่อขอให้แก้ไขได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีสิทธิอุทธรณ์ตามหมวด ๘ ให้ใช้สิทธิอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในหมวดนั้น

หลักเกณฑ์และวิธีการร้องทุกข์ เหตุแห่งการร้องทุกข์ และการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ตร.

หมวด ๑๐

เครื่องแบบตำรวจ

มาตรา ๑๐๗ ลักษณะ ชนิด และประเภทของเครื่องแบบตำรวจ รวมทั้งการแต่งว่าจะสมควรอย่างไร เมื่อไร และโดยเงื่อนไขประการใดนั้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๐๘ ผู้ใดแต่งเครื่องแบบตำรวจโดยไม่มีสิทธิ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงห้าปี

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ได้กระทำภายในเขตซึ่งประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือประกาศภาวะฉุกเฉิน หรือเพื่อกระทำความผิดอาญา ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี

มาตรา ๑๐๕ ข้าราชการตำรวจผู้ใดแต่งเครื่องแบบตำรวจในขณะที่กระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีกำหนดโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี

มาตรา ๑๑๐ ผู้ใดแต่งกายโดยใช้เครื่องแต่งกายคล้ายเครื่องแบบตำรวจและกระทำการใด ๆ อันทำให้ราชการตำรวจถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง หรือทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ราชการตำรวจ หรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าเป็นตำรวจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ได้กระทำภายในเขตซึ่งประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือประกาศภาวะฉุกเฉิน หรือเพื่อกระทำความผิดอาญา ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี

มาตรา ๑๑๑ ในการแสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอื่นใดทำนองเดียวกันที่ประสงค์จะเผยแพร่ต่อสาธารณชน หากผู้แสดงประสงค์จะแต่งเครื่องแบบตำรวจ หรือแต่งกายโดยใช้เครื่องแต่งกายคล้ายเครื่องแบบตำรวจ ให้ผู้ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการแสดงนั้นหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายแจ้งต่อหัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่ที่จะทำการแสดงเช่นว่านั้นทราบ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง

ลักษณะ ๓

กองทุนเพื่อการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา

มาตรา ๑๑๒ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรียกว่า “กองทุนเพื่อการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนงานสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา

มาตรา ๑๑๓ กองทุนประกอบด้วย

(๑) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล

(๒) เงินและทรัพย์สินที่ได้รับจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือมูลนิธิ

(๓) ดอกผลที่เกิดจากกองทุน

คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้นำเงินค่าเปรียบเทียบปรับคดีอาญาที่เป็นอำนาจของข้าราชการตำรวจและเงินค่าปรับตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก เฉพาะส่วนที่จะต้องนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน ให้เป็นของกองทุน โดยไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้แผ่นดินก็ได้

เงิน ดอกผลและทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้ส่งเข้ากองทุน โดยไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน

มาตรา ๑๑๔ เงิน ดอกผลและทรัพย์สินที่ประกอบขึ้นเป็นกองทุนจะต้องจัดการเพื่อประโยชน์ภายในขอบวัตถุประสงค์ของกองทุน

มาตรา ๑๑๕ ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานงบประมาณ ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจำนวนสองคน เป็นกรรมการ

ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจเป็นเลขานุการคนหนึ่ง และผู้ช่วยเลขานุการไม่เกินสองคน

มาตรา ๑๑๖ คณะกรรมการบริหารกองทุน มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) บริหารกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน และตามนโยบายที่ ก.ต.ช.

กำหนด

(๒) ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายเงินกองทุนเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา ระเบียบดังกล่าวเมื่อได้รับความเห็นชอบจาก ก.ต.ช. แล้ว ให้ใช้บังคับได้

(๓) จัดวางระบบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานตามที่กรรมการซึ่งเป็นผู้แทนสำนักงานประมาณและผู้แทนกรมบัญชีกลางเสนอแนะ

(๔) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับ เก็บรักษา และจ่ายเงินของกองทุน

(๕) ออกระเบียบกำหนดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของกองทุน

(๖) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนมอบหมาย

(๗) ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งในการบริหารกองทุน

(๘) รายงานสถานะการเงินและบริหารกองทุนต่อ ก.ต.ช.

มาตรา ๑๑๗ ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนจัดทำงบการเงินและบัญชี ส่งผู้สอบบัญชีตรวจสอบภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทินทุกปี

ให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีของกองทุนในรอบปี แล้วทำรายงานผลการสอบบัญชีของกองทุนเสนอต่อ ก.ต.ช. และกระทรวงการคลัง

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๑๘ ให้ส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นส่วนราชการตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติขึ้นใหม่

ทั้งนี้ โดยให้สำนักงานกำลังพล สำนักงานส่งกำลังบำรุง สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ สำนักงานเลขานุการกรม กองการเงิน กองการต่างประเทศ กองคดี และกองวิชาการ ซึ่งเป็นส่วนราชการตามวรรคหนึ่ง เป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานในสังกัดสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติตามมาตรา ๑๐ (๑) สำหรับส่วนราชการนอกจากนั้น ให้เป็นส่วนราชการตามมาตรา ๑๐ (๒) ตามพระราชบัญญัตินี้จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงซึ่งออกตามมาตรา ๑๐ กำหนดเป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๑๕ ผู้ใดเป็นข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้นั้นเป็นข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

ผู้ซึ่งเคยรับราชการเป็นข้าราชการตำรวจอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ซึ่งเคยรับราชการเป็นข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๒๐ ผู้ใดมียศตำรวจหรือว่าที่ยศตำรวจลำดับใดตามที่ระบุไว้ในกฎหมายอื่นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ใช้ยศตำรวจหรือว่าที่ยศตำรวจลำดับนั้นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๒๑ ผู้ใดเป็นพลตำรวจสำรองพิเศษ พลตำรวจพิเศษ และพลตำรวจสมัครตำแหน่งลูกแถวหรือเทียบลูกแถวในส่วนราชการใดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้นั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวน และดำรงตำแหน่งผู้บังคับหมู่หรือเทียบผู้บังคับหมู่ในส่วนราชการนั้นของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๒๒ ตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการหรือเทียบผู้ช่วยผู้บัญชาการในส่วนราชการใดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ได้รับการกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ ให้เป็นตำแหน่งรองผู้บัญชาการหรือเทียบรองผู้บัญชาการในส่วนราชการนั้นของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ใดดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการหรือเทียบผู้ช่วยผู้บัญชาการในส่วนราชการใดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการหรือเทียบรองผู้บัญชาการในส่วนราชการนั้นของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

บรรดาคำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการหรือเทียบผู้ช่วยผู้บัญชาการที่ปรับเป็นตำแหน่งรองผู้บัญชาการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้ ก.ตร. ดำเนินการให้มีการยุบเลิกให้เหลือจำนวนเท่าที่จำเป็น และให้นำตำแหน่งและอัตราเงินเดือนที่ยุบเลิกดังกล่าวไปเพิ่มเป็นตำแหน่งและอัตราเงินเดือนตามมาตรา ๔๔ (๖) ลงมา

มาตรา ๑๒๓ ข้าราชการตำรวจผู้ใดมีกรณีกระทำผิดวินัยหรือกรณีที่เหมาะสมควรให้ออกจากราชการอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้บังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจสั่งลงโทษผู้นั้นหรือสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ ส่วนการสอบสวนการพิจารณา และการดำเนินการเพื่อลงโทษหรือให้ออกจากราชการ ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้เว้นแต่

(๑) ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้สั่งให้สอบสวน โดยถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับและยังสอบสวนไม่เสร็จก็ให้สอบสวนตามกฎหมายนั้นต่อไปจนกว่าจะเสร็จ

(๒) ในกรณีที่ได้มีการสอบสวนหรือพิจารณา โดยถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นเสร็จไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้การสอบสวนหรือพิจารณา แล้วแต่กรณีนั้น เป็นอันใช้ได้

กรณีที่ได้มีการส่งเรื่องหรือนำสำนวนสอบสวนเสนอหรือส่งให้คณะกรรมการสามัญประจำกระทรวง หรือ ก.ตร. พิจารณาตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น และคณะกรรมการสามัญประจำกระทรวง หรือ ก.ตร. พิจารณาเรื่องนั้นยังไม่เสร็จ ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๒๔ ผู้ใดถูกสั่งลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก หรือถูกสั่งให้ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ได้ตามมาตรา ๑๐๕

ผู้ใดมีสิทธิร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ และพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ พุทธศักราช ๒๕๓๗ ผู้นั้นอาจร้องทุกข์ได้ตามมาตรา ๑๐๖

มาตรา ๑๒๕ ให้ดำเนินการสรรหากรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ในระหว่างดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้กรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติโดยตำแหน่งตามมาตรา ๑๗ (๑) ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน และให้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหากรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อใช้บังคับในการสรรหา ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวให้เป็นอันยกเลิกเมื่อคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติตามมาตรา ๑๗ เข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๒๖ ให้ดำเนินการเลือกกรรมการข้าราชการตำรวจผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๓๐ (๒) ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ในระหว่างดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน

มาตรา ๑๒๗ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาหรือออกกฎกระทรวง กฎ ก.ตร. ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ประกาศ หรือยังมีมติเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ให้นำพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง กฎ ก.พ. ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ มติ หรือกรณีที่กำหนดไว้แล้วซึ่งใช้อยู่เดิมมาใช้บังคับ โดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๘ การใดที่อยู่ระหว่างดำเนินการหรือเคยดำเนินการได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการตำรวจ กฎหมายว่าด้วยวินัยตำรวจ กฎหมายว่าด้วยยศตำรวจ และกฎหมายว่าด้วยเครื่องแบบตำรวจ ที่ใช้อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับและมีได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ จะดำเนินการได้ประการใด ให้เป็นไปตามที่ ก.ตร. กำหนด ซึ่งต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่กฎหมายเกี่ยวกับข้าราชการตำรวจซึ่งประกอบด้วยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยตำรวจ พุทธศักราช ๒๕๓๗ พระราชบัญญัติยศตำรวจ พุทธศักราช ๒๕๔๐ และพระราชบัญญัติเครื่องแบบตำรวจ พุทธศักราช ๒๕๓๗ (ฉบับที่ ๒) ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้มีบทบัญญัติหลายประการไม่เหมาะสมแก่การพัฒนาระบบงานของตำรวจในสภาพการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น จึงสมควรปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวโดยนำมาบัญญัติรวมไว้เป็นกฎหมายฉบับเดียวให้ครอบคลุมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการตำรวจ โดยกำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติแบ่งส่วนราชการเป็นสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและกองบัญชาการเพื่อกระจายอำนาจไปยังกองบัญชาการมากขึ้น โดยให้มีคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (ก.ต.ช.) ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการตำรวจ เพื่อเป็นแนวทางการบริหารราชการและการดำเนินงานของข้าราชการตำรวจให้เป็นไปตามนโยบายนั้น และกำหนดให้การบริหารงานบุคคลเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.) โดยเฉพาะ อันมีผลให้การจัดระบบไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบริหารราชการ การบริหารงานบุคคล การบังคับบัญชา การแต่งตั้งและโยกย้ายหรือการดำเนินการทางวินัยเกิดความเป็นธรรม ความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ได้กำหนดให้มีตำแหน่งข้าราชการตำรวจประเภทไม่มียศและกำหนดตำแหน่งพนักงานสอบสวนแยกต่างหากจากตำแหน่งข้าราชการตำรวจที่มีอยู่เดิม เพื่อเป็นการพัฒนางานสอบสวนซึ่งถือเป็นกระบวนการยุติธรรมในเบื้องต้นที่สำคัญ ตลอดจนจัดให้มีกองทุน เพื่อสนับสนุนและพัฒนางานเกี่ยวกับการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา อันจะทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในส่วนซึ่งข้าราชการตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบมีศักยภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	พันตำรวจโทประเสริฐศักดิ์ บุญศรี
วัน เดือน ปีเกิด	11 ตุลาคม 2511
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2536
สถานที่ทำงาน	สถานีตำรวจภูธรบ้านกร่ำ จังหวัดระยอง
ตำแหน่ง	พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ

